

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ФАКУЛЬТЕТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ ПРЕВЕНТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА,
ПРОЦЕСУ ТА АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ І ЖІНОК
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Матеріали

Всеукраїнського науково-практичного семінару

(м. Дніпро, 29 квітня 2022 р.)

Дніпро
2022

УДК 342.7/9+351.7
З-38

*Ухвалено до друку та розповсюдження через мережу Інтернет
вченою радою факультету підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ (протокол № 1 від 26.08.2022)*

З-38 **Захист прав та інтересів дітей і жінок в умовах воєнного стану** : матеріали Всеукр. наук.-практ. семінару (м. Дніпро, 29 квіт. 2022 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 62 с.

Збірник містить матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару, в якому взяли участь науковці, викладачі та здобувачі вищих навчальних закладів та наукових установ України, а також фахівці-практики правоохоронних органів. Тематика публікацій охоплює актуальні проблеми превентивної діяльності національної поліції .

Матеріали семінару можуть бути використані в науково-дослідній роботі та навчальному процесі спеціалізованих ВНЗ, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

*Матеріали подано в редакції авторів тез.
Оргкомітет не несе відповідальності
за їх зміст та автентичність*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

д-р. юрид. наук, доц. **А. Є. Фоменко** (голова); д-р юрид. наук, проф. **Л. Р. Наливайко** (заст. голови); канд. юрид.наук **К. В. Бахчев**, д-р юрид. наук, проф. **А.О. Собакарь**; д-р юрид. наук, проф. **Б. О. Логвиненко**; **Д. П Цуркаленко**.

З М І С Т

Бабанін В. В. Вплив римського права на збереження цінностей національного та сімейного буття	6
Бандуровська А. М., Гудим І. В. Захист прав дітей та жінок під час воєнного стану	7
Бахчев К. В. Роль підрозділів ювенальної превенції у захисті прав та інтересів дітей в умовах воєнного стану	8
Бондарєва Д. Ю., Тінін Д.Г., Тимофєєв В. П. Проблеми захисту дітей під час їх тимчасового переміщення в умовах воєнного стану	10
Боняк В. О. Захист прав та інтересів дітей в Україні в умовах збройної агресії російської федерації: сучасні виклики	11
Борисенко Т. В. Примусове переселення або депортація дітей та жінок з окупованих територій	13
Бочковий О. В. Ефективна діяльність підрозділів Національної поліції як чинник формування правосвідомої молоді	15
Булдакова А.Є., Пісоцька К.О. Застосування поліцейськими спеціальних психологічних знань під час роботи з жінками та дітьми, які стали жертвами воєнних злочинів	16
Варич В.Ю., Молчанов Р.Ю. Стан дотримання прав і свобод людини в період воєнного стану	18
Вільхова Є.М., Репан М.І. Стокгольмський синдром як ознака домашнього насильства	19
Волокітенко О.О. Інтеграція жінок в збройні сили: міжнародний та вітчизняний досвід	22
Гудим І. В. До питання належного реагування та розслідування злочинів проти життя і здоров'я, статевої свободи і недоторканності, честі та гідності жінок в умовах війни	23
Гурбанова Н. Н. кизи Захист прав дитини під час війни: міжнародний та національний аспект	24
Дрок І.С. Особливості діяльності ЮНІСЕФ в умовах воєнного стану в Україні	25
Дрок М.О. Напрямки подолання ПТСР у дітей, які постраждали або стали свідками війни	27
Захарченко О. В. Протидія домашньому насильству стосовно дітей в умовах воєнного стану	28

Зейкан В., Опацький Р. Захист прав та інтересів дітей в умовах воєнного стану	29
Ковальова О. В., Пишна А. Г. Проблемні питання забезпечення прав дітей працівників поліції в умовах воєнного стану	31
Краснокутський С. І., Тінін Д. Г., Тимофєєв В. П. Проблемні питання та необхідність зміни законодавства для захисту прав жінок та дітей під час дії воєнного стану	33
Кубецька О. М., Остапенко Т. М. Жінки і бідність: чеський досвід	35
Логвиненко Б. О. До проблеми диференціації типів домашнього насильства	35
Макруха Є.У., Сасенко М.І. Захист прав жінок правоохоронців під час воєнного стану	37
Максимова М. К. Адміністративна деліктність як загроза забезпечення повноцінного розвитку дитини	39
Маршалов Є.С., Борисенко Т.В. Основні повноваження підрозділів ювенальної превенції	41
Миролюк Р. В. Адміністративно-правовий статус волонтерських організацій в Україні та особливості його реалізації в умовах воєнного стану	42
Нагочій А. Д. Напрями роботи Національної поліції із запобігання та протидії вчиненню домашнього насильства в умовах сьогодення	44
Нестерцова-Собакарь О. В. Забезпечення захисту особи від насильства за ознакою статі (сексуального насильства) в умовах збройного конфлікту	46
Павлова Н. В., Лукомська А. А. Жінки та війна: сексуальне насильство як прояв геноциду	47
Пісоцька К.О. Правове становище жінки-поліцейського в Національній поліції України	49
Рудакова Л. О. Характеристика комерційного періоду розвитку медичного соціального страхування працівників сфери охорони здоров'я буржуазної формації (період Нового часу)	50
Савайда О.І., Гілецька О.І. Дотримання прав людини у правоохоронній діяльності	52
Сасенко М.І., Булдакова А.Є. Застосування норм міжнародного гуманітарного права до збройних конфліктів міжнародного характеру в контексті військових злочинів	54

Собакарь А.О.

Інституційні механізми реагування на правопорушення проти
статевої свободи і недоторканності, честі та гідності особи в умовах війни 55

Туркот Д. В., Рижкова С. А.

Профілактика насильства щодо дітей в умовах воєнного стану 57

Цуркаленко Д.П.

Протидія дитячій злочинності в умовах воєнного стану 59

Черевко В. В., Савайда О.І.

Дотримання прав людини і громадянина у військовий час 60

Бабанін Вадим Валерійович
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВПЛИВ РИМСЬКОГО ПРАВА НА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЦІННОСТЕЙ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА СІМЕЙНОГО БУТТЯ

Досвід як одне із понять теорії пізнання відображає знання, які набуті цивілізацією у продовж історичного розвитку. Знання, яке набуто людством в результаті вивчення публічного аспекту римського права набуває значущості, бо змушує у рамках історичного досвіду Риму розглянути формат відносин, що складаються між особою і державою у правовому полі збереження сімейних цінностей і сьогодні. Відтак найважливішим досягненням цього вивчення постає висновок про те, що умовою процвітання держави є її громадянська опора, і якщо цієї опори немає, руйнуються всі державні інституції, якими є право, мораль, релігія, традиції та звичаї. Приклад, який ми бачимо аналізуючи публічний аспект римського права, є повчальним не лише для сучасного правотворення, а й загалом для розвитку громадянського суспільства та державного будівництва.

Під час аналізу публічного аспекту права Риму часів республіки виявлено, що у правовому розумінні римлян право є суспільним продуктом, *ubi societas, ibi ius* (де суспільство, там право). Суспільний ідеал Риму мав глибокі підвалини і в цьому сенсі відповідав дійсності. *Res publica* (досягнення народу – спільна справа) становило основоположення публічного аспекту права. Дещо пізніше, у республіканській період, приватним правом стало право, яке поширювалося не тільки на особисті, сімейні, майнові і спадкові відносини окремих осіб, але й на частину процесуального та кримінального права. На наступному етапі розвитку римського права критерій методу правового регулювання при розмежуванні публічного та приватного права ще більше втрачає своє значення, оскільки імперативний метод досить широко став застосовуватися у приватному праві: в особистих, сімейних, майнових та спадкових відносинах багато питань стали регулюватися методом владних приписів, при якому суб'єктам правовідносин надавався строго певний варіант поведінки. Наочним прикладом регулювання державою приватноправової сфери є закони Августа (18 р. до н.е.), які іменуються в романістиці *lex Iulia 45*. Ці закони вносили серйозні зміни в галузь шлюбного права з метою перешкодження «неналежним» шлюбом, необґрунтованим розлученням, різкому зниженню народжуваності і загальному розпаду римської сім'ї. Вони містили, наприклад, приписи, що римляни зобов'язані жити у шлюбі з 25 до 60 років, жінки – з 20 до 50 років і мати не менше 3-х, а вільновідпущені – не менш 4-х дітей. Вдівці, вдови і розлучені повинні вступати в новий шлюб – вдови протягом 2 років, розлучені – протягом 18 місяців. Закони забороняли вільнонародженим римським громадянам вступати в «неналежний» шлюб (наприклад, із «безчесними» жінками – жінками «легкої поведінки», звідницями, а також з такими, що порушили раніше подружню вірність), а сенатори, їхні діти й онуки не мали права укладати шлюб з вільновідпущеними жінками і артистками. Санкції цих законів передбачали для тих, що живуть відповідно до них, різні майнові пільги, переваги при зайнятті посад і *has liberorum* – пільгу, яка звільняла чоловіків і жінок за наявності 3-х (а у вільновідпущених – 4-х) дітей від обов'язку вступити в новий шлюб, а жінку ще й від опіки. На порушників цих законів накладалися різні покарання й обмеження – чоловіки і жінки зазначених вікових меж, які не перебували у шлюбі, позбавлялися права приймати спадщину за заповітом; чоловік, що перебуває у шлюбі, але не має дітей, а також одружена жінка, яка має менше 3-х дітей, отримували не більше половини заповіданого. Незважаючи на те, що реформи Августа в галузі шлюбу, котрі застосовували насильницькі засоби, наштовхувалися на серйозний опір вже за його життя, деякі подальші норми йшли ще далі в цьому напрямі. Тільки при Костянтині вони стали поступово скасовуватися, а Юстиніан скасував повністю усі названі норми, замінивши їх іншими імперативними нормами: оскільки під впливом християнського віровчення шлюб було усе важче розірвати, а бігамія стала вважатися злочином, право Юстиніана досить виразно було направлено на нерозривність шлюбу. Отже, навіть у сфері найбільш «приватній» римське право демонструє публічно-правове регулювання найінтимніших сторін життя індивіда.

Римська концепція права створена під впливом філософсько-релігійних ідей, ідеологічних та виховних принципів тощо, які формували соціальний образ громадянина, якому належало виконувати свою суспільну місію та покладені на нього обов'язки.

Сенс римської політики і права – створення найбільш сприятливих умов для поступального руху національної спільноти, для відтворення з покоління в покоління цілей і цінностей національного буття, для продовження себе у світовій історії.

1. Вовк В. М. Бівалентність римської правової дійсності : монографія / В. М. Вовк. – Полтава : Полтавський літератор, 2011. 352 с.

2. Halapsis, Alex V. From Monarchy To Republic: Political Transformations In Ancient Rome. Scientific journal «Philosophy, Economics and Law Review». Volume 1 (1), 6. 2021.

Бандуровська Анастасія Михайлівна

здобувач вищої освіти 2 курсу
факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Гудим Ірина Володимирівна

викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ ТА ЖІНОК ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

На даний час країна перебуває в воєнному стані, відповідно до такого положення були оновлені окремі нормативно-правові акти щодо захисту прав дітей і жінок. Права які надають можливість дітям та жінкам покинути місце введення військових дій, а також відповідне надання допомоги певній категорії осіб. А також надання допомоги дітям які по інших причинах залишилися без піклування батьків.

Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки.

На жаль, в Україні немає законодавства, яке регулює виключно права дітей в умовах правового режиму воєнного стану. Закон України «Про охорону дитинства» містить норму, яка стосується заборони участі дітей у воєнних діях і збройних конфліктах. У ст. 30 зазначено, що участь дітей у воєнних діях і збройних конфліктах, створення дитячих воєнізованих організацій та формувань, пропаганда серед дітей війни і насильства забороняються. Держава вживає всіх можливих заходів для забезпечення захисту прав дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, та догляду за ними. Дітям надається матеріальна, медична та інша допомога, в разі потреби їх влаштовують у заклади для дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, заклади охорони здоров'я тощо. Крім того, в Законі міститься норма, яка регламентує захист дітей-біженців та дітей, які потребують додаткового або тимчасового захисту. Та зазначається, що Україна бере участь у міжнародному співробітництві з питань охорони дитинства і захисту законних прав дитини відповідно до норм міжнародного права.

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30 - 34, 38, 39, 41 - 44, 53 Конституції України, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану.

Декларація ООН про захист жінок і дітей при надзвичайних обставинах та під час збройних конфліктів була прийнята Організацією Об'єднаних Націй 1974 року і набрала чинності того ж року.

Декларація особливо забороняє напади та бомбардування цивільного населення (стаття 1) та використання хімічної та біологічної зброї проти цивільного населення (стаття 2). Стаття 3 вимагає, щоб держави дотримувалися Женевського протоколу 1925 року та Женевської конвенції 1949 року. Декларація також вимагає від країн вжити заходів для припинення «переслідувань, тортур, каральних заходів, поведження, що принижує гідність, та насильства», особливо якщо вони спрямовані проти жінок та дітей, а також визнання «в'язниць, тортур, стрілянини, масових арештів, колективного покарання, знищення житла та насильницьких виселень» як злочинних дій.

Деякі невід'ємні права також закріплені в Декларації, такі як доступ до їжі, право на притулок та медичне обслуговування, які мають бути надані жінкам та дітям, що потрапили в надзвичайну ситуацію.

Ч.1 ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» доповнити п.п 25-27 такого змісту:

1. Створювати санітарні та безпечні зони та місцевості, організовані в спосіб, який дає змогу оберігати від наслідків війни дітей до п'ятнадцяти років та жінок, які мають дітей віком до семи років;

2. З початком та протягом бойових дій укладати угоди з воюючою стороною про взаємне визнання створених санітарних та безпечних зон та місцевостей.

3. З початком та протягом бойових дій укладати угоди про звільнення, репатріацію, повернення до місць проживання або притулку дітей, матерів з немовлятами та маленькими дітьми.

А також закріпити на законодавчому рівні гарантії прав дітей, доповнивши наведений Закон

відповідною статтею в такій редакції: «В умовах воєнного стану діти користуються особливою повагою, їм забезпечується захист від будь-якого роду посягань.

В умовах воєнного стану не можуть бути обмежені прав і свободи дитини, передбачені ч.2 ст. 64 Конституції України.

В умовах воєнного стану дітям гарантується;

а) отримання освіти, включаючи релігійне й моральне виховання, згідно з побажаннями їх батьків або. В разі відсутності батьків, тих осіб, які опікуються ними;

б) ужиття необхідних заходів для сприяння возз'єднанню роз'єднаних сімей;

в) вільне пропускання посилок із найважливішими продуктами харчування, одягом і тонізуючими засобами;

г) незалучення до воєнних дій, збройних конфліктів, заборона у створенні дитячих воєнізованих організацій та формувань, у вербуванні у збройні сили або групи;

г) отримання відомостей про членів своєї сім'ї, повідомлення їм відомостей сімейного характеру.

Вважаємо за необхідне статтю 21 наведеного Закону доповнити частиною другою та викласти її у такій редакції: «діти іноземців віком до п'ятнадцяти років які перебувають на території України під час воєнного стану мають право користуватися такими самими правами, як і громадянами України».

1. Конституція України.
2. Захист прав дітей в умовах воєнного стану Магда С.О, Вісник Харківського національного університету імені В.Н Каразіна Серія «ПРАВО», Випуск 20, 2015 рік.
3. Закон України «Про охорону дитинства».
4. Декларация ООН про захист жінок і дітей при надзвичайних обставинах та під час збройних конфліктів, 1974 р.
5. Закон України «Про правовий режим воєнного стану».

Бахчев Костянтин Вікторович
декан факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

РОЛЬ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ У ЗАХИСТІ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Найбільшою цінністю у світі є життя та здоров'я, а життя та здоров'я дітей є не тільки надвищою цінністю, але пріоритетом діяльності будь-якої держави, адже твердження «діти – наше майбутнє» є аксіомою. Основним підрозділом Національної поліції України, який цілеспрямовано захищає прав та інтересів дітей є підрозділи ювенальної превенції.

Зміна політичних обставин у нашій державі, військова агресія щодо населення України, повномасштабні військові дії на нашій території спонукають до трансформації діяльності державних органів, поліцейських ювенальної превенції в тому числі.

Узагальнення досвіду підрозділів ювенальної превенції під час дії воєнного стану дозволяє зробити висновок про виконання як загальних, визначених законодавством України, так і спеціальних повноважень, пов'язаних з дією воєнного стану.

Відповідно, підрозділи ювенальної превенції продовжують виконувати основні завдання: профілактична діяльність, спрямована на запобігання вчиненню дітьми кримінальних і адміністративних правопорушень, виявлення причин і умов, які цьому сприяють, вжиття в межах своєї компетенції заходів для їх усунення; ведення профілактичного обліку дітей, схильних до вчинення правопорушень та проведення із ними заходів індивідуальної профілактики; участь в установленні місцезнаходження дитини в разі її безвісного зникнення чи отриманні даних для цього в межах кримінального провадження, відкритого за фактом її безвісного зникнення; вжиття заходів щодо запобігання та протидії домашньому насильству, вчиненому дітьми та стосовно них, а також жорстокому поводженню з дітьми; вжиття заходів щодо запобігання дитячій бездоглядності, у тому числі здійснення поліцейського піклування щодо неповнолітніх осіб; провадження діяльності, пов'язаної із захистом права дитини на здобуття загальної середньої освіти; взаємодія з іншими підрозділами Національної поліції, органами державної влади та місцевого самоврядування з питань забезпечення прав та законних інтересів дітей; здійснення у межах компетенції досудового розслідування кримінальних проступків у формі дізнання [1].

Вказані завдання були адаптовані під реалії сьогодення з метою підвищення ефективності діяльності поліцейських ювенальної превенції, а також відбулося запровадження нових форм та методів діяльності таких поліцейських. Ми пропонуємо виділити такі пріоритетні види діяльності підрозділів ювенальної превенції в умовах воєнного стану:

1. Розшукова діяльність. В умовах війни спостерігається підвищення кількості дітей, які зникли безвісті, а також дітей, які були знайдені без супроводу дорослих (батьки загинули, не змогли виїхати з окупованої території, загубилися та інші обставини сприяють цьому). З огляду на це відбулося розширення форм прийняття звернень від громадян: крім традиційних видів звернень (письмові та усні), активно запроваджуються звернення, подані через Telegram-боти (так звані електронні звернення).

Зокрема, ювенальна поліція України запустила Telegram-бот для пошуку дітей (@poshukditei_bot), які зникли або з якими втрачено зв'язок [2]. Основним його завданням є спрощення процедури подачі інформації про дитину, яка зникла безвісти та/або зв'язок з якою відсутній, до органів поліції. Інформація, яка надходить до вказаної комунікаційної платформи, офіційно реєструється та перевіряється працівниками поліції у найкоротший час, із вжиттям відповідних подальших заходів відповідно до законодавства.

Крім того, ювенальні поліцейські залучаються для реагування на звернення, які були подані за допомогою Telegram-боту «Дитина не сама», створений представниками дитячого фонду ООН ЮНІСЕФ, Офісу Президента України, Міністерства соціальної політики України. Telegram-бот передбачений для випадків, коли батьки загубили дитину, а також якщо бажають тимчасово прихистити дитину у своїй сім'ї. Окрім того, за допомогою боту можна звертатися, якщо ви знайшли дитину без супроводу дорослих, вам відомі міжнародні організації, які готові прихистити українських дітей, ви маєте інші питання щодо дітей [2].

2. Соціально-гуманітарна діяльність. Зважаючи на значну кількість внутрішніх переселенців, які опинилися у важких життєвих обставинах і потребують як матеріальної, так і психологічної допомоги, працівники підрозділів ювенальної превенції застосовують соціально-гуманітарні заходи до дітей-переселенців та їх сімей, які цього особливо потребують. Серед таких заходів можна назвати: надання матеріальної допомоги у вигляді речей, продуктів харчування, ліків, а також проведення творчих та тематичних майстер-класів, спортивних занять, змагань, свят. Крім того, ювенальні поліцейські залучають до співпраці за цим напрямком роботи волонтерів відомих особистостей, психологів та інших небайдужих професіоналів [2].

Також в рамках соціально-гуманітарної роботи підрозділи ювенальної превенції взаємодіють з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану з центральними і місцевими органами виконавчої влади, іншими державними органами, органами місцевого самоврядування. Зокрема, наприклад, надання пропозицій щодо внесення змін до чинного законодавства, або прийняття нових актів органів місцевого самоврядування для захисту прав та свобод дітей. Так, керівник Ювенальної поліції України є членом координаційної ради з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану, яка здійснює свою роботу за такими напрямками: забезпечення безпечного переміщення (евакуації) дітей, які проживають або зараховані на цілодобове перебування до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування, дітей, влаштованих в сімейні форми виховання, на безпечну територію; забезпечення розміщення та задоволення потреб дітей, переміщених (евакуйованих) на безпечні території, у тому числі здійснення контролю за постановкою на консульський облік у державі їх тимчасового влаштування; визначення проблемних питань щодо захисту прав дитини, що виникають в умовах воєнного стану, та способів їх вирішення [3].

3. Правоохоронна діяльність. В умовах дії воєнного стану дещо змінено вектор правоохоронної діяльності ювенальних поліцейських. Організація евакуації дітей, позбавлених батьківського піклування, а також забезпечення прав та інтересів дітей під час евакуації – одне з першочергових завдань підрозділів ювенальної превенції [2]. Крім того, наслідки військового вторгнення пов'язані з порушенням прав та інтересів дітей – громадян України військовослужбовцями російської федерації. Відповідно ювенальні поліцейські реагують на порушення таких прав шляхом документування юридичних фактів, застосування визначених законом заходів до винних осіб, а також застосування відповідних заходів, спрямованих на відновлення порушених прав та інтересів дітей.

4. Просвітницька діяльність. В рамках своєї повсякденної роботи ювенальні поліцейські здійснюють просвітницьку діяльність, проте в умовах воєнного стану акцент такої діяльності робиться саме на корисних порадах для дітей та їх батьків в умовах війни: правила спілкування з незнайомцями, поводження з покинутими предметами, поводження під час сигналу тривоги вдома та в укритті, поведінки за кордоном, тощо [2]. Формат такої роботи може бути різний: дитячі книжки з яскравими малюнками, інформація на дитячих заходах від аніматорів або ведучих, відпрацювання певних алгоритмів дій під час гри, чіткі рекомендації для батьків у вигляді брошур, електронний формат порад, тощо.

Узагальнюючи, підкреслимо основну превентивну роль підрозділів ювенальної превенції, які орієнтовані на попередження порушень прав та інтересів дітей навіть під час дії воєнного стану.

1. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: Наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text> (дата звернення 22.04.2022)

2. Ювенальна поліція України. Офіційна сторінка. URL: <https://www.facebook.com/kidspoliceNPU> (дата звернення 22.04.2022)

3. Про утворення Координаційного штабу з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2022 № 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 22.04.2022).

Бондарєва Дар'я Юрїївна
курсан факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності

Тінін Дмитро Геннадійович
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки

Тимофєєв Володимир Павлович,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ЇХ ТИМЧАСОВОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Людина, її життя та здоров'я, честь та гідність визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Дана цінність особливою мірою стосується дітей. Навіть в умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, необхідно забезпечувати та захищати конституційні права і свободи людини і громадянина, зокрема і дитини.

Найбільше від війни страждають діти. На жаль, так було завжди. Загарбники не гребують дитячими життями та долями. Сотні дітей в Україні вбиті, поранені, позбавлені батьківського піклування, переміщені далеко від свого дому, а в деяких випадках викрадені. У такому випадку уповноважені органи державної влади повинні звертати ще більшу увагу на забезпечення та захист прав та інтересів дитини.

Через бойові дії, терористичні обстріли російськими військами мирного населення та масову евакуацію збільшується кількість дітей, батьки яких загинули, або про їхню долю та місце перебування нічого невідомо. Чинні нормативні акти не надавали можливості влаштувати таких дітей до сімейних форм виховання. Більше того, процедура влаштування дітей під опіку або піклування родичів вимагає такого переліку документів, який в умовах воєнного стану практично нереально зібрати. При цьому, для дітей, травмованих війною та втратою зв'язку з батьками, дуже важливо знаходитись в умовах, максимально наближених до сімейних.

Постала навіть необхідність у створенні спеціального органу, який би координував державну політику у сфері забезпечення та захисту прав та інтересів дітей в Україні в умовах воєнного стану, а також в умовах перебування тимчасово переміщених дітей.

Таким органом став Координаційний штаб з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану, створений на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 17.03.2022 № 302.

Такий Координаційний штаб є тимчасовим консультативно-дорадчим органом Кабінету Міністрів України і утворюється з метою сприяння координації діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану.

Основними завданнями Координаційного штабу є:

- координація дій центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з організації евакуації дітей, у тому числі дітей-інвалідів та дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які не досягли 18-річного віку та проживають без батьків;

- координація дій центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо розміщення та забезпечення потреб дітей, евакуйованих у безпечні регіони України та переміщених до країн тимчасового проживання;

- координація заходів щодо забезпечення розміщення та потреб дітей, евакуйованих у безпечні регіони України та переміщених до транзитних країн;

- здійснення контролю за консульським обліком дітей у державі їх тимчасового розміщення та визначення шляхів, механізмів і засобів вирішення проблемних питань, що виникають під час консульського обліку дітей, та забезпечення повернення дітей в Україну після припинення бойових дій;

- визначення шляхів і засобів вирішення проблемних питань, пов'язаних із захистом прав дітей у воєнному стані;

- прийняття оперативних рішень щодо захисту прав дітей;

- контроль за дотриманням соціальних стандартів і прав дітей в Україні в країнах їх тимчасового перебування, які виїхали з України, а також організація їх повернення в Україну;

- інформування громадян України та міжнародної спільноти про ситуацію та необхідність захисту дітей у воєнному стані;

- поширення інформації про діяльність Координаційного штабу.

Загалом, можемо констатувати, що такий орган та предмет його діяльності є цілком актуальними в умовах сучасності в Україні. Важливо, щоб зазначений орган чітко та злагоджено розпочав свою методологічну функціональну діяльність.

Крім того, у таких складних умовах, у яких сьогодні перебуває Україна, одного центрального органу недостатньо. Оскільки внутрішньо переміщені особи, у тому числі діти, перебувають сьогодні у кожному регіоні України, де немає активних бойових дій та окупаційної влади.

Зважаючи на таке, ми вважаємо за необхідне на законодавчому рівні зобов'язати кожна територіальну громаду визначити уповноважену особу, яка займатиметься конкретно захистом прав та інтересів дітей, у першу чергу внутрішньо переміщених через війну.

Чинне законодавство України містить алгоритми дій для організації соціального захисту:

- дітей, батьки яких загинули (свідцтва про смерть відсутні), та відсутні такі близькі родичі як баба, дід, повнолітні сестра, брат, мачуха, вітчим;

- дітей, батьки або близькі родичі яких не виходять на зв'язок, або перебувають в місцях активних обстрілів, під завалами, поранені в лікарнях.

Досить важливим є той факт, що в умовах воєнного стану та процесу переміщення осіб на безпечну територію країни або іншої держави, важливим являється формування інформації щодо місцезнаходження таких осіб, так само як і дітей. В повсякденній роботі під час масового переміщення людей досить розповсюдженими являються факти втрати зв'язку або безвісного зникнення особи, як найгірший варіант таке трапляється з дітьми. Адже, доросла особа здатна подбати деякий час про себе самостійно, що неможливо сказати про дитину. В такі періоди діти залишаються беззахисними та можуть стати жертвою насильства в будь-який час.

Приходячи до висновку можна сказати, що служби у справах дітей мають вжити вичерпних заходів щодо тимчасового влаштування дітей у сім'ї родичів, знайомих, та вже утворені сім'ї патронатних вихователів відповідно. В умовах воєнного стану важливо не тільки врятувати життя та здоров'я дитини, але й створити умови для унеможливлення психологічної деформації та адаптації до нових умов життя, насамперед таких дітей, які залишилися без родинних зв'язків.

1. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. // : URL: <http://surl.li/blyne> тактико-спеціальної підготовки (дата звернення 25.04.2022)

2. Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. //: URL: <http://surl.li/mroo> (дата звернення 25.04.2022)

Боняк Валентина Олексіївна
завідувач кафедри теорії та історії держави
і права Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

24 лютого 2022 року став початком повномасштабних військових дій російської федерації проти нашої держави. Перед Україною постав ряд першочергових викликів, серед яких чільне місце зайняло питання організації та дієвості належного захисту прав та інтересів дітей.

Так, уже в перший день війни керівництво дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) (ЮНІСЕФ – світовий лідер, що опікується правами дітей більше ніж у 190 державах, включаючи й Україну), виконавчий директор Кетрін Рассел опублікувала заяву, у якій виразила схвильованість посиленням бойових дій в Україні, які несуть надзвичайну загрозу безпеці та добробуту 7,5 мільйонів дітей нашої держави [1].

Для захисту прав та інтересів дітей Кабінетом Міністрів України уже в перші дні дії Указу Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» було створено Координаційний штаб з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану, а Офіс Президента України спільно з ЮНІСЕФ та Міністерством соціальної політики України створили Telegram-бот «Дитина не сама» (https://t.me/dytyna_ne_sama_bot). для допомоги дітям, які опинилися у воєнний час у складних ситуаціях.

Вищезазначений координаційний штаб було започатковано Урядом за ініціативою народного депутата України Павла Сушка та Радника – уповноваженого Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації Дар'ї Герасимчук. До його складу ввійшли: співголови – Міністр соціальної політики України та Радник – уповноважений Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації, а також члени –

Радник – уповноважений Президента України з питань безбар'єрності, представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, представники Мінсоцполітики, Мінреінтеграції, Мін'юсту, Мінекономіки, Міноборони, Мінрегіону, МВС, МЗС, МОЗ, МОН, Мінінфраструктури, Національної поліції, Держприкордонслужби, Нацсоцслужби, ДСНС, Офісу Генерального прокурора, підкомітету у справах сім'ї та дітей Комітету Верховної Ради України з питань гуманітарної та інформаційної політики, освітній омбудсмен України, представники міжнародних організацій, громадянських об'єднань та незалежні експерти.

Призначенням штабу визначено координацію роботи центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо евакуації, створення безпечних умов та забезпечення прав під час воєнного стану:

- дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, які не досягли 18-річного віку та проживають або зараховані до закладів різних типів, в тому числі дітей з інвалідністю;
- дітей, які не мають такого статусу, але проживають або зараховані до закладів різних типів, в тому числі дітей з інвалідністю;
- дітей, які виховуються в сімейних формах виховання;
- дітей, які влаштовані до сімей патронатних вихователів [2].

Тільки за 30 днів свого функціонування Координаційний штаб з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану провів 21 засідання, в тому числі, 3 екстрених. Його робота проводиться у трьох основних напрямках:

- безпечна евакуація дітей з вразливих категорій,
- забезпечення потреб переміщених дітей з вразливих категорій в країнах перебування, в тому числі, постановки на консульський облік,

- захист прав дитини в умовах воєнного стану – вирішення проблемних питань.

До найбільш вагомих результатів експертної підтримки Координаційного штабу у вказаний період слід віднести:

- визначення, за підтримки проєкту SURGe, алгоритму дій щодо влаштування дітей, залишених без супроводу, батьківського піклування та інформування працівників поліції, служб у справах дітей та медиків щодо дотримання цього алгоритму;
- розроблення, випуск та поширення через соціальні мережі інформаційної листівки й соціального відеоролика щодо алгоритму дій для громадян, які виявили дитину без супроводу дорослих;
- для громадян України та іноземців, за підтримки проєкту SURGe, розроблено серію інформаційних листівок з питань влаштування дітей, надання їм прихистку;
- опрацьовано проблемні питання, що виникають під час перетину кордону чоловіками призовного віку, які супроводжують дітей;
- запропоновано механізм інформування батьків, родичів дітей, які перебували у закладах, та були переміщені (евакуйовані), про місце перебування дітей (у тому числі тих батьків, родичів, які звертаються на гарячу лінію);
- розпочато роботу над законопроектом про врегулювання питань функціонування закладів, притулків для дітей приватної форми власності та ін. [3].

Крім вищезазначеного, 27 березня поточного року Українським Урядом було прийнято постанову №385, якою було затверджено Порядок тимчасового переміщення (евакуації) та забезпечення умов для перебування на території України, де не ведуться бойові дії, або за межами України дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування [4].

Вирішення невідкладних питань, пов'язаних з усиновленням та тимчасовим влаштуванням дітей в таких умовах взяли на себе Міністерство соціальної політики України та Національна соціальна сервісна служба, а задля недопущення порушень прав і інтересів дітей процедура усиновлення у нашій державі продовжує відбуватися за тим самим порядком, як і раніше, визначеним законодавством, а саме Порядком провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України [5].

Крім цього, Кабінет Міністрів України приділяє увагу і дітям, які під час воєнного стану залишилися без піклування батьків, а саме дітям, батьки яких загинули (свідомства про смерть відсутні), та відсутні такі близькі родичі як баба, дід, повнолітні сестра, брат, мачуха, вітчим; дітям, батьки або близькі родичі яких не виходять на зв'язок, або перебувають в місцях активних обстрілів, під завалами, поранені в лікарнях. Дані напрацювання затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 22 березня 2022 р. № 349 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо захисту прав дітей на період надзвичайного або воєнного стану».

Зокрема, Урядом схвалено рішення про те, що такі діти можуть бути влаштовані у прийомні сім'ї чи дитячі будинки сімейного типу на умовах тимчасового влаштування та спрощено процедуру влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, під опіку або піклування родичів. Вищезазначене

рішення передбачає спрощений пакет документів для родичів, які бажають взяти дитину під опіку, піклування, до якого включено заяву; копію паспорта; документи, що підтверджують сімейні, родинні зв'язки або інший зв'язок особи з дитиною (свідоцтво про хрещення або інший документ, виданий релігійною організацією); довідку від нарколога та психіатра про можливість виховання дитини; довідку або заяву опікуна щодо відсутності судимості.

Також Кабінетом Міністрів України час воєнного стану кандидатам в опікуни та піклувальники визначено обов'язковим проходити курс навчання з виховання дітей, які залишились без батьківського піклування [6].

Водночас, вислів одного із представників органів публічної влади про свою діяльність в умовах війни – «зроблено багато, але недостатньо» – в повній мірі має відношення і до проблеми захисту прав і інтересів дітей в Україні умовах воєнного стану, а саме, увага наукового загалу, органів публічної влади, їх посадових і службових осіб має бути прикута до недопущення:

- порушень конституційних приписів, викладених законодавцем у ст. 52 Основного Закону Української держави (діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним; будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом; покладення на державу утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також заохочення і підтримка державою благодійницької діяльності щодо дітей);

- випадків викрадення українських дітей російською федерацією та переправлення через територію так званих «ДНР/ЛНР» для їх незаконного усиновлення в рф шляхом юридично спрощеної та прискореної протиправної процедури [7];

- вбивств дітей. Так, з початку війни на території нашої держави рашистами вбито понад 200 дітей (тільки у місті Тростянець Сумської області із-за залишених російськими окупантами мін і розтяжок загинуло уже п'ятеро дітей) та всього близько 370 дітей отримали поранення.

Також вважаємо, що значною мірою подолати вищевказані та інші проблеми допоможе і звернення до наявного зарубіжного досвіду з питань захисту прав і інтересів дітей в умовах правового режиму воєнного стану.

1. Заява Виконавчого директор ЮНІСЕФ Кетрін Рассел щодо дітей в Україні.
2. Уряд створив координаційний штаб для захисту прав дітей в умовах воєнного стану.
3. Координаційний штаб з питань захисту прав дитини в умовах воєнного стану. 30 днів роботи.
4. Деякі питання тимчасового переміщення (евакуації) дітей та осіб, які проживають або зараховані до закладів різних типів, форм власності та підпорядкування на цілодобове перебування, в умовах воєнного стану.
5. Служба у справах дітей спростувала інформацію про спрощену процедуру усиновлення під час воєнного стану. Львівська міська рада: Діти, які залишились без батьків під час воєнного стану, зможуть бути тимчасово влаштовані до сімейних форм виховання.
6. Ірина Верещук: За кіднепінг, яким займається рф, має бути жорстка відповідальність.

Борисенко Тетяна Василівна

викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРИМУСОВЕ ПЕРЕСЕЛЕННЯ АБО ДЕПОРТАЦІЯ ДІТЕЙ ТА ЖІНОК З ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

З початку збройної агресії Російської Федерації проти України все частіше в засобах масової інформації повідомляють про те, що велика кількість громадян України внаслідок неправомірних дій представників держави-агресора під приводом нібито «евакуації» була в примусовому порядку переміщена на територію Росії або Білоусі. Більшість таких випадків мало місце на території Донецької та Луганської областей.

За інформацією Віце-прем'єр-міністра – Міністра з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України Ірини Верещук, найбільша кількість наших громадян було вивезено з міста Маріуполя. Серед примусово-вивезених громадян значну частину склали саме жінки та діти, які ховалися від постійних обстрілів в бомбосховищах. Також відомі випадки примусового вивезення на територію тимчасово окупованого Донецька дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

Вказані дії є грубим порушенням міжнародного гуманітарного права. Такі норми містяться зокрема у так званих «Женевських конвенціях». Це чотири самостійні міжнародні договори прийняті ще у 1949 році: Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях; Женевська конвенція про

поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, з складу збройних сил на морі; Женевська конвенція про поводження з військовополоненими; Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни. Норми Женевських конвенцій 1949 року є унікальними та непорушними, оскільки в цих міжнародних договорах беруть участь всі держави. Будь-яке порушення, або ігнорування норм, що закріплені у цих конвенціях, тягне за собою виключення держави-порушниці за межі цивілізованого співтовариства, а дії особи, яка безпосередньо порушує зазначені міжнародні норми дозволяє кваліфікувати як воєнний злочин.

Варто зауважити, що воєнні злочини поряд із такими злочинними діями як збройна агресія, геноцид і злочини проти людяності вважаються міжнародними злочинами і підпадають під юрисдикцію Міжнародного кримінального суду.

Так, саме ст. 49 Женевської конвенції (IV) про поводження із цивільним населенням 1949 року [1] та ст. 5 Додаткового протоколу (I) до конвенції від 1977 року [2], забороняють, не залежно від мотивів, здійснювати примусове індивідуальне чи масове переселення або депортацію осіб, що перебувають під захистом, з окупованої території на територію окупаційної держави. Згідно з положеннями Женевської конвенції (IV) про поводження із цивільним населенням 1949 року такі дії можуть проводитися лише для забезпечення безпеки населення, або у разі якщо це зумовлено особливо вагомими причинами військового характеру. [1]

І тут варто наголосити на розмежуванні понять «переселення» та «депортація». Зазвичай під «переселенням» мається на увазі перехід, або переїзд на нове місце проживання. Це може відбуватися як добровільно, так і примусово. В контексті Женевської конвенції (IV) про поводження із цивільним населенням 1949 року як переселення, так і депортація мають примусовий характер. Однак, «примусове переселення» здебільшого відбувається у зв'язку з існуванням загрози для життя та здоров'я особи, що обумовлене проведенням воєнних дій та території де проживає зазначена особа. В свою чергу в Словнику іншомовних слів міститься наступне визначення терміну «депортація (лат. deportatio, від deporto – засилаю, виселяю) – в буржуазних країнах примусове виселення з місця постійного проживання особи, яка визнана соціально небезпечною» [3, с.243]. В Універсальному словнику-енциклопедії міститься наступне визначення «депортація – заслання, пов'язане з обмеженням свободи, примусове переселення людей до іншого регіону країни або їх вислання за межі держави, переважно з політичних міркувань, на підставі рішень адміністративної влади; додаткове зняття репресій щодо кримінальних та політичних в'язнів» [4, с.326]. Аналіз зазначених визначень дає підстави стверджувати, що депортація має явний політичний характер та використовується з метою вчинення додаткового тиску на осіб, які не згодні з владною позицією та активно висловлюють свою думку.

Повертаючи до подій, які відбуваються на сході нашої держави, можна помітити, що представники держави - агресорки прикриваючись «евакуацію» цивільного населення із зони активних бойових дій незаконно вивозять на свою територію громадян України. При цьому всі спроби українського уряду вивести власних громадян на підконтрольну Україні територію зриваються, оскільки представники держави-агресорки не дотримуються попередніх домовленостей та не пропусकाють гуманітарний транспорт з боку України. Такі дії представників російської влади, дають підстав стверджувати, що Росія штучно створює умови для вивезення українських громадян на свою територію, що варто розцінювати як свавілля з боку зазначеної держави.

Водночас, дії Російської Федерації з насильницького переміщення або депортації населення можуть бути кваліфіковані не тільки як воєнні злочини, а й як злочини проти людяності відповідно до Римського статуту Міжнародного кримінального суду.[5] Варто звернути увагу, що термін «насильницьке», що вживається у Римському статуті, не обмежується застосуванням сили і може включати в себе погрозу силою або примушування, викликане, наприклад, страхом перед насиллям, грубим примусом, затриманням, психологічним тиском або зловживанням владою щодо такої особи або осіб, або використання обстановки, що характеризується примусом.

Наразі, правоохоронні органи України розпочали відповідне кримінальне розслідування і разом з низкою правозахисних організацій документують такі порушення для передачі цих відомостей прокурору Міжнародного кримінального суду для подальшого притягнення вищого політичного та військового керівництва Російської Федерації до відповідальності.

Крім того, примусове переселення, яке здійснюється Російською Федерацією є порушенням статей 3 та 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [6], які гарантують право не бути підданим нелюдському і такому, що принижує гідність поводженню та право на повагу приватного та сімейного життя, а також ст. 2 Протоколу №4 до Конвенції, відповідно до якої кожному гарантується право вільно пересуватися і вільно обирати місце проживання на території будь-якої держави, право залишати країну та заборону вислання із території, громадянином якої є особа. Тому кожна особа, чії права гарантовані Конвенцією та Протоколами до неї були порушені, має право звернутися до Європейського суду з прав людини.

В підсумку, варто зазначити, що за своєю суттю кожна норма міжнародного гуманітарного права є

балансом між гуманністю та воєнною необхідністю. Такого балансу державами прагнули досягнути в процесі прийняття Женевських конвенцій 1949 р., Римського статуту Міжнародного кримінального суду, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та інших міжнародних договорів у сфері міжнародного гуманітарного права.

Норми міжнародного гуманітарного права створені державами саме для того, щоб обмежити страждання цивільного населення та захистити жертв війни. Саме тому в нормах міжнародного гуманітарного права не має оцінки про правомірність чи неправомірність збройного конфлікту, як такого. Ці норми можуть застосовуватися в рівній мірі як до жертв, так і до агресора та не потребують взаємності.

Як і будь-яка норма права, норми міжнародного гуманітарного права, на жаль, також порушуються. Однак, міжнародне право має свої механізми відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права. Одним з таких механізмів є постійно діючий Міжнародний кримінальний суд, до компетенції якого входить переслідування фізичних осіб, відповідальних за вчинення воєнних злочинів та злочинів проти людяності. Однак, його ефективність, як і ефективність будь-якого міжнародного суду та будь-якої норми міжнародного права, перебуває у сфері відповідальності держав і міжнародного співтовариства в цілому.

1. Конвенція про захист цивільного населення під час війни (укр/рос) ООН; Конвенція, Проект, Угода [...] від 12 серпня 1949 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text

2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 [...] ООН; Протокол, Міжнародний документ, Правила від 08.06.1977//URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

3. Словник іншомовних слів за заг. редакцією члена-кореспондента АН УРСР Мельничука О.С. – Київ, 1974. – 856 с

4. Універсальний словник-енциклопедія (УСЕ) [Електронний ресурс] / ред. М. В. Попович. – URL: <http://slovedia.org.ua/29/53392-0.html>

5. Римський статут міжнародного кримінального суду//Міжнародні суди, ООН; Статут, Міжнародний документ від 17 липня 1998 року // URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародний документ Ради Європи від 04.11.1950 р. Офіційний вісник України. 1998. № 13. Ст. 270.

Бочковий Олексій Васильович

завідувач навчально-наукової лабораторії
з дослідження проблем превентивної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

ЕФЕКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПРАВОСВІДОМОЇ МОЛОДІ

Гіпократ, «батько» доказової медицини сказав: «ми те, що ми їмо». Та сьогодні дає можливість дещо перефразувати цей вираз та викласти його так: «ми те, що ми споживаємо». При цьому, якщо у давні часи основна увага науки була направлена на пізнання людини як біологічної істоти і малася на увазі їжа, то сьогодні наука зосереджена на дослідженні людини як істоти біосоціальної, а тому мова йде про формування особистості з урахуванням споживання у тому числі й інформаційного продукту.

Й не зважаючи на відсутність матеріального вираження, шкідлива інформація, як і шкідлива їжа може завдати значної шкоди здоров'ю людини: починаючи від легких форм порушення травлення, закінчуючи втратою частин тіла та навіть летальним випадком. Як приклад можуть слугувати солдати збройних сил російської федерації, які в Україні відчули жахливі наслідки шкідливої інформації, нав'язаної злочинним російським керівництвом. Станом на 29 квітня вже більше 22 тисяч загиблих і за оцінками експертів, ще більше 60 тисяч безповоротних втрат, тобто тих, хто отримав поранення, які не дозволяють повернутися у стрій.

Звичайно, що це найстрашніші наслідки впливу інформації на людину. Але не потрібно ігнорувати й менш шкідливі, які у перспективі можуть перерости у суттєвіші.

Зокрема, інформація про ефективність діяльності правоохоронних органів. Такі данні, у залежності від їх змісту можуть по різному впливати на суспільство взагалі та на молодь зокрема. І такий вплив є багатоаспектним та тривалим.

Так, у радянські часи був інформаційний вакуум, а джерелами інформації були тільки офіційні повідомлення. Якщо говорити про діяльність правоохоронних органів, то будь-які прорахунки чи невдачі

замовчувались, а до суспільства доводились лише здобутки. Таким чином, у суспільства формувалось уявлення надзвичайно ефективної роботи правоохоронної системи та невідворотності покарання, що справляло позитивний ефект на авторитет правоохоронця. Крім того, таке відношення суспільства до правоохоронної системи справляло профілактичний вплив на формування правосвідомості молоді.

Після розпаду радянського союзу, ще деякий час авторитет правоохоронних органів тримався, та з часом, загальні негаразди у державі та суспільстві внесли свої корективи й у роботу правоохоронців, рівень кваліфікації яких невпинно падав. Погіршив ситуацію той факт, що суспільство поступово ставало більш відкритим та фактично втрачався контроль держави над інформаційним потоком. Це призвело до того, що прорахунки у правоохоронній системі вже не можна було замовчати чи приховати, а тому серед населення почав формуватися негативний авторитет правоохоронця.

Відповідно і молодь почала по іншому реагувати на порушення закону та формувати у свідомості думку, що все можна «вирішити».

Звичайно, що за таких обставин ефективність правоохоронної системи падає, як і її авторитет і це має ефект сніжної лавини: що гіршою стає ситуація з правосвідомістю молоді, то збільшується кількість правопорушень, а відповідно і зменшується ефективність діяльності правоохоронної системи.

Дещо почала змінюватись ситуація у 2015 році, за рахунок потужної PR-кампанії щодо створення патрульної поліції. Суспільство дало величезний кредит довіри новому правоохоронному органу. Та цей кредит швидко закінчився через низьку якість підготовки поліцейських, яка демонструвалась на службі та у великих об'ємах демонструвалась на різноманітних Інтернет-ресурсах.

Сьогодні ми переживаємо новий етап і війна дала правоохоронцям новий шанс заробити високий рівень довіри. Станом на 29 квітня 2022 року, рівень довіри населення України до правоохоронців є безпрецедентно високим і головне не втратити його після війни, а втримати і примножити, щоб молодь дивилась на правоохоронця як на взірця, стимул для розвитку, що в кінцевому рахунку у сьогоднішніх хлопцях та дівчатах закладе основи для формування правосвідомості, а отже й сприятиме попередженню правопорушень та підвищенню ефективності діяльності правоохоронної системи.

Булдакова Анастасія Євгенівна
гурсант Навчально наукового інституту
права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник:

Пісоцька Каріна Олександрівна
викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ СПЕЦІАЛЬНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС РОБОТИ З ЖІНКАМИ ТА ДІТЬМИ, ЯКІ СТАЛИ ЖЕРТВАМИ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Сьогодні, воєнний стан неочікувано став частиною нашого життя. Кожного дня поліцейські боролися зі злочинністю, з поліпшенням криміногенної ситуації в країні. Бажання захистити себе та населення від неправомірних дій злочинців, зробити життя людей кращим, спокійнішим та мирним завжди було присутнім. Наразі працівникам поліції доводиться працювати в досить складних та жорстких умовах сьогодення, наприклад, із потерпілими жінками та дітьми, які стали жертвами правопорушень та воєнних злочинів, підтримувати цих осіб психологічно.

Для виконання даних завдань працівники підрозділів превентивної діяльності зобов'язані бути спеціалістами у сфері психології. Адже психологія - це наука, що вивчає індивідуальну поведінку людини у різних життєвих обставинах. Людина, яка не має достатньо знань, має психічні розлади, не може бути допущена до цієї професії, а тим паче до зброї, спеціальних засобів та інших предметів, які в ній застосовуються або використовуються, так як така особа може лише становити ще більшу загрозу життю і здоров'ю оточуючим.

Метою дослідження є використання працівниками підрозділів превентивної діяльності спеціальних психологічних знань під час роботи з потерпілими жінками та дітьми, які стали жертвами правопорушень та воєнних злочинів.

Професія поліцейського завжди була доволі важкою і характеризується досить емоційною насиченістю. Надаючи психологічну характеристику діяльності поліцейських патрульної поліції в

теперішніх умовах хотілось би, насамперед, зазначити думку психолога О. Є. Климового про те, що дана професія належить до категорії «людина-людина». Адже для успішної роботи у діяльності поліцейського потрібно вміти встановлювати і підтримувати контакти з людьми, розуміти їх, розбиратися в особливостях кожного із них, а також володіти знаннями у відповідній галузі. Сутність їх служби представлена багатоваріантністю професійних завдань та значною інтелектуальною й емоційною насиченістю. Влучно описує діяльність правників відомий процесуаліст І.М. Якимов: «Робота юриста є найскладнішим мистецтвом, бо вона має своїм об'єктом не неживий матеріал, а людину» [1]. Отже, діяльність підрозділів патрульної поліції ми відносимо до таких, що виконується в напружених, стресогенних та, навіть, екстремальних умовах.

В сучасному житті населення України знаходиться в умовах постійного стресу і психотравмуючих ситуацій. Як показує досвід, бойові дії негативно впливають на психіку людей. Такі події у тій чи іншій мірі впливають на кожного, проте спектр можливих реакцій і емоцій вельми широкий[3]. Від наслідків війни найбільше страждають жінки та діти. Адже чоловіки є більш витривалішими, стійкішими та готові за будь-яких умов захищати країну від ворога. Жінки відносяться до емоційної категорії населення. Діти є достатньо психологічно вразливими, адже їх нервова система перебуває в процесі розвитку і не здатна протидіяти впливу зовнішніх факторів.

Коли в країні триває війна, будь-яка людина відчуває тривогу і страх, при цьому надмірна тривожність може призвести до психічних розладів. Найбільшого психологічного впливу зазнали люди, які тривалий час проживали на окупованій території, знаходилися у бомбосховищах, підвалах або були повністю ізольовані від світу у своєму будинку. Адже вони на власні очі бачили руйнування інфраструктури, смерть односельців, родичів від кулі ворога або ж від голоду, виснаження, поранення тощо. Люди втрачали будинки, близьких, тривалий час були далеко від сім'ї і звичного оточення або стали свідками насильства, руйнувань і смерті. Дані стресори стали фізичним та психологічним випробуванням цих осіб, їх здатність протистояти цим чинникам в умовах бойових дій.

Проблеми з психологічним здоров'ям наявні й у незначній кількості населення, яке проживає у більш спокійних містах чи селищах спровокувало висвітлення військових конфліктів по телебаченню та у соцмережах. Адже ще з першого дня вторгнення люди постійно моніторять новини, нервують, відчувають страх, тривожність, переймаються та співпереживають особам, які знаходяться в гарячих точках.

З початку повномасштабного вторгнення працівники поліції займаються організацією добровольчих груп, оборонними процесами та підтримкою морального настрою військових і цивільного населення. Під час військових дій на території України вони продовжують працювати в посиленому режимі - забезпечують діяльність блокпостів, проводять евакуацію населення, перевіряють документи та транспортні засоби, проводять пошук та розслідувальну роботу з диверсантами, а також протидіють мародерству[2].

Продукти харчування, побутові речі, моральна підтримка - дріб'язкова, на перший погляд, допомога. Але насправді такі жести доброти сьогодні для когось можуть стати рятівними. Необхідними продуктами харчування поліцейські з представниками служби у справах дітей забезпечують і родини зі складними життєвими обставинами. Попри все працівники підрозділів превентивної діяльності продовжують допомагати людям, які цього потребують.

Найбільше психологічної допомоги потребують діти. Серед них є й ті, які втратили батьків та залишилися сиротами. Зараз діти-переселенці особливо потребують уваги та позитивних емоцій, щоб відволіктись від того, що їм довелося побачити і пережити. Зважаючи на це, поліцейські влаштовують для юних гостей дні позитивних емоцій: показують службові автомобілі, дозволяють приміряти формений одяг, проводять тематичні заняття, разом малюють символи рідної країни. Під час спілкування правоохоронці ознайомлюють малечу з роботою правоохоронців, розповідають про різні підрозділи поліції та чим вони займаються. Також правоохоронці разом з волонтерами продовжують надавати гуманітарну допомогу, намагаються подбати про кожного, хто опинився у складній життєвій ситуації.

На підставі здійснених досліджень обґрунтовано важливість психологічної підготовки у діяльності правоохоронних органів. В даний час психологічної підтримки і допомоги, як ніколи, потребують жінки та діти, які на власні очі побачили всі жахи війни. Працівники підрозділів превентивної діяльності є одними із перших, хто допомагає людям у зоні бойових дій. Тому завжди повинні вміти та бути готовими надати психологічну допомогу. З їхньою допомогою народ України буде відчувати підтримку та мати стійкішу віру в перемогу.

1. Юридична психологія: підручник / Д. О. Александров, В. Г. Андросюк, Л. І. Казміренко та ін.: заг. ред. Л. І. Казміренко, С. М. Моїсєєва. 2 вид., доопр. та доп. Київ: КНТ, 2008. 352 с.

2. URL: <https://www.unian.ua/war/8-nochey-bez-snu-yak-pracyuye-policiya-pid-chas-viyni-novini-vtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11737972.html>

3. Методичні рекомендації щодо надання першої психологічної допомоги сім'ям з дітьми, дітям, які перебувають/перебували у зоні збройного конфлікту заг. ред. Іванової О.Л., д. мед. н. Пінчук І.Я., д.мед.н. проф. Хаустової О.О., к.психолог.н. Степанової Н.М., Чайки А.В., Пінчук А.О. URL: <https://dszn-zoda.gov.ua/node/495>

Варич В.Ю.

курсант 2-го курсу ННІП ПФПНП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Молчанов Ростислав Юрійович

доцент кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

СТАН ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Необхідність забезпечення прав людини за будь-яких обставин має бути визнана і зрозуміла. Найважливішим напрямком міждержавного співробітництва є забезпечення прав людини в міжнародних та неміжнародних збройних конфліктах. Тож в кінцевому результаті сучасне міжнародне право засуджує збройні конфлікти, війну та всі інші форми агресії і взагалі забороняє загарбницьку війну. На жаль, збройні конфлікти та війни є об'єктивною реальністю на сучасному етапі розвитку людства. Згідно з визначенням, запропонованим Міжнародним Комітетом Червоного Хреста, збройний конфлікт — це збройне протистояння між державами, або тривале збройне протистояння між урядом та організованим збройним угрупованням, або просто збройне протистояння між організованими збройними групами. Своєю чергою, внутрішній (не міжнародний) збройний конфлікт - це збройний конфлікт, що відбувається на території однієї держави і в якому війська жодної іншої держави не беруть участі. Прикладом внутрішнього збройного конфлікту може бути застосування збройних сил держави проти дисидентських або повстанських угруповань або збройне протистояння двох або більше збройних угруповань, що відбувається на території однієї держави, але не обов'язково із залученням регулярних збройних сил [1].

Незалежно від свого соціального характеру (міжнародні війни, національно-визвольні війни, внутрішні конфлікти), законні чи незаконні збройні конфлікти ставлять під загрозу реалізацію більшості прав і свобод людини, в тому числі найважливіше природне право - право на життя.

Кожна зі сторін внутрішнього збройного конфлікту зобов'язана дотримуватися основоположних гуманітарних принципів, закріплених у ст. 3, спільній для всіх чотирьох Женевських конвенцій 1949 р. Зазначені положення розвинуті та доповнені Другим Женевським протоколом 1977 р. Стаття 3, спільна для Женевських конвенцій, і Другий Женевський протокол мають однакову юридичну силу для всіх сторін внутрішнього збройного конфлікту (як для урядових військ, так і для повстанців). Крім того, як урядові, так і повстанські сили зобов'язані дотримуватися положень деяких міжнародних договорів. Його вплив на внутрішні збройні конфлікти, зокрема Протокол 1996 року про заборону або обмеження використання мін, пасток та інших пристроїв та Конвенцію 1997 року про заборону використання, накопичення, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їх знищення [1, с. 47-51].

Застосовується також звичаєве міжнародне право, зокрема фундаментальні принципи права збройних конфліктів, такі як гуманітарність, рівне ставлення, недискримінація, обмеження, захист жертв війни, добросовісність і законність [2, с. 15].

Наразі міжнародне співтовариство більше не розглядає питання гарантування та захисту прав людини, у тому числі в контексті різноманітних збройних конфліктів. З озброєними цивільними особами слід поводитися гуманно за будь-яких обставин, включаючи повагу до їхнього життя та фізичної та психічної цілісності. Застосування збройної сили державою для відновлення конституційного порядку на своїй території є останнім заходом, але в деяких випадках лише застосування збройної сили може дати державі можливість захистити основні та невід'ємні права і свободи людини, у тому числі найважливіше право - життя.

Але, з ситуацією що склалась наразі в нашій країні, ми можемо спостерігати значні порушення всіх міжнародних договорів ООН, велика кількість порушень прав та свобод людини спостерігається з початком російсько-української війни, яка розпочалась 24 лютого 2022 року, та стала початком геноциду українського народу. Масові вбивства, згвалтування, ракетні удари по українським містам та маленьким містечкам, внаслідок яких загинуло багато українців.

Підсумовуючи, ситуація з правами людини, особливо в зоні бойових дій, невтішна. Продовжують порушуватися права людини, зокрема застосування фізичної насильства та насильницьке протистояння за різними ознаками.

Соціальні права громадян України найчастіше порушуються в зонах бойових дій. Як відомо, українці, які не встигли покинути міста, де точилися бої, залишилися в підвалах і бомбосховищах з невеликою кількістю їжі, голодом і зневодненням. Зокрема, зруйновано важливу інфраструктуру, як-от школи, дитячі садки, лікарні, погіршилися умови проживання.

Кожна нація має право на вільне та незалежне життя. Кожне місто в світі має право на захист. Кожна людина має право на свободу та захист своїх цінностей. Люди не повинні бути знярядям руйнівних режимів. Люди мають право просто жити. Саме за це потрібно боротися та відстоювати свої права та свободу, як тяжко б не було.

1. Алямкін Р. Міжнародно-правовий режим захисту прав людини під час внутрішніх збройних конфліктів. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 6. - С. 47-51. URL: [http://nbuv.gov.ua/jpdf/Nzizvru_2014_6_12.pdf/](http://nbuv.gov.ua/jpdf/Nzizvru_2014_6_12.pdf)

2. Строителев А. Принципы права вооруженных конфликтов и их использование. Обозреватель. 2012. № 7. С. 15.

Вільхова Єлизавета Миколаївна
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності

Науковий керівник:

Репан Микола Іванович
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

СТОКГОЛЬМСЬКИЙ СИНДРОМ ЯК ОЗНАКА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

З давніх часів у людей сформувався погляд на родину як соціальну цінність. Ще первісне суспільство докладало зусиль для повноцінного, комфортного і всебічного розвитку нащадків у родинному колі, оскільки тісний зв'язок старого і нового покоління забезпечував збереження й удосконалення вже здобутих знань і навиків.

Характерною ознакою часів первісного суспільства є непорядкована форма статевого зв'язку, коли кожна жінка належала кожному чоловікові. Через такі зв'язки формувалися шлюбні відносини без з'ясування рівня спорідненості. У племінний період існувало дві форми групового шлюбу: кровноспоріднена сім'я та сім'я пуалуна - екзогамна[4]. Тобто у таких шлюбах відбувався інцест, характерною особливістю якого є негативні наслідки, що почали помічати люди у процесі еволюції - генетичні захворювання. Чим ближчий кров'яний зв'язок батьків, тим дитина більш фізично слабка, а її психіка - неповноцінна[5].

Почалися перші спроби формування соціального інституту сім'ї з встановленням норм і правил для збереження і відтворення якісного покоління. З одного боку - родинне оточення вкрай важливе для підтримання рівня знань, набуття нових, забезпечення економічного достатку, створення комфортних умов, підтримки один одного (та задоволення інших соціально-психологічних потреб), а з іншого боку - такі тісні зв'язки спонукають до шлюбів у родинному колі, що шкодить генетиці нащадків. З'явилась необхідність встановлення правил поведінки (у тому числі дозвіл і заборону на шлюб з різними категоріями осіб).

Крім формального закріплення заборони статевого зв'язку між близькими родичами, існують і неформальні, що виражаються у моральному засудженні суспільством інцесту. Підґрунтям засудження також є племінний період, де з'явилися стереотипи, традиції й забобони стосовно шлюбних зв'язків, порядку їх формування. У процесі розвитку суспільства зазначені норми набули законної форми, знайшовши своє місце серед норм права. Наприклад, відповідно до чинного законодавства України, а саме: право на сім'ю [2] регламентується ст. 291 Цивільного кодексу України, а на її створення - ст. 4 Сімейного кодексу України. Заборона на шлюб [3] закріплена у ст. 26 Сімейного кодексу України, у якій міститься заборона на зв'язки між родичами із зазначенням ступенів спорідненості. Шлюб, сім'я, дитинство, батьківство і материнство - охороняються державою, підтвердженням чого є закріплення норм щодо зазначених відносин у Конституції України. Основний Закон захищає людей від примусового шлюбу, а також від втручання у сімейне життя, крім випадків передбачених чинним законодавством[1].

Родина завжди мала велике значення для всіх народів світу. Вона гарантувала стабільність, а також місце й оточення, у якому людину завжди підтримають, допоможуть відновити сили. Крім психологічних факторів потреби у сім'ї, існують й економічно-соціальні (житло, спільне майно, розподіл обов'язків, статус

у суспільстві, власний і сімейний добробут тощо), які утворюють тісний зв'язок інтересів, цілей, засобів і умов життя [6].

Поняття шлюбу і його форма - формувалися протягом тисячоліть і продовжують видозмінюватися з часом. Спочатку, за даними історичних джерел, владу в родині мав чоловік і йому повинні були підкорятися всі члени родини, оскільки саме чоловік ніс відповідальність за сім'ю [7]. Згодом, під впливом еволюційних процесів, розвитку формального закріплення можливостей особи (законодавства), у сфері забезпечення прав і свобод людини почалися зміни. У більшості країн світу шлюб також зазнав реформи, можливості партнерів почали поступово зрівнювати для забезпечення рівних можливостей кожного члена сім'ї. У нормальному вигляді - шлюб являє собою двухсторонній добровільний договір з метою створення сім'ї, спільного побуту та задоволення всіх потреб людини за ієрархією піраміди Маслоу[8], без обмеження прав і свобод одного з партнерів. Навпаки, такий союз повинен розширювати деякі права і можливості особистостей, сприяти розвитку, самовдосконаленню та створення безпечних й комфортних умов співіснування, формуванню високих моральних якостей і самореалізації у всіх сферах людського життя.

Сучасне суспільство родину визнає однією з найвищих соціальних цінностей. У такому оточенні людина має можливість задовольняти всі рівні потреб. Варто звернути увагу на роль і значення сім'ї та роду у житті кожної людини. Саме в сім'ї з народження починається формування особистості. Для повноцінного процесу повинен бути повний склад сім'ї (батько й мати), а також комфортні умови співжиття, достатній рівень майнових статків для нормального харчування, наявність одягу і житла. У випадку недостатнього складу сім'ї (відсутності батька або матері), а також під впливом інших негативних соціально-економічних факторів - відбувається викривлення самосвідомості, деформується правосвідомість, в результаті чого формуються інші соціальні цінності. До негативних факторів слід віднести і домашнє насильство, яке може проявлятися і у сім'ї з повним складом або ж у відносинах з іншими особами, що мають один з різновидів родинних зв'язків.

Враховуючи зазначене, робимо висновок, що сім'я - необхідна кожному індивіду, а підґрунтям потреби є психологічна, соціальна та економічна необхідність, що виражається у прагненні до стабільності, а також набутті певного соціального статусу (власний будинок, у який особа вкладає зароблене, покращуючи умови життя; незмінне коло осіб, про яких хочеться піклуватися, розраховувати на їх підтримку; спілкування з оточенням без постійного його пошуку, спільним інтересом у такому оточенні є спільний побут; одобрення союзу суспільством тощо). І суспільство прагне до створення більшої кількості офіційних шлюбів, і сам індивід відчуває необхідність у цьому, але чи завжди навіть добровільний союз є ідеальним або хоч придатним для життя? Повертаючись до суспільного одобрення шлюбів - розлучення засуджуються й досі.

Тобто, беремо до уваги два основних фактори чому домашнє насильство триває у сім'ї, коли, об'єктивно, його можна було б припинити простим розлученням: 1) психологічна потреба у партнері, звикання до нього; 2) осуд суспільства, втрата певних можливостей та соціального статусу. Часом жертви домашнього насильства й намагаються припинити страждання, однак їх спроби і зусилля закінчуються на: "... а як же мені жити без..." або "... що скажуть люди?..". Дім перетворюється у місце, де ти не почуваш себе комфортно - заручником. Як життєвих обставин, так і самого приміщення, кола осіб. У таких умовах, якщо людина не в змозі їх змінити, залишається пристосовуватися до них. Як? В першу чергу - це віра і надія на краще, жертва сподівається, що агресор зміниться з часом. Подруге - це прояв слухняності і гнучкості перед агресором, оскільки змінити ставлення до себе іншою поведінкою не є можливим, залишається лише демонструвати, що і без агресії хоче і може робити так, як потребує того кривдник. Крім цього, через обмежене коло оточення і відсутність можливості його змінити чи розширити - жертва, потребує уваги і зацікавленості, може влаштувати "виступи" й провокації для привернення необхідної уваги. Починається замкнуте коло: потерпіла особа провокує скандал для привернення уваги, стає покірною, жаліється на жадливий спосіб життя і чекає нової нагоди. Без змін і прагнення до покращення умов. Значно простіше було б піти від агресора, розширити коло захоплень і оточення, будувати власне життя, а не грати у безкінечні ігри. Але надто мало людей хочуть дійсно змінити щось у житті. Деяким особам, особливо тим, хто з дитинства потерпав від насильства або був агресором, зручно залишатися у цьому ритмі. Для них це дійсно життєво-психологічна гра, де вони можуть виступати у ролі жертви, змінюючи її часом на - агресора.

Досить поширеним явищем є стокгольмський синдром. Про нього часто говорять психологи, деколи знімають цілі кінострічки, а ЗМІ зазначають у своїх публікаціях. Чому синдром? Чи є він таким цікавим або небезпечним?

Точну дату і час виникнення синдрому важко розрахувати, оскільки дана психологічна аномалія існує давно. Назву стокгольмський синдром отримав після випадку 23 серпня 1973 року у місті Стокгольмі. Чоловік з автоматом у руках в той день взяв у заручники 4-х працівників банку, що знаходився у центрі міста, вимагаючи велику суму грошей та озброєння. Заручники провели разом із злочинцем 5 днів. Весь час тривали переговори з проханням відпустити працівників банку. За цей час між захопленими у полон та грабником виник зв'язок. Вони почали обмінюватися розповідями про життя, піклуватися один про одного (злочинець віддав свою куртку одній із працівниць банку, коли та змерзла), грали у настільну гру

тощо [9]. Аномальним було те, що після звільнення заручників, вони найняли адвоката для злочинця, виправдовуючи його ідеї та поведінку.

Дослідження стокгольмського синдрому мають вагоме значення для психології та криміналістики, бо пояснює поведінку жертв у стресових ситуаціях, тим самим проявляючи завчасно можливі ризики для працівників правоохоронних органів та інших служб, які приймають участь у звільненні заручників або реагуванні на інші правопорушення.

Стокгольмський синдром - це несвідомий психологічний захисний стан, характерною ознакою якого є прив'язаність жертви до кривдника. У процесі захоплення і застосування табо погрози застосування насильства - жертви приймають сторону кривдника, ідентифікуючи його з собою, часом - приймають ідеї як власні. Даний синдром є нормальною реакцією людини на психотравмуючу подію[10].

Повертаючись до теми домашнього насильства, встановлюємо зв'язок із стокгольмським синдромом. Жертва стає заручником обставин і кривдника у родині, потерпаючи від насильства, з часом, починає приймати погляди й ідеї, виправдовувати поведінку агресора. Стокгольмський синдром варто вважати і ознакою домашнього насильства, оскільки він з'являється при тривалій дії насильства як захисний психологічний механізм. Домашнє насильство характеризується тривалістю та систематичністю, тому в більшості жертв формується неусвідомлений стан психологічного захисту. Формами його прояву є замовчування жертв через страх, а також виправдовування поведінки кривдника, звинувачення у насильстві себе, а також - реакція на правоохоронців, що доволі часто відбувається зі сторони жертв під час реагування на звернення. Потерпілі починають захищати агресора, проханням залишити їх родину у спокої та не втручатися в конфлікт.

Стокгольмський синдром у домашньому насильстві є не лише його ознакою, але й небезпечним фактором, що створює ризики не лише для учасників даного антисоціального явища й протиправного діяння, але й правозахисників, що намагаються надати правомірну допомогу для припинення правопорушення та страждань жертви. Отже, варто пам'ятати про аномальну поведінку жертв та можливі наслідки тривалого насильства на психіку людини, аби забезпечити ефективне і безпечне реагування на правопорушення, розробити підхід для жертви, що допоможе вирватися із безкінечного кола насильства і почуттів до агресора.

1. Конституція України : Закон України від 1996 р. № 254к/96-ВР (№ 27-ІХ від 03.09.2019). Відомості Верховної Ради України. 1996. №30.Ст. 141

2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-ІV. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст. 365

3. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. №2947-ІІІ. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2002, №№ 21-22, ст. 135

4. Первісні форми сім'ї та шлюбу за часів родового устрою. URL:<http://meگو.info/%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB/%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B2%D1%96%D1%81%D0%BD%D1%96-%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8-%D1%81%D1%96%D0%BC%D1%97-%D1%82%D0%B0-%D1%88%D0%BB%D1%8E%D0%B1%D1%83-%D0%B7%D0%B0-%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%96%D0%B2-%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D1%83%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE%D1%8E> (дата звернення 27.04.2022)

5. Інцест. URL:<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%BD%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%82> (дата звернення 27.04.2022)

6. Економічні потреби та інтереси людини. URL:https://pidru4niki.com/ekonomika/ekonomichni_potrebi_interesi_lyudini (дата звернення 27.04.2022)

7. Формування і розвиток сім'ї як соціального інституту. URL:https://stud.com.ua/53414/sotsiologiya/formuvannya_rozvitok_simyi_sotsialnogo_institutu (дата звернення 27.04.2022)

8. Піраміда Маслоу. URL: <https://termin.in.ua/piramida-maslou/> (дата звернення 27.04.2022)

9. Стокгольмський синдром: чому жертви люблять своїх мучителів. URL:<https://was.media/uk/2017-08-17-stokgolmskij-sindrom-chomu-zhertvi-ljubljat-svoih-muchiteliv/> (дата звернення 27.04.2022)

10. Стокгольмський синдром. URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%BE%D0%BA%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%BC%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D1%81%D0%B8%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%BC (дата звернення 27.04.2022)

Волокітенко Ольга Михайлівна
доцент кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу
Одеського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ІНТЕГРАЦІЯ ЖІНОК В ЗБРОЙНІ СИЛИ: МІЖНАРОДНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

Сегрегація за ознакою статі є однією з найбільш обговорюваних проблем в сфері прав людини. Ситуація щодо гендерного складу працюючих в Україні характеризується неоднорідністю. Навіть не дивлячись на численні закони, декларації та загальний прогрес людства в питаннях прав жінок, у нашому суспільстві, за даними опитування, майже 60% українців підтримують думку, що деякі професії є суто «чоловічим», а деякі – «жіночими». Не згодні з цим - 36%, ще 5% - не визначилися [1]. Відомо, що особливо мало жінок працевлаштовано у сфері енергетики, будівництва, транспорту, інформаційно-комунікаційних технологій, науки та техніки; в свою чергу до «чоловічих» сфер професійної діяльності належить, окрім вже зазначених, ще й і військова служба. Але інтеграція жінок саме у цю сферу є важливим індикатором рівня досягнутого гендерної рівноправності у суспільстві.

Батьківщиною ідеї фемінізації армії називають Великобританію. У 1653 року там з'явилися перші жіночі військові шпиталі, у яких працювали дружини солдатів. У часи Першої Світової війни у складі англійських збройних сил було сформовано Жіночі королівські військово-повітряні сили, Королівський допоміжний корпус Військово-морських сил та Жіночий легіон секції автотранспорту у кількості 100 тисяч осіб [2].

Наразі можна зазначити, що представленість жіночої статі у збройних силах різних країн розширювалася одночасно з процесом емансипації та зростанням технічної оснащеності армій, що робить військову працю все менш пов'язаною з фізичними можливостями людини [3, с. 2]. Якщо на початку ХХ століття жіночі підрозділи в арміях формувалися лише у випадках дефіциту чоловіків, то після Другої світової війни жінки поступово інтегруються до армії, здійснюючи функції медичного, соціального та адміністративного забезпечення: у тилу жінки працювали на заводах, збирали кошти у фонд оборони країни, ставали донорами, налагоджували та підтримували зв'язок, брали участь у партизанському русі [4, с. 150].

В даний час жінки служать в збройних силах США, Канади, Великої Британії, Німеччини, Франції, Ізраїлі, Іспанії, Греції, Туреччині, Пакистані, Люксембурзі та інших [2]. Але серед них не так багато країн, де жінки зобов'язані пройти військову службу. Найвідомішою серед таких є Ізраїль – там для них служба триває два роки (для чоловіків – два з половиною). Водночас від служби в армії можна відмовитися з релігійних чи психологічних міркувань [5].

Жінки у збройних силах країн Північної Європи служать на тих самих умовах, що й чоловіки. Вони можуть обіймати рівні з чоловіками посади (за винятком спеціальних сил армії та флоту), а також залучатися до участі у бойових операціях. Жінки-військовослужбовці активно залучаються до участі у міжнародних операціях за межами національної території [6, с. 4].

У США всі особи чоловічої статі (як громадяни, так і негромадяни) віком від 18 до 25 років повинні вставати на військовий облік. Щодо жінок, то вони, попри відсутність вимоги ставати на військовий облік, служать в американському війську – але переважно в тилу. Станом на 2020 рік 17% американських військових – саме жінки [2].

В Україні питання інтеграції жінок до збройних сил є дискусійним, проте їх чисельність поступово зростає, що відповідає загальносвітовим тенденціям. Також варто зауважити, що Україна має великий потенціал щодо відмови від стереотипів, коли жінки займають переважно так звані «фемінізовані» спеціальності: медперсонал, фінансисти, логістика, зв'язок, адже за останні роки українкам дозволено служити на більшості військових посад у ЗСУ: серед військовослужбовиць є танкістки, артилеристки, командири рот, взводів, тощо [7]. Це підтверджує і схвалення 6 вересня 2018 року Верховною Радою України закону про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби [8]. Пояснювальна записка до проекту викривала існуюче «особливе» ставлення до жінок, що суперечило як міжнародному досвіду, так і Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки. Мир. Безпека». Отже, закон надає особам обох статей рівні можливості щодо укладення контракту на проходження військової служби, закріплює принцип, за яким жінки мають проходити військову службу на рівних засадах із чоловіками, що включає рівний доступ до посад і військових звань та рівний обсяг відповідальності під час виконання обов'язків військової служби, скасовує обмеження щодо призначення військовослужбовців-жінок у добовий наряд, відправлення у відрядження і звільнення від проходження зборів [9].

Сучасний процес включення жінок у військову організацію суспільства відбувається із зростаючою силою – отже, у ньому є раціональне зерно. Передбачається, що приплив жінок до армії дозволить багато в чому вирішити проблеми її комплектування. Вплив всього комплексу факторів робить об'єктивно необхідним нарощування нинішнього 16% жіночого контингенту в Збройних Силах України до оптимального значення, яке ще має визначитися, але це все один із найвищих показників кількості жінок, які служать у війську, у співвідношенні до загальної чисельності Збройних Сил у порівнянні з багатьма арміями світу.

1. Заєць П., опитування Соціологічної групи «Рейтинг»// [Режим доступу] - <https://zn.ua/ukr/UKRAINE>
2. Жіночий Консорціум України, Женщины в армиях мира// [Режим доступу] - <https://wcu-network.org.ua/ua>
3. Карлова К.М., Інтеграція жінок у військову професію: перспективи та обмеження // [Режим доступу] - <https://cyberleninka.article>
4. Козуля О. Жінки в історії України.— К.: Український центр духовної культури. 1993.— 256 с.
5. Павлюк О., Як військовий призов для жінок працює у світі// Суспільне|Новини, від 24 грудня 2021// [Режим доступу] - <https://susplne.media>
6. Салкуцан С. М., Кринець Л. В., Гендерна політика НАТО: історичний аспекти досвід інтеграції, К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2019
7. Марценюк Т., Жінки у збройних силах світу та України: на шляху до інтеграції// Повага: кампанія проти сексизму// [Режим доступу] - <https://povaha.org.ua>
8. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних силах України та інших військових формуваннях» // [Режим доступу] - <https://zakon.rada.gov.ua>
9. Висновок на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях» [Режим доступу] - <https://ips.ligazakon.net>

Гудим Інга Володимирівна
викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ НАЛЕЖНОГО РЕАГУВАННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я, СТАТЕВОЇ СВОБОДИ І НЕДОТОРКАНОСТІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ЖІНОК В УМОВАХ ВІЙНИ

У ХХ столітті, історії відомі війни, які змусили людство подбати про прийняття загальновизнаних норм щодо захисту жінок, дітей та ін. Всебічна участь України в багатьох міжнародних конвенціях, які прямо забороняють будь – яке сексуальне, психологічне, моральне насильство над жінками, покладають на державу обов'язок їх виконання та впровадження певної політики реалізації механізмів протидії та попередженню злочинів проти життя і здоров'я, статевої свободи і недоторканості, честі та гідності жінок. Для виконання таких міжнародних зобов'язань, прийнято Національний план дій щодо виконання Резолюції РБ ООН 1325 до 2025 року. Стратегічним планом є забезпечення захисту жінок, їх життя та здоров'я, статевої свободи і недоторканості як в умовах збройного конфлікту, так і у мирний час. З початком повномасштабного вторгнення на українські землі російських військ, жінка – це об'єкт насилля. Саме тому, актуальність розгляду питання захисту прав жінок в умовах війни шляхом належного та ефективного розслідування таких злочинів вкрай необхідний механізм, який лягає в основу національної безпеки України.

Значну увагу дослідження проблем у сфері захисту життя і здоров'я, статевої свободи і недоторканості, честі та гідності жінок досліджували такі відомі вчені як: А.Б. Амелін, В.В. Альошин, І.Л. Арцибасов, С.Л. Єгоров, В.І. Лісовський, І.І. Котляров, Ф.І. Кожевников, Л.Д. Тимченко, А. І. Полторак, Л.І. Савинський та ін.

Наразі, через відсутність чіткого механізму документування та фіксації злочинів проти життя і здоров'я, статевої свободи і недоторканості, честі та гідності жінок, низький рівень навичок та вмінь органів прокуратури та правоохоронних органів, виникає чимало перешкод для належного документування та передачі матеріалів на розгляд Міжнародного кримінального суду.

Вважаємо, що українське законодавство потребує вдосконалення, шляхом імплементації до нього приписів Міжнародного протоколу із документування та розслідування сексуального насильства в конфлікті Такий Міжнародний протокол — це комплекс керівних вказівок та рекомендацій, які визначають найкращі практики із документування та розслідування сексуального насильства як воєнного злочину, злочину проти

людяності, акту геноциду або інших тяжких порушень міжнародного кримінального права, міжнародного права прав людини або гуманітарного права.

Першим кроком для приведення українського кримінального законодавства у відповідність до наявних потреб та задля забезпечення виконання міжнародно-правових зобов'язань України має стати підписання Президентом прийнятого Парламентом законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права» № 2689 від 27 грудня 2019 року. Він спрямований на гармонізацію норм національного кримінального права із положеннями міжнародного кримінального та гуманітарного права щодо кримінально-правового переслідування за міжнародні злочини (геноцид, злочин агресії, злочини проти людяності та воєнні злочини), а також забезпечення виконання міжнародних зобов'язань щодо запобігання юридичній та фактичній безкарності за вчинення таких злочинів. Зокрема, він передбачає зміни до *статті 438 ККУ*, що криміналізує воєнні злочини, і заборону та покарання за злочини «згвалтування, сексуальної експлуатації, примусової вагітності, примусової стерилізації або будь-яких інших форм сексуального насильства». Зміни до *статті 442 ККУ*, яка встановлює відповідальність за вчинення злочину геноциду, закріплюють, що цей злочин може включати сексуальне насильство. *Проект статті 4421*, яка забезпечує криміналізацію злочинів проти людяності, також забороняє згвалтування, сексуальну експлуатацію, примусову вагітність, примусову стерилізацію або будь-які інші форми сексуального насильства як злочини проти людяності.

Окрім цього, законопроект забезпечить відповідність передбачених ККУ складів злочинів не лише договірним нормам міжнародного кримінального права, але й так званим «динамічним» звичаєвим нормам міжнародного права, розвиток яких знаходить своє відображення в практиці міжнародних кримінальних трибуналів [3].

Не менш важливим на наш погляд є важкість роботи державних органів, обтяжених тягарем війни, проте, звернення до міжнародного законодавства для вирішення питання захисту прав жінок було б більш ефективним в комплексі із виключенням віктимізації під час досудового розслідування та судового розгляду.

1. Дебати на тему: Жінки, мир і безпека: задоволення потреб жінок і дівчат у стійкому світі й безпеці в постконфліктних ситуаціях. Електронний ресурс: <http://www.un.org/russian/events/women/sc/>.

2. Декларація про захист жінок і дітей в надзвичайних обставинах та в період збройних конфліктів. Електронний ресурс: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_317.

3. Попередження сексуального насильства під час війни та покарання за нього рекомендації для України. Електронний ресурс: <http://jurfem.com.ua/poperedzennya-seksualnogo-nasylstva-pid-chas-viyny-ta-pokarannya-za-nyogo-rekomendacii-dlya-ukrainy/>

4. Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>.

Гурбанова Наргіз Насрадін кизи
студентка 1 курсу магістратури
Факультету адвокатури
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ: МІЖНАРОДНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Із розвитком міжнародних відносин все більшого значення набуває міжнародне право, яке є основним і головним інструментом управління і регулювання цих відносин. Захист, повага прав і свобод людини і громадянина є визначальним фактором благополуччя суспільства, що впливає на співпрацю між державами і розвиток міжнародного права в цілому. Під час війни порушуються всі права дитини: право на життя, право бути з сім'єю і громадою, право на здоров'я, право на розвиток особистості, а також право на турботу і захист [2].

Діти – вікова група найвищого ризику бідності або соціальної ізоляції, особливо вразлива категорія населення, вони виступають основними суб'єктами та об'єктами системної дискримінації, яка особливо посилюється в умовах збройних конфліктів. Збройні конфлікти негативно впливають на функціонування сім'ї загалом, та особливо на забезпечення основних потреб дитини, її розвиток та психологічний стан. При чому відповідно до міжнародних стандартів і практики застосування військової сили вразливість жінок та дітей відмічається як у конфліктний період, так і по його завершенні [3]. На наш погляд держави та міжнародні організації спільно мають напрацьовувати механізми задля підвищення рівня дотримання прав дитини в умовах такого складного періоду.

Конвенція про захист цивільного населення під час війни 12 серпня 1949 року [3] надає захист дітям від деяких наслідків війни як частини населення, не виділяючи їх в окрему категорію. Так, наприклад, стаття 14 передбачає право у мирний час Високим Договірним Сторонам, а після початку бойових дій і сторонам конфлікту створювати на своїй території, а в разі необхідності й на окупованих територіях санітарні та безпечні зони та місцевості, організовані в такий спосіб, який дає змогу оберігати від наслідків війни дітей до п'ятнадцяти років. Стаття 17 – укладати місцеві угоди про евакуацію з обложених або оточених зон дітей та про пропуск служителів культу всіх віросповідань, медичного персоналу та санітарного майна на їхньому шляху до таких зон. Статті 82 та 89 передбачають особливі права для дітей щодо розселення та додаткового харчування.

Щодо національного регулювання питання захисту дітей, то Закон України «Про охорону дитинства» – основний закон України, що регулює ситуацію з дітьми в умовах збройних конфліктів. Згідно з ним, дитиною, постраждалою внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, вважається «дитина, яка внаслідок воєнних дій чи збройного конфлікту отримала поранення, контузію, каліцтво, зазнала фізичного, сексуального, психологічного насильства, була викрадена або незаконно вивезена за межі України, залучалася до участі у військових формуваннях або незаконно утримувалася, у тому числі в полоні». Держава зобов'язана вживати всіх необхідних заходів для забезпечення захисту цих дітей, догляду за ними та возз'єднання їх із членами сім'ї зокрема розшук, звільнення з полону, повернення в Україну дітей, незаконно вивезених за кордон [4].

Слід також приділити увагу діяльності ЮНІСЕФ, що сприяє тому, щоб діти мали змогу жити нормальним життям та навчатися навіть у період конфліктів, Фонд розробляє просвітницькі кампанії щодо заборони протипіхотних мін та сприяє демобілізації неповнолітніх солдатів, допомагає возз'єднанню розлучених у результаті конфлікту батьків та дітей. ЮНІСЕФ був одним із перших, хто запропонував ідею «днів мирного життя», що дало можливість сторонам, які воювали, тимчасово припинити вогонь для проведення вакцинації дітей [1].

Зараз із плином повномасштабної війни, яка розв'язана РФ проти України також постає питання про захист та дотримання прав дітей. Можемо констатувати, що дійсно, наразі складно говорити по повну реалізацію дітьми своїх прав, проте, органи державної влади та місцевого самоврядування докладають максимум зусиль для протекції дітей. Дітям надаються можливості для навчання навіть у бомбосховищах: туди під'єднують інтернет, щоб дітлахи мали змогу доєднатися до онлайн занять у школі. Міжнародні організації направляють десятки тон гуманітарної допомоги, щоб найменші не відчували браку важливих продуктів та речей першої необхідності. Ми впевнені, що перемога буде за нами, і діти, котрі зараз переживають скрутні часи, будуть брати активну участь у розбудові України у майбутньому.

1. Гузь Л. С. Захист прав та інтересів дітей (правовий аспект). Фактор, 2011. – 464 с. (дата звернення 22.04.2022).

2. Діти та збройні конфлікти: нормативно-правова база. URL: <https://warchildhood.org/ua/children-and-armed-conflict-legal-framework/> (дата звернення 22.04.2022).

3. Конвенція про захист цивільного населення під час війни. Від 12 серпня URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154?find=1&text=%E4%B3%F2%E8#w11 (дата звернення 22.04.2022)

4. Про охорону дитинства. Закон України від 26.04.2001 року. №2402-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення 22.04.2022).

Дрок Ірина Сергіївна

науковий співробітник навчально-наукової лабораторії дослідження проблем превентивної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЮНІСЕФ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Війна в Україні 2022 року стали додатковим фактором, який вимагає від міжнародної спільноти застосування механізмів захисту найбільш незахищених категорій – дітей та молоді. Офіційні статистичні дані підтверджують критичну ситуацію щодо захисту прав та інтересів дітей в Україні під час військових дій.

Так, за даними Офісу Генерального прокурора України станом на 17 квітня 2022 року від військової агресії Російської федерації щодо України постраждало більше 563 дітей, у тому числі 202 дитини загинуло та більше 361 поранено [1]. Найбільше постраждало дітей у Донецькій області - 117, Київській - 106,

Харківській - 89, Чернігівській - 54, Херсонській - 41, Миколаївській - 40, Луганській - 36, Запорізькій - 23, столиці - 16, Сумській - 16, Житомирській - 15 [1].

Згідно офіційних даних ООН станом на 14 квітня 2022 року 4 736 471 громадян України виїхали за кордон через військові дії, при цьому 90 % цих осіб – це жінки та діти [2]. Згідно офіційних даних ООН станом на 5 квітня 2022 року внутрішньо переміщеними особами в Україні стали близько 7,1 мільйона людей [2].

Також варто зазначити, що станом на 17 квітня 2022 року через військові дії на території України пошкоджено 1018 закладів освіти, з них 95 зруйновано повністю [1].

Однією з міжнародних організацій, які безпосередньо надають допомогу українським громадянам є дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ). Діяльність ЮНІСЕФ забезпечує широке коло потреб дітей в Україні як у мирний, так і воєнний час. Захист та забезпечення прав дитини, реалізація положень Конвенції про права дитини – це основні завдання ЮНІСЕФ.

З початку конфлікту на сході України ЮНІСЕФ працює над реалізацією ключових зобов'язань із задоволення *гуманітарних* потреб дітей, зокрема доступу до освіти, психосоціальної допомоги, води і санітарії, навчання з питань мінної небезпеки, охорони здоров'я матері та дитини, а також послуг для людей, що живуть із ВІЛ/СНІДом [3].

Основна мета програми ЮНІСЕФ для України на 2018-2022 рр. – сприяти прогресивній реалізації прав усіх дітей в Україні та скороченню прогалів у доступі дітей до найнеобхідніших послуг, при цьому зберігаючи баланс між гуманітарною діяльністю, діяльністю з розвитку та підтримуючи включення пріоритетів, пов'язаних з розбудовою миру та подоланням наслідків конфлікту, до основних засад поточних ключових реформ у соціальній сфері та децентралізації [3].

Після оголошення в Україні воєнного стану в лютому 2022 року діяльність ЮНІСЕФ реалізується за трьома основними напрямками, які відповідають загальній концепції діяльності організації: матеріальна, просвітницька, психологічна допомога. Розглянемо кожен напрямок окремо детальніше.

Матеріальна допомога ЮНІСЕФ під час війни в Україні відбувається за двома напрямками:

1. безпосередньо надання грошових коштів окремим чітко-визначеним категоріям осіб (родини, які мають трьох і більше неповнолітніх дітей, з яких принаймні одна дитина не досягла двох років; сім'ї з двома або більше дітьми, де одна дитина має інвалідність) в рамках широкої багаточільової програми разом з *Міністерством соціальної політики України* [4];

2. адресне надання матеріальних благ, зокрема медичного характеру (автомобілі швидкої допомоги, ліки, хірургічні та акушерські набори, аптечки невідкладної допомоги, ковдри та гігієнічних засобів для лікарень, тощо) ши[5].

Просвітницька допомога ЮНІСЕФ – це один із основних видів допомоги, яку організація регулярно здійснює в Україні, а в умовах війни вектор такої діяльності відповідним чином спрямований на нагальні потреби та запити суспільства.

Заслуговує на увагу українців інформаційні повідомлення, розроблені фахівцями у вигляді брошур з метою надання практичної допомоги громадянам, які опинилися в умовах війни, а фактично – це кожен українець сьогодні. Безпосередньо від початку війни в Україні ЮНІСЕФ створила такі друковані продукти, які визначають правила безпеки під час війни: інформація для підлітків; рекомендації щодо виявлення та реагування на випадки жорстокого поводження з дітьми в умовах воєнного стану; поради щодо стабілізації психологічного стану батьків та дітей, які залишили свої домівки; інформація для батьків, які переживають війну разом зі своїми дітьми; рекомендації громадам про те, як допомогти внутрішньо-переміщеним дорослим та дітям; ігри та заняття для дітей у незвичних обставинах, під час надзвичайної ситуації [3].

Ще одним напрямком просвітницької діяльності ЮНІСЕФ є проведення тренінгів, семінарів, зустрічей. Так, у даний час відбувається запуск спільного проєкту «ПОРУЧ» Міністерства освіти і науки України, Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), Українського інституту когнітивно-поведінкової терапії та ГО «ВГЦ «Волонтер», який розрахований на освітян, які потребують психологічної підтримки, мають бажання навчитися психологічним прийомам та технікам допомоги собі та учням з обставинами війни в Україні [6].

Психологічна допомога ЮНІСЕФ проявляється у запровадженні цільових групових (заняття з арт-терапії та рукоділля, заняття з фізкультури, організація тимчасових притулків, організація просторів для підтримки дітей та підлітків у різних регіонах України, навчання волонтерів психологічних прийомів роботи з дітьми, які постраждали або стали свідками війни та багато інших [3]) та індивідуальних (адресна допомога конкретним дітям та сім'ям з дітьми, які постраждали або стали свідками війни [3]) програм, які спрямовані на подолання психологічних наслідків військової агресії для дітей, які постраждали або стали свідками війни в Україні.

Отже, як бачимо, допомога міжнародних партнерів для дітей та сімей з дітьми в Україні широкомасштабна та багатоаспектна. Подальша регулярна реалізація подібних проєктів спільними зусиллями з українськими та іноземними фахівцями сприятиме захисту прав та інтересів дітей в Україні, забезпеченню принципів, проголошених міжнародними документами.

1. Ювенальні прокурори: 202 дитини загинули через збройну агресію РФ в Україні. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/yuvenalni-prokurori-202-ditini-zaginuli-cerez-zbroynu-agresiyu-rf-v-ukrayini> (дата звернення 17.04.2022)
2. За 50 днів від вторгнення рф з України виїхало майже п'ять мільйонів осіб – ООН. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3458043-za-50-dniv-vid-vtorgnenna-rf-z-ukraini-viihali-majze-pat-miljoniv-osib-oon.html> (дата звернення 17.04.2022)
3. Офіційний сайт ЮНІСЕФ Україна. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/%D1%89%D0%BE-%D0%BC%D0%B8-%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%B8%D0%BC%D0%BE> (дата звернення 17.04.2022)
4. ЮНІСЕФ спільно з Мінсоцполітики запускають програму грошової допомоги вразливим родинам із дітьми. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/unicef-and-ministry-social-policy-ukraine-launch-humanitarian-cash-transfers> (дата звернення 17.04.2022)
5. ЮНІСЕФ передає “швидкі” до восьми областей України. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/press-releases/unicef-handing-over-ambulances-eight-regions-ukraine> (дата звернення 17.04.2022)
6. Тетяна Журавель. URL: <https://www.facebook.com/tanya.zhuravel.71> (дата звернення 17.04.2022)

Дрок Микола Олегович
викладач Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

НАПРЯМКИ ПОДОЛАННЯ ПТСР У ДІТЕЙ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ АБО СТАЛИ СВІДКАМИ ВІЙНИ

Найбільш незахищеними під час війни є діти, а наслідки цієї події супроводжуватимуть їх впродовж всього життя. Саме з метою подолання посттравматичного стресового розладу (далі – ПТСР), який є традиційною реакцією організму людини на стрес, отриманий внаслідок порушення відчуття безпеки, проживання реальної загрози життю, державні органи, громадські організації та психологи мають об'єднати зусилля та вжити необхідних заходів. Враховуючи події, які відбуваються в Україні, починаючи з лютого 2022 року, можна спрогнозувати масштаби розповсюдження ПТСР у дітей. Враховуючи практику, яка вже була застосована українськими та зарубіжними фахівцями в Україні, починаючи з 2014 року, коли відбулися перші збройні конфлікти на сході України, нами пропонується узагальнити такий досвід та виділити основні напрямки подолання ПТСР у дітей, які постраждали або стали свідками війни, щоб у подальшому дії фахівців були визначені та розподілені залежно від тяжкості стану дитини.

Перш за все варто наголосити, що психіка, особливо психіка дітей та підлітків, має величезні резерви для відновлення і саморегуляції [1]. Можливість повернення до психологічної норми у дитини після травмуючого досвіду значно вища, ніж у дорослої людини.

Напрямки діяльності фахівців під час подолання ПТСР у дітей ми пропонуємо поділити залежно від травмуючого досвіду, який пережила дитина: сексуальне насильство; фізичне насильство щодо дитини; насильство щодо близьких осіб дитини; психологічне насильство щодо дитини; отримані дитиною фізичні травми; дитина перебувала в центрі військових подій, порушено відчуття безпеки; дитина перебувала на відносно безпечній території України, але інформаційне поле, звуки сирен, регулярні походи до бомбосховища під час оголошення тривоги, переживання батьків, тощо порушили відчуття безпеки у дитини. Рівень тривожного розладу у кожному випадку буде різний і залежить також від психологічних особливостей самої дитини. Проте заходи, які застосовуватимуть психологи, психотерапевти та інші фахівці у кожному випадку мають свої особливості. З урахуванням відсутності в Україні протоколів роботи з дітьми, у яких виявлені ознаки ПТСР, слід констатувати необхідність розроблення таких протоколів, організації відповідного навчання психологів, психотерапевтів, розробки державних програм підтримки таких дітей.

Також залежно від суб'єкта, який застосовуватиме заходи подолання ПТСР до дитини, ми виділяємо такі напрямки роботи: заходи, застосовувані батьками; консультування психолога; тривала психотерапія; кризова інтервенція.

Міжнародна організація ЮНІСЕФ виробила поради для батьків, діти яких проявляють ознаки ПТСР: психологічно стабілізуватися самим; забезпечити (відновити) почуття безпеки; залучати дитину до фізичної активності; відновити режим дня, наскільки це можливо; надавати дитині почуття єдності та підтримки; вислуховувати дитину, коли вона хоче поговорити, отримати відповіді на свої запитання; дозволити дитині висловлювати свої емоції та почуття; пояснювати дитині те, що сталося; залучати дитину до соціальної активності; скеровувати агресію дитини та формувати здорові поведінкові рамки; надати доступ дитині до професійної психологічної/психотерапевтичної допомоги [1].

Консультування психолога відбувається за участю батьків, під час якого фахівець встановлює

наявні психологічні проблеми у дитини та надає поради батькам, яким чином можна подолати ті чи інші прояви ПТСР.

Тривала психотерапія проводиться лікарем-психотерапевтом із застосуванням відповідних технік та методик для зміни психоемоційного стану дитини з можливим залученням медикаментозного лікування. Тривала психотерапія розрахована на курс зустрічей, повне заглиблення фахівця у ситуацію та пошук шляхів її подолання.

Особливим методом психологічної допомоги при травмі є кризова інтервенція. Кризова інтервенція – це робота, спрямована на вираження сильних емоцій і інтенсивних почуттів, актуалізованих конкретною проблемою (ситуацією) [2]. Особливості кризових інтервенцій для дітей полягають у наступному:

1. Вихід фахівця на рівень переживань і прояву почуттів у дитини.
2. У дитячій кризі психолог виконує функцію захисту та підтримки..
3. Діти реагують на травму формуванням симптому, що є особливим засобом дитини повідомити про страждання. Це може бути енурез, фобія, алергічна реакція і т.п. Як правило, симптом є захистом від загрозливого досвіду, тому не варто торкатись симптому на першій стадії кризової інтервенції. Слід ставитися до симптому, як до необхідного захисту. Як тільки дитина буде відчувати захищеність і зможе говорити про кризу (травму), симптом буде не потрібний і відступить.
4. У роботі з сім'єю та оточенням досліджують питання: яка причина, через яку дитині необхідний захист, може стати менш загрозливою. Дитині допомагають у вираженні того, що є, її почуття і потреби (у грі, за допомогою творчих матеріалів, лотка з піском).
5. Підтримання зв'язку між невербальним рівнем переживання і його виявом у мові [2].

Отже, подолання ПТСР у дитини, яка постраждала або стала свідком війни, - це комплексна робота батьків, оточення, психологів, психотерапевтів, волонтерів, державних органів, тощо. Напрямки, за якими застосовуються заходи подолання ПТСР у дітей, ми розподілили, залежно від травмуючого досвіду та залежно від суб'єкта, який застосовуватиме такі заходи. Подолання ПТСР у дітей можливе та має позитивну перспективу, тому запровадження максимальних зусиль з боку оточення та залучених фахівців, їх командна робота – запорука щасливого дитинства, здорового майбутнього дітей України, які постраждали або стали свідками війни.

1. Що треба знати про посттравматичний стресовий розлад (ПТСР): інформація для батьків. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/stories/about-post-traumatic-stress-disorder>

2. Соловей О. А. Ознаки ПТСР у дітей та особливості кризових інтервенцій дітей, що пережили психотравмуючі події. URL: <https://www.inforum.in.ua/conferences/16/29/201>

Захарченко Олександр Валерійович
старший викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОТИДІЯ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ У ВІДНОШЕННІ ДО ДІТЕЙ, В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В Україні є актуальною тема: «Домашнє насильство в родині». На сьогоднішній час деякі батьки виховують дітей жорстокими методами. Потрібно краще зрозуміти що ж таке домашнє насильство. Домашнє насильство – це один з видів сімейного, економічного, психологічного насильства, які відбуваються в межах родини чи в межах місця проживання.

Взагалі діти це вразливі та ніжні створіння, до яких потрібний певний підхід в будь-якому віці. Та в будь-якому віці не потрібно жорстоко з ними поводитись, так як можуть буди психологічні проблеми в майбутньому.

Стусани та штовхання не є вирішення певної проблеми між дитиною та батьками. Батьки повинні піклуватися про дитину, надавати їм право на навчання та розваги, як в підлітковому віці. Діти обов'язково повині виховуватись в добрі та ласці та почувати турботу родини.

Також на органи та певні установи покладають певні функції, які запобігають домашньому насильству:

1. Суди;
2. Прокуратури;
3. Служби у справі дітей;
4. Підрозділи органів Національної поліції;

5. Органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти;

У 2004 року в Україні набув чинності Сімейний кодекс, в якому зазначається, що «забороняється фізичне покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини». Що до дитини згідно до статті 150 ч.7 забороняється фізичне та психологічне покарання.

Військове вторгнення країни агресора Російської Федерації на територію України позначається, у тому числі на взаємовідносини у родині, через напружений стан у країні вкрай необхідно запобігти емоційним психологічним розладам у дітей.

Беручи до уваги нинішню ситуацію із станом законності і правопорядку в Україні введенням з 24 лютого 2022 року Президентом України воєнного стану в державі року у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, проблема переселення громадян з місця постійного проживання, відношення у родині набувають великої уваги.

Батькам, звісно ж, дозволено самостійно вибирати методи виховання, але вони не повинні в ніякому разі принижувати людську гідність незважаючи на тяжкі часи.

Домашнє насильство здебільшого сприймають як особисту справу сім'ї та замовчують. Діти не говорять про знущання над ними, часто вважають, що спричинили конфлікти власною поведінкою, сліди від побиття пояснюють випадковим травмуванням. Особливо високим є рівень домашнього насильства щодо дітей у сім'ї. Але не зважаючи на ситуацію у країні дім та сім'я – це певне місце, де можна знайти розуміння й підтримку, допомогу та захист від небезпеки навколишнього світу.

Стереотип виховання дітей батьками методом фізичного покарання закладений у свідомості й застосовується з покоління в покоління як найбільш ефективний і дієвий. Для дорослих насильство, передусім психологічне й фізичне, не повинно бути атрибутом виховання дитини.

У родині звісно ж можуть бути різні методи виховання, але завжди знайдеться правильний вибір і батьки повинні знаходити певний контакт та розуміння с дитиною.

Отже, якщо ж говорити про висновок то де які діти страждають від фізичного насильства з боку своїх батьків, тому потрібно не зважаючи на ситуацію у країні захищати права та обов'язки цих дітей, а також оказувати всебічну допомогу даним родинам.

1. Про Національну поліцію\Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII.URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

2. Конституція України. Закон України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>.

3. Про введення воєнного стану в Україні. УКАЗ Президента України від 24.02.2022 № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>.

4. Цивільний кодекс України. Закон України від 16 січня 2003 №435-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

5. Сімейний кодекс України. Закон України від 10 січня 2002 № № 2947-III.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

Зейкан Вікторія

Курсант факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Опацький Роман Миколайович

доцент кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У 2014 році Україна почала відлік нової історії свого становлення, яка політично та ментально відрізняється від попередніх років. Відтоді країна діяла в стані перманентного збройного конфлікту, який триває донині.

Збройний конфлікт на сході України різко погіршив ситуацію в районах, де Україна досягла значного прогресу (фактично подолавши безпритульність, розвиток усиновлення та прийомних сімей,

підтримка матерів і дітей в складні життєві обставини тощо) та загострення невирішених питань, поширення соціально небезпечних та інфекційних захворювань, скорочення програм імунізації, загострення насильства та насильства щодо дітей та дітей, погіршення доступу до освіти, охорони здоров'я та соціальної сфери). Підвищився ризик зростання соціального сирітства [1].

За даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, від конфлікту на Донбасі постраждали 5 мільйонів українців. За оцінками ЮНІСЕФ, 1,7 млн жертв (або 34% від загальної кількості) становлять діти [2].

Вище-спікер Верховної Ради, представник України в гуманітарній підгрупі Тристоронньої контактної групи Ірина Геращенко під час свого нещодавнього виступу в Раді Безпеки ООН повідомила, що за останні два роки на Донбасі в результаті російської військової агресії загинули 495 жінок і 68 дітей. і 152 неповнолітніх постраждали. В результаті війни 1937 дітей стали сиротами. 1213 жінок залишилися вдовами, а 1975 жінок втратили своїх синів. Ще 142 жінки чекають на звільнення своїх рідних з ОРДЛО.

Ірина Геращенко зазначила, що особливо складною залишається ситуація з порушенням прав жінок і дітей на тимчасово окупованих територіях.

Зокрема, зафіксовано факти торгівлі людьми, сексуального насильства та експлуатації, використання неповнолітніх у бойових діях. Звичайно, це несумісно зі стандартами прав людини і неприйнятно в сучасному світі.

Одним із наслідків збройного конфлікту є масова міграція населення з зони збройного протистояння. В Україні з'явилася нова категорія громадян - внутрішньо переміщені особи, багато з яких діти.

За даними, мігрантів 1 млн 700 тис., з них близько 900 тис. жінок, 236 тис. - дітей. Така ситуація призводить до збільшення кількості дітей у кризових сім'ях, а значить, завтра такі діти можуть стати «дітьми вулиці», можуть бути залучені до злочинної діяльності, в тому числі й терористичної. Діти та сім'ї внутрішньо переміщених осіб – це, по суті, категорія осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, що значно збільшує кількість потенційних споживачів соціальних послуг за місцем проживання.

В умовах збройного конфлікту та масової міграції влада і населені пункти постали перед необхідністю невідкладної розробки та реалізації комплексних заходів щодо покращення негативної соціальної реальності для всього населення і дітей зокрема. Крім традиційної роботи з профілактики соціального сирітства, допомоги дітям із сімей, які опинилися у складних життєвих обставинах, необхідно організувати роботу з новими категоріями дітей, які потребують негайної уваги держави:

- 1) діти, які залишаються проживати на невідконтрольній території українська влада;
- 2) діти з числа внутрішньо переміщених осіб;
- 3) діти, батьки яких перебувають або повернулися із зони ООС;
- 4) діти, батьки яких загинули або отримали поранення в зоні ООС.

Також важливо відзначити, що з'явилася нова категорія дітей.

Раніше в Україні не було комбатантів, які мають досвід участі у збройних конфліктах та застосування зброї. Імовірних даних про кількість і вік дітей, які беруть участь у бойових діях на сході України, немає, проте, за деякими даними, бойовики використовують дітей для збору розвідувальних даних, підготовки їх до участі в бойових діях та виконання допоміжних функцій [3].

Захист прав дітей та політика, орієнтована на сім'ю, повинні залишатися їх з пріоритетів держави. При цьому особливу увагу слід приділяти мінімізації негативних наслідків, які неминуче виникнуть у процесі розв'язання військового конфлікту та відновлення мирного життя. Ефективності державної політики щодо сім'ї та дітей значною мірою перешкоджає недосконалість чинної законодавчої бази та відсутність відповідного досвіду, технологій та інструментів забезпечення соціальної, психолого-педагогічної та іншої діяльності в пост конфліктному суспільстві.

У цьому контексті необхідний комплексний аналіз впливу негативів прояви розвитку дітей; нормативно-правове забезпечення та досвід реалізації державної політики захисту прав дітей в умовах військового конфлікту, роль інститутів громадянського суспільства.

Можна згадати, що Законом України від 05.03.2009 р. № 1065-VI затверджено Національну програму «Національний план дій з імплементації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року. Програма має забезпечити оптимальне функціонування інтегрованої системи захисту прав дитини в Україні відповідно до вимог Конвенції ООН про права дитини та з урахуванням Цілей розвитку тисячоліття та стратегії Підсумкового документа Спеціальна сесія з питань дітей Генеральної Асамблеї ООН «Світ, дружній до дітей». Враховуючи той факт, що зазначена програма закінчується у 2016 році, а соціально-економічні та політичні умови в країні хочуть покращитися, військовий конфлікт триває, я вважаю, що нам необхідно активізувати зусилля для розробки нової національної програми поваги та захисту права дітей. обов'язково передбачити заходи, спрямовані на захист прав дітей у надзвичайних ситуаціях, зокрема в умовах військового конфлікту.

Доцільно згадати, що Законом України від 5 березня 2009 року №1065-VI затверджено Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на

період до 2016 року. Метою програми є забезпечення оптимального функціонування цілісної системи захисту прав дітей в Україні відповідно до вимог Конвенції ООН про права дитини та з урахуванням цілей розвитку, проголошених Декларацією тисячоліття ООН, і стратегії Підсумкового документа Спеціальної сесії в інтересах дітей Генеральної Асамблеї ООН «Світ, сприятливий для дітей». Враховуючи той факт, що строк дії вищезазначеної програми закінчується у 2016 році, а соціально-економічні та політичні умови в країні бажають бути кращими, продовжується військовий конфлікт, вважаю, що необхідно активізувати зусилля щодо розробки нової загальнодержавної програми дотримання і захисту прав дітей, у якій обов'язково передбачити заходи, спрямовані на захист прав дітей в умовах надзвичайних ситуацій, зокрема в умовах військового конфлікту.

1. Кочемировська О.О. Щодо дотримання Україною міжнародних стандартів захисту прав дітей у збройних конфліктах: Аналітична записка / О.О. Кочемировська // Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові: <http://www.niss.gov.ua/articles/1660/>

2. Кулеба М. Необхідна більша увага держави до дітей війни / М. Кулеба: <http://www.president.gov.ua/news/neobhidna-bilsha-uvaga-derzhavi-do-ditej-vijni-mikola-kuleba-35491>

3. Миколюк О. Війна – це найбрутальніше порушення прав дитини / О. Миколюк // День. – 2014. – №157: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo>

Ковальова Олена Володимирівна
професор кафедри адміністративної діяльності поліції Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

Пишна Алла Георгіївна
доцент кафедри адміністративної діяльності поліції Одеського державного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану поліцейські несуть службу у посиленому режимі. Відповідно до наказу МВС України № 1560 від 10 грудня 2015 року посилений варіант службової діяльності – це комплекс організаційно-правових, превентивних, профілактичних, оперативних та інших заходів, пов'язаних з особливим режимом виконання службових завдань і залученням значної кількості поліцейських з метою швидкої стабілізації оперативної обстановки, якщо наявними силами і засобами, що безпосередньо залучені до забезпечення публічної безпеки і порядку у повсякденному режимі несення служби, їх виконати неможливо [1].

При цьому слід врахувати, що крім службових обов'язків, у працівників поліції є і батьківські обов'язки, з виконанням яких у поліцейських виникають складнощі навіть у мирний час через часто ненормований графік несення служби. Відповідно до Сімейного кодексу України батьки зобов'язані піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток. Більш того, ухилення батьків від виконання батьківських обов'язків є підставою для покладення на них відповідальності, встановленої законом [2]. В умовах правового режиму воєнного стану питання виконання поліцейськими батьківських обов'язків та забезпечення прав дітей працівників поліції набувають особливої актуальності.

Національним законодавством передбачено додатковий соціальний захист дітей поліцейських. Так, відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» діти поліцейських до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах – до 23 років, а також діти поліцейських, які загинули (померли), пропали безвісти, стали особами з інвалідністю під час проходження служби в поліції (у тому числі під час участі в міжнародних миротворчих операціях), мають право на безоплатне медичне обслуговування в закладах Міністерства внутрішніх справ України. Звертає на себе увагу, що більшість норм законодавства, спрямованих на соціальний захист дітей поліцейських, стосуються випадків загибелі (смерті) поліцейського під час виконання службових обов'язків. Так, діти поліцейських можуть отримати одноразову грошову допомогу в разі загибелі (смерті) поліцейського. Дітям працівників поліції, які загинули чи померли або пропали безвісти в період проходження служби або пізніше внаслідок поранення, контузії, каліцтва чи захворювання, що мали місце під час служби призначається пенсія в разі втрати годувальника [3]. Дітям поліцейського, який загинув під час виконання службових обов'язків, які згідно із законом визнані такими,

що потребують поліпшення житлових умов та на момент загибелі поліцейського перебували на обліку осіб, які потребують поліпшення житлових умов, у відповідному населеному пункті, житлове приміщення надається в позачерговому порядку. Також діти поліцейських, які загинули (померли) під час проходження служби в поліції, мають право на безоплатне санаторно-курортне лікування та оздоровлення один раз на два роки. В інших випадках діти поліцейських до 18 років, а в разі їх навчання у вищих навчальних закладах – до 23 років, мають право на пільгове або безоплатне реабілітаційне, санаторно-курортне лікування, оздоровлення та відпочинок у медичних реабілітаційних центрах, санаторіях, будинках відпочинку, пансіонатах та оздоровчих закладах Міністерства внутрішніх справ України за рахунок бюджетних коштів, визначених на утримання Міністерства внутрішніх справ України в порядку, що встановлюється Міністерством внутрішніх справ України [4]. Даний порядок затверджено наказом МВС України від 14 грудня 2015 № 1568 [5], однак його реалізація є ускладненою в умовах воєнного стану. При цьому саме відомчі оздоровчі заклади, звісно за умови знаходження їх не в районі бойових дій, можуть стати майданчиками для безпечного влаштування дітей поліцейських під час воєнного стану.

Цікаво, що відповідно до положень Закону України «Про відпустки» поліцейські, нарівні з іншими громадянами, можуть оформити відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами, для догляду за дитиною до досягнення нею лише трирічного віку (до шести років – за медичними показниками) [6]. Однак відповідно до Постанови КМУ № 585 залишення дитини віком до семи років в приміщенні, громадському або іншому місці без нагляду осіб, які досягли 14 років визнається загрозою для життя та здоров'я дитини [7]. Якщо обидва із батьків є поліцейськими та несуть службу у посиленому режимі в умовах воєнного стану постає питання організації нагляду за їх дітьми. Враховуючи, що школи в умовах війни або не працюють, або працюють в онлайн режимі, важливо передбачити можливість організації та влаштування дітей поліцейських на безоплатній основі у спеціалізовані відомчі заклади, зокрема санаторні та оздоровчі, з цілодобовим режимом роботи на територіях, де відсутні бойові дії. Крім створення додаткових умов безпечного влаштування дітей поліцейських, також доцільним є нормативне закріплення можливості оформлення одним із батьків поліцейських додаткової короткострокової відпустки для евакуації дітей у безпечне місце.

Слід врахувати, що якщо поліцейським є лише батько дитини, у сім'ї є більше можливостей забезпечення безпеки дітей, ніж коли поліцейською є мати дитини. Так, наприклад, якщо батько несе службу в поліції, мати має можливість вивести дитину у безпечне місце, в тому числі закордон. Якщо поліцейською є мати дитини, то батько, як і всі громадяни чоловічої статі, не має права на виїзд за межі України, якщо він є військовозобов'язаним. Таким чином, діти матерів поліцейських знаходяться у нерівному становищі із дітьми матерів не поліцейських та потребують додаткового захисту для забезпечення їх прав нарівні з іншими дітьми. Тому доцільно розглянути можливість надання дозволу на виїзд за кордон дитини з батьком, якщо мати дитини є поліцейською і залучена до несення служби в посиленому режимі, а дитина не досягла віку, з якого може самостійно повноцінно задовольняти свої фізіологічні потреби (наприклад, віком до 7 років).

Під час дії воєнного стану в Україні авторкам відомо лише про одну спеціальну ініціативу, спрямовану на вирішення питань забезпечення прав дітей поліцейських. Так, Українська Асоціація Представниць Правоохоронних органів (УАППО), яка є осередком Міжнародної асоціації представниць правоохоронних органів, за підтримки поліцейських з інших країн започаткувала евакуацію дітей поліцейських до зарубіжних країн, зокрема Естонії, Німеччини, Ірландії. При цьому, якщо батьки, у зв'язку із службою в посиленому режимі, не мають можливості евакуюватися разом з дитиною, передбачена можливість виїзду дитини з одним із інших родичів (тітка, бабуся, тощо) або самостійно у супроводі дорослих, на яких оформлюється нотаріально завірена заява батьків дитини. Діти влаштовуються у сім'ї поліцейських в інших країнах. При цьому місцеві осередки поліцейських надають допомогу щодо облаштування належних умов утримання дитини та її матеріального забезпечення. Дана ініціатива є надзвичайно важливою, особливо для сімей, в яких обидва батьки є поліцейськими або військовослужбовцями, а також для поліцейських, які несуть службу в зоні бойових дій, та не мають фізичної можливості вивести своїх дітей у безпечне місце. Це обумовлює важливість розвитку професійних громадських об'єднань. При цьому наразі невідомі ініціативи професійних спілок поліцейських, безпосередньо спрямовані на забезпечення прав дітей поліцейських, хоча саме професійні спілки відповідно до законодавства беруть участь у розробленні та здійсненні державної політики у галузі соціального захисту своїх членів [8]. Це свідчить про необхідність посилення їх діяльності, зокрема в умовах правового режиму воєнного стану.

Отже, діти працівників поліції в умовах правового режиму воєнного стану потребують додаткового захисту та соціальних гарантій, при чому не лише у разі загибелі їх батьків. Адже якщо поліцейські будуть знати, що їх діти знаходяться у безпеці, що держава піклується про них та створює всі умови для їх фізичного та морального розвитку, вони зможуть повноцінно зосередитись на несенні служби та ефективному забезпеченні публічної безпеки та порядку. Доцільно передбачити додаткові соціальні гарантії, спрямовані на забезпечення прав дітей працівників поліції в умовах воєнного чи надзвичайного стану,

зокрема можливість влаштування дітей у відомчі санаторні та оздоровчі заклади в безпечному місці; евакуація дітей працівників поліції до безпечних регіонів та їх матеріальне забезпечення; нормативне закріплення можливості оформлення одним із батьків поліцейських додаткової короткострокової відпустки для евакуації дітей у безпечне місце; передбачення дозволу на виїзд за кордон дитини з батьком, якщо мати дитини є поліцейською і залучена до несення служби в посиленому режимі, а дитина не досягла віку, з якого може самостійно повноцінно задовольняти свої фізіологічні потреби (наприклад, віком до 7 років) тощо.

1. Про затвердження Інструкції про порядок переведення органів Національної поліції України на посилений варіант службової діяльності: наказ МВС України від 10 грудня 2015 року № 1560. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0012-16#Text>.

2. Сімейний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>.

3. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 01 січня 1992 року № 2262-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text>.

4. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.

5. Про затвердження Порядку пільгового реабілітаційного, санаторно-курортного лікування, оздоровлення та відпочинку в медичних реабілітаційних центрах, санаторіях, будинках відпочинку, пансіонатах та оздоровчих закладах Міністерства внутрішніх справ України поліцейських, деяких інших категорій осіб та членів їх сімей: наказ МВС України від 14 грудня 2015 № 1568. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-16#Text>.

6. Про відпустки: Закон України від 15 листопада 1996 року № 504/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

7. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 585. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text>.

8. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України від 15 вересня 1999 року № 1045-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text>.

Краснокутський Сергій Ігорович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Тінін Дмитро Геннадійович
викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки

Тимофєєв Володимир Павлович,
старший викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА НЕОБХІДНІСТЬ ЗМІНИ ЗАКОНОДАВСТВА ДЛЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК ТА ДІТЕЙ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

При настанні таких резонансних надзвичайних подій як терористичний акт, масштабна диверсія, а тим більше – агресія з боку іншої держави, громадськість небезпідставно очікує, що держава вживатиме максимально ефективних заходів для забезпечення безпеки населення. Тобто, не тільки розкрити вчинені злочини, а й упередити, не допустити їх скоєння у подальшому.

Найбільш не захищеними під час військових дій є діти та жінки. Тому слід звернути увагу на Декларацію про захист жінок і дітей при надзвичайних обставинах та під час збройних конфліктів (1974), якою визнано, що напади на цивільне населення, його бомбардування, застосування хімічної чи бактеріологічної зброї завдає значних страждань. Такі дії забороняються і мають бути засуджені [2].

Гендерне насильство – це будь-яка дія, яка завдає шкоди та здійснюється проти волі людини, заснована на соціально зумовлених (зокрема, гендерних) відмінностях між чоловіками та жінками. Під час надзвичайних ситуацій, таких як конфлікти або стихійні лиха, існує підвищений ризик насильства, експлуатації та жорстокого поводження, особливо щодо жінок та дівчат [1]. Водночас, державні органи влади, громади та мережі соціальної підтримки часто не в змозі належним чином відреагувати на цю проблему. До того ж, в атмосфері безкарності існує вірогідність того, що злочинці не будуть притягнуті до відповідальності. Тому існує нагальна потреба щодо посилення захисту жінок від гендерного насильства під час виникнення надзвичайних ситуацій.

Наразі, після введення Указом Президента України воєнного стану, дуже багато жінок та дітей перетнуло кордони з країнами Європейського союзу. Польські юристи повідомляють, що багато прийомних

вихователів з дітьми перетнули кордони [3]. Вони також не завжди мають усі документи – щось втрачене, чогось не було виготовлено. З іншого боку, деякі документи не відповідають стандартам країн, куди потрапляють діти. Отже, в подальшому є сенс приведення вказаних процедур до загальних стандартів.

Під час збройних агресій, коли фронт бойових дій проходить неподалік міста проживання або через саме місто, занадто часто трапляється таке, що документи, які посвідчують особу або підтверджують робочий стаж чи ступінь освіти, буває втрачено чи значною мірою пошкоджено. Тоді виникає питання, яким чином особі якнайшвидше відновити необхідні їй документи.

Таким чином, втрачені, знищені або значно пошкоджені документи можуть бути відновлені в територіальних органах Державної міграційної служби, які відновили свою роботу 15 березня 2022 р. За допомогою ДМС можна здійснити такі дії, як видача іd-картки, закордонного паспорта громадянина України, посвідка на постійне та тимчасове проживання, вклеювання фотографій у паспорт громадянина України у вигляді книжечки, продовження паспорта, внесення відомостей про дітей, що дає можливість громадянам вільно перетинати кордон, щоб уникнути війни. Треба додати, що для оформлення закордонного паспорта, іd-картки, а також відновлення втрачених документів можна звернутися в центр надання адміністративних послуг (ЦНАП) [4].

Під час воєнного стану уряд запустив використання eDocument, який можна генерувати в додатку та на порталі «Дія». Він містить всю необхідну інформацію для ідентифікації особи, зокрема паспортні дані громадянина України, індивідуальний податковий номер, місце реєстрації, а також QR-код для перевірки достовірності інформації. Документ також можна використовувати для ідентифікації.

Також є інструменти для отримання або продовження документів на дітей. Наразі послуга «єМалятко» тимчасово недоступна. Тому зареєструвати дитину можна в найближчому відділі ДРАЦС населеного пункту, де немає активних бойових дій. Для реєстрації потрібно лише паперове медичне свідоцтво про народження за формою № 103/о. Якщо доступ до реєстру ДРАЦС недоступний, державні органи зроблять запис на папері. І як тільки доступ буде відновлено, вся інформація буде внесена до реєстру протягом 5 робочих днів.

Щоб поновити свідоцтво про народження, необхідно звернутися до будь-якого робочого підрозділу державної реєстрації актів цивільного стану. Батьки також можуть додати в Дію свідоцтво про народження дитини.

При втраті шкільного атестату, можна звернутися безпосередньо до закладу, який його видав, або до будь-якого навчального закладу на території, де не ведуться активні бойові дії. [5].

Як висновок треба сказати, що на час початку збройної агресії велика кількість людей під час внутрішнього переміщення в межах країни або під час перетину кордону не було усіх необхідних інструментів для збереження можливості особи ідентифікувати себе. Однак, з часом ситуація все ж таки виправляється.

Під час збройної агресії найміцнішого захисту потребують найнезахищені верстви населення, тобто жінки та діти. Державою повинно бути впроваджено нові ефективні механізми захисту їхніх прав. Також повинні бути випрацювані інструменти для їх відновлення. Зокрема це стосується різного роду необхідних документів.

На даний час державою впроваджені інструменти відновлення втрачених документів як у межах країни, так і за кордоном. Наскільки дієві та швидкі ці інструменти – покаже тільки час.

1. Альохін, С. Кириченко, А. Кориневич. Війна без правил: гендерно-обумовлене насильство, пов'язане зі збройним конфліктом на сході України / А. Альохін, С. Кириченко, А. Кориневич та ін. ; за заг. ред. В. Щербаченка, Г. Янової // ГО «Східноукраїнський центр громадських ініціатив». – К., 2017. – 216 с. URL: https://jfp.org.ua/system/reports/files/110/uk/gon_151117.compressed.pdf

2. Декларація про захист жінок і дітей при надзвичайних обставинах та під час збройних конфліктів: Проголошена резолюцією 3318 (XXIX) Генеральної Асамблеї від 14 грудня 1974. // - URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_317#Text (дата звернення 22.04.2022)

3. Патрисия Рок-Соха. Война в Украине проверяет польскую систему защиты детей. 05.03.2022. Prawo.pl. // - URL: <https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/dzieci-z-ukrainy-a-zagrozenia-nielegalna-adopcja-i-handlem-ludzmi>, 513821.html (дата звернення 22.04.2022)

4. Що робити, якщо ваші документи втрачені. Безоплатна правова допомога. Полтавська область. 05.04.2022. // - URL: <https://www.legalaid.gov.ua/publikatsiyi/shho-robyty-yakshho-vashi-dokumenty-vtracheni/> (дата звернення 22.04.2022)

5. Смолько А. Свідоцтво, атестат та закордонний паспорт: як отримати і відновити документи дитини? Освіторія Медіа. // - URL: <https://osvitoria.media/opinions/svidotstvo-atestat-ta-zakordonnyj-pasport-yak-otrymaty-i-vidnovyty-dokumenty-dytyny/> (дата звернення 22.04.2022)

Кубецька Ольга Миколаївна
доцент кафедри аналітичної економіки
та менеджменту Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

Остапенко Тетяна Миколаївна
доцент кафедри аналітичної економіки
та менеджменту Дніпропетровського
державного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

ЖІНКИ І БІДНІСТЬ: ЧЕСЬКИЙ ДОСВІД

На потенційну бідність жінок більшості розвинених країн впливають різні аспекти, зокрема і жінок Чехії. Одним з таких аспектів є організація сім'ї - коли сім'я живе тільки за рахунок одного доходу, а особливо якщо це дохід жінки, ситуація в сім'ї погіршується.

Чеські діти в переважній більшості передаються під опіку жінок після розлучення, які одночасно відіграють роль як доглядальниці, так і годувальника. Тож, у Чеській республіці тягар догляду за дітьми покладається переважно на жінок [1].

На ринку праці існує багато явищ, які мають значний вплив на жіночу бідність. Одним із найпомітніших явищ є гендерний розрив в оплаті праці. Великий гендерний розрив в оплаті праці є результатом традиційного розподілу ролей у приватних сферах, оскільки жінки часто адаптують свою роботу до потреб своєї сім'ї. Відпустка по вагітності та пологах часто сповільнює, а іноді й зовсім зупиняє їхнє професійне та кар'єрне зростання.

Вертикальна та горизонтальна сегрегація ринку праці, коли жінки працюють скоріше на нижчих посадах і в галузях, де вони заробляють менше грошей (освіта, охорона здоров'я, соціальні послуги, неприбутковий сектор тощо), сприяє їх загалом нижчому заробітку.

Інша проблема, це пенсії жінок. Низькі пенсії жінок пов'язані з іншими гендерними аспектами, які поглиблюють їх негативний вплив. По-перше, тривалість життя чеських жінок вища за життя чеських чоловіків; отже, жінки повинні жити з нижчими пенсіями довше ніж чоловіків. По-друге, через батьків-одинаків або вдови жінки частіше, ніж чоловіки на пенсії живуть самі, а це означає, що вони повинні покривати всі витрати по господарству однією пенсією.

Останніми роками все більше уваги приділяється також особливостям жіночої безпритульності та розробляються проекти підтримки таких безпритульних жінок [2].

Освіта та навчання відіграють важливу роль у досягненні гендерної рівності, оскільки вони мають здатність зміцнювати стереотипи, наприклад, щодо ролі чоловіків і жінок у суспільстві. Обов'язкова шкільна освіта є ключовою частиною соціалізації, і тому вона має також розглядатися з гендерної точки зору. Оскільки маємо розуміти, що вона є запорукою подолання бідності жінок та чоловіків у будь-якій країні.

1. Tertiary education statistics. In: Eurostat statistics explained [website] (http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Tertiary_education_statistics#Further_Eurostat_information, accessed 10 February 2017).

2. Věrný TR, Weintraubová P (2013). Rodičovstvo od počatia. [Parenting from conception]. 1st ed. Bratislava: Pozsony Pressburg (in Slovak).

Логвиненко Борис Олексійович
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

ДО ПРОБЛЕМИ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ ТИПІВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Вітчизняне законодавство поступово наближається до європейських стандартів у частині поліпшення правових механізмів забезпечення прав і свобод людини. Значною мірою це стосується вирішення проблеми вчинення домашнього насильства та/або насильству за ознакою статі.

Нагадаємо, що до основних нормативно-правових актів щодо запобігання та протидії домашньому

насильству можна віднести: Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», Постанови Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі», від 22.08.2018 № 654 «Про затвердження Типового положення про мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги особам, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі», від 22.08.2018 № 655 «Про затвердження Типового положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі», від 10.10.2018 № 728-р «Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2023 року», від 23.01.2019 № 43 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України» та від 20.03.2019 № 234 «Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі», накази Міністерства соціальної політики від 01.10.2018 № 1434 «Про затвердження Типової програми для кривдників», від 11.12.2018 № 1852 «Про утворення Державної установи «Кол-центр Міністерства соціальної політики України з питань протидії торгівлі людьми, запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей» та спільний наказ Міністерства соціальної політики та МВС від 13.03.2019 № 369/180 «Про затвердження Порядку проведення оцінки ризиків вчинення домашнього насильства», накази Міністерства освіти і науки від 22.05.2018 № 509 «Про затвердження Положення про психологічну службу у системі освіти України», від 02.10.2018 № 1047 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення реагування на випадки домашнього насильства і взаємодії педагогічних працівників із іншими органами та службами», наказ Міністерства охорони здоров'я від 01.02.2019 № 278 «Про затвердження Порядку проведення та документування результатів медичного обстеження постраждалих осіб від домашнього насильства або осіб, які ймовірно постраждали від домашнього насильства, та надання їм медичної допомоги», спільний наказ Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту та МВС України від 07.09.2009 № 3131/386 «Про затвердження Інструкції щодо порядку взаємодії структурних підрозділів, відповідальних за реалізацію державної політики щодо попередження насильства в сім'ї, служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді та відповідних підрозділів органів внутрішніх справ з питань здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї» [1].

Водночас, окремі міжнародні документи щодо протидії домашньому насильству досі не отримали ратифікації в Україні. Яскравим прикладом таких актів є Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (так звана – Стамбульська конвенція), ухвалена Радою Європи 11 травня 2011 р. у м. Стамбул (Турецька Республіка) [2, с. 136].

Повертаючись до проблеми диференціації типів домашнього насильства, зауважимо, що Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017 визначено, що такі діяння можуть носити фізичний, сексуальний, психологічний або економічний характер [3].

Водночас, прояви домашнього та іншого гендерно обумовленого насильства можуть проявлятися не лише у вищевказаних формах, що потребує перегляду підходів до диференціації такої протиправної поведінки.

Приміром, на сайті Аризонської коаліції за припинення сексуального і домашнього насильства (США), розміщена інформація про те, що хоча фізичне насильство і є найбільш небезпечною формою домашнього насильства, так як частіше може призвести до летальних наслідків, інші типи домашнього насильства також є небезпечними, завдяки послідовному і довготривалому «знищенню» особистості жертви.

Приймаючи за основу вказану на Інтернет-сторінці Аризонської коаліції за припинення сексуального і домашнього насильства інформацію щодо багатоманітності проявів домашнього насильства, до основних його типів запропоновано віднести наступні: 1) контрольована поведінка; 2) фізичне насильство; 3) сексуальне насильство; 4) психологічне насильство та залякування; 5) ізоляція; 6) вербальні образи: примус, погрози та звинувачення; 7) використання чоловічих привілеїв; 8) економічне насильство [4].

Цілком доцільним сьогодні вбачається перегляд підходу, за яким у національному законодавстві закріплено лише чотири типи прояву домашнього насильства, тоді як форми цього протиправного діяння є значно більш широкими та різноманітними. Все це викликає нагальну потребу у створенні належних правових механізмів для захисту жертв такої протиправної поведінки.

1. Нормативно-правова база щодо запобігання та протидії домашньому насильству URL: http://zrda.gov.ua/normativno-pravova_baza_shchodo_zapobigannia_ta_protidii_domashnomu_nasilstvu/ (дата звернення 13.04.2022)

2. Логвиненко Б.О. Дискусійні питання ратифікації Україною Конвенції ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульської конвенції). Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2021. № 1. С. 135-139. Doi: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2021.1.20>

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення 13.04.2022)

4. Arizona Coalition To End Sexual and Domestic Violence. Types of Domestic Violence URL: <https://www.acesdv.org/domestic-violence-graphics/types-of-abuse/> (дата звернення 13.04.2022)

Макруха Є. У.

курсант Навчально-наукового інституту права та підготовки працівників Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Сасенко Марина Іванівна

доцент кафедри теорії та історії держави і права Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК ПРАВООХОРОНЦІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Одним із актуальних питань протягом всього існування людства залишається питання прав людини, їх реалізації та захисту. Частина 5 статті 55 Конституції України кожному гарантується захист своїх прав, свобод та інтересів. Держава проводить політику щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Упровадження принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків є однією з важливих умов сталого соціально-економічного розвитку, позитивних змін у суспільстві та його благополуччя, реалізації прав людини та самореалізації особистості, запорукою ефективного розв'язання існуючих проблем, а також європейської інтеграції України та виконання міжнародних зобов'язань згідно з основними міжнародними договорами у сфері захисту прав людини, у тому числі Цілей Сталого Розвитку до 2030 року, затверджених Генеральною Асамблеєю ООН.

Питання гендерної рівності та підвищення гендерної компетентності військових професіоналів упродовж останніх років постійно перебуває на порядку денному у ЗСУ.

Актуальні дані про загальну кількість жінок у Збройних Силах: починаючи з 2013 року спостерігається впевнена динаміка зростання: якщо порівнювати із 2013 роком – удвічі! Значно, майже втричі, зросла кількість жінок-офіцерів – тепер їх п'ять тисяч, а кількість дівчат-курсантів збільшилася майже вчетверо. Станом на грудень 2021 року, коли російсько-українська війна на Донбасі уже тривала, але повномасштабний наступ Російської Федерації на Україну ще не почався, у Збройних Силах України були задіяні 57 тис жінок, тобто майже 22 % від усього особового складу ЗСУ. З них близько 32 тисяч – саме військові (понад 12 % від особового складу). Станом на 2020 рік в Україні було 13 тис учасниць бойових дій – жінок. Серед українських військовослужбовиць є танкістки, безпілотниці, артилеристки, командири рот, взводів тощо.

Жінки також служать у Національній гвардії України (минулоріч – 5,5 тис, тобто 9 %; понад 360 займають керівні посади) та Національній поліції (близько 22 % жінок від загального особового складу). У Державній службі України з надзвичайних ситуацій працюють 11 тис жінок, що теж складає п'яту частину від загальної кількості. У Територіальній обороні, що масово почала поповнюватися в останні місяці перед війною з цивільних громадян і громадянок різних професій, на початку року жінок було 8 %. Усі ці структури нині стоять на обороні України.

Основний чинник зростання чисельності жінок у лавах ЗСУ, правоохоронних органів - бойові дії на сході України та суттєві зрушення в законодавстві, що почалися у 2016 році. Як результат в умовах війни в Україні в 2022 році, виникла необхідність більш глибокого вивчення та дослідження питання захисту прав жінок – правоохоронців під час воєнного стану.

Існує ряд нормативно – правових документів щодо реалізації захисту прав жінок військовослужбовців:

- Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок;
- резолюція Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»;
- перший Національний план виконання цієї резолюції на період до 2020 року (Розпорядження Кабінету Міністрів України, від 28.10.2020 № 1544-р);
- другий План дій її реалізації на період 2021–2025 років.
- Державна стратегія забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року (наказ Мінсоцполітики, від 11.02.2022 № 90);
- Закон України «Щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях».

У 2017 році перший заступник міністра внутрішніх справ Сергій Яровий під час зустрічі в Представництві НАТО в Україні щодо імплементації Резолюції Ради безпеки ООН 1325 «Жінки. Мир. Безпека» відзначав, що кількість жінок в органах та підрозділах служби цивільного захисту складає 12,5% від загальної чисельності, в апараті ДСНС – 47,2%. У Держприкордонслужбі 24% особового складу – жінки, з

яких 13% – офіцери. В структурі Національної поліції працює 21,8% жінок. Відсоткове співвідношення кількості військовослужбовців-жінок у Нацгвардії до кількості військовослужбовців-чоловіків становить 6,2% [1].

У 2019 році заступник міністра внутрішніх справ Тетяна Ковальчук під час конференції заявила, що у структурних підрозділах Міністерства внутрішніх справ за останні два роки спостерігається позитивна тенденція щодо збільшення кількості жінок-працівниць, зокрема, в ДСНС – на 5 відсотків, в Національній поліції – на 2 відсотки, в Нацгвардії збільшення відбулося десь на 7 відсотків [2]

Військові конфлікти здійснюють значний вплив на життя жінок і чоловіків. Достатньо велика частина жінок не є пасивними спостерігачками. Вони виконують активні функції – служать у збройних силах, правоохоронних органах, добровольчих батальйонах. Жінки складають більшість волонтерських груп та організацій, надаючи допомогу як військовим, так і громадянам, що залишилися на тимчасово окупованій території, а також внутрішньо переміщеним особам.

Відповідно до Розпорядження КМУ «Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року» створено ряд нормативно-правових умов та можливостей для рівноправної участі жінок і чоловіків у мирних переговорах і прийнятті рішень щодо запобігання конфліктам, розв'язання конфліктів, надання допомоги постраждалим, постконфліктного відновлення:

- забезпечення рівноправної участі жінок і чоловіків у роботі наглядових рад державних підприємств сектору безпеки і оборони;
- визначення механізму врахування потреб жінок і чоловіків у мирних переговорах, постконфліктному відновленні;
- проведення відбору та підготовки жінок для участі в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки;
- проведення просвітницьких заходів, інформаційних кампаній для фахівців сектору безпеки і оборони з метою залучення жінок до миротворчих процесів;
- забезпечення жінок сектору безпеки і оборони інфраструктурними об'єктами та матеріально-технічними умовами, що відповідають їх потребам;
- створення для працівників умов, що полегшують поєднання функцій та обов'язків у професійному та приватному житті, зокрема в секторі безпеки і оборони;
- визначення інституційних механізмів з протидії сексизму, сексуальним домаганням, психологічному та сексуальному насильству, дискримінації під час прийняття на службу, виконання службових обов'язків та участі у прийнятті рішень;
- забезпечення рівного доступу жінок і чоловіків до закладів освіти сектору безпеки і оборони всіх рівнів та включення гендерної складової до навчального процесу;
- забезпечення належних умов для професійного розвитку жінок, які працюють у державних органах та органах місцевого самоврядування, включаючи жінок із числа осіб рядового та начальницького складу служби цивільного захисту, курсанток закладів вищої освіти, військових закладів вищої освіти, цільових груп Національного плану[3].

У квітні 2019 року було затверджено План заходів Міністерства внутрішніх справ України з реалізації гендерної політики на період до 2021 року [4]. Цим планом передбачається запровадження гендерного підходу в реформі МВС та ЦОВВ, діяльність яких спрямовується та координується через Міністра внутрішніх справ, урахування гендерних аспектів та розширення участі жінок у миротворчій та мирозахисній діяльності, а також запобігання насильству проти жінок та дівчат, чоловіків та хлопчиків та відповідне реагування на такі конфлікти.

Висновки. На сьогодні питання гендерної рівності є пріоритетним в системі МВС. Сучасний етап реформування органів системи МВС України вимагає прогресивних підходів до відбору, підготовки, прийняття на службу працівників та їх кар'єрного зростання. Врахування гендерного аспекту та подолання гендерних стереотипів у цій сфері є вкрай важливими, адже основними критеріями в цьому разі мають бути професіоналізм та компетентність.

1. В Нацполіції сьогодні працюють майже 22% жінок – МВС. 13.11.2017 URL:<https://www.unian.ua/society/2240561-v-natspolitsiji-na-sogodni-pratsyuyut-mayje-22-jinok-mvs.html>. (дата звернення 15.04.2022)

2. Кількість жінок у підрозділах МВС зросла – заступник міністра. 07.12.2019. URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2833038-kilkist-zinok-u-pidrozdilakh-mvs-zroslo-zastupnikministra.html>. (дата звернення 15.04.2022)

3. Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-p#n14> (дата звернення 15.04.2022)

4. План заходів Міністерства внутрішніх справ України з реалізації гендерної політики на період до 2021 року: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26.04.2019 № 330

Максимова Маргарита Костянтинівна
викладач кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АДМІНІСТРАТИВНА ДЕЛІКТНІСТЬ ЯК ЗАГРОЗА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВНОЦІННОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Забезпечення повноцінного розвитку дітей не можливе без докладання значних зусиль державою шляхом охорони відповідних прав та законних інтересів, реалізації їх у значному масиві різноманітних цільових програмах дій та підтримки, соціальних стратегіях, законодавчих ініціативах, спрямованих на захист прав дитини за місцем її проживання, підтримку сімей з дітьми, які потрапили в складні життєві обставини, постраждалих внаслідок воєнних дій чи збройних конфліктів та ін. Водночас реалії сьогодення засвідчують негативну динаміку поширення як адміністративних проступків у цій сфері, так і злочинних проявів. На тлі загального зниження темпів дитячої злочинності щороку зростає частка адміністративних правопорушень, які скоюють неповнолітні.

Адміністративна відповідальність неповнолітніх осіб у порівнянні з іншими суб'єктами, що вчиняють адміністративні правопорушення, має як матеріальні, так і процесуальні особливості, зумовлені насамперед віком особи [1].

Встановлені законом особливості дозволяють правозастосовувачу гнучкіше реагувати на факти протиправної поведінки неповнолітніх осіб, максимально враховуючи їх вік та обставини вчинення правопорушення.

Так, у 2021 році поліцією було зареєстровано понад 3 тис. злочинів, скоєних стосовно дітей [2]. Спроби держави знизити адміністративну деліктність у сфері забезпечення повноцінного розвитку дитини не дають відчутних результатів. За статистикою понад 3 мільйони дітей в Україні щороку спостерігають за актами домашнього насильства або є їхніми вимушеними учасниками.

Визнання дитини самостійним суб'єктом права вимагає вироблення деяких гарантій для забезпечення та захисту його як носія даного права, оскільки дитина через її фізичну та розумову незрілість потребує того, щоб обстановка, в якій вона розвивається як до, так і після народження була безпечною.

У загальному розумінні право дітей на безпеку можна визначити як право дітей на захист від загроз, які можуть завдати їм шкоди. До таких у міжнародному праві передбачено необхідність захисту прав дитини від наступних форм загроз та посягань:

- а) довільне або незаконне втручання у здійснення його права на особисте життя, або зазіхання на честь і гідність;
- б) усі форми фізичного або психічного насильства, образи чи зловживання, відсутності турботи чи недбалого поводження, грубого поводження або експлуатації;
- в) економічна експлуатація та виконання будь-якої роботи, яка може представляти небезпека для його здоров'я або бути перешкодою в отриманні ним освіти, або завдавати шкоди його здоров'ю та фізичному, розумовому, духовному, моральному та соціальному розвитку;
- г) незаконне споживання наркотичних засобів та психотропних речовин;
- д) усі форми сексуальної експлуатації та сексуального розбещення;
- е) нелюдські або принижуючі гідність види звернення чи покарання;
- ж) всі інші форми експлуатації, що завдають шкода будь-якому аспекту добробуту дитини (ст. 16, 19, 32, 34, 37 Конвенції про права дитини).

На сьогодні можна виділити дві групи характерних ризиків розвитку дитинства та забезпечення реалізації дитиною права на безпечні умови життя, зокрема перша пов'язана з особливостями суспільного розвитку та безпосереднім впливом на життєзабезпечення дитинства, серед яких:

- соціально-економічні (низькі доходи сімей, безробіття, інфляція, затримки виплати заробітної плати, економічна експлуатація, недостатнє фінансування соціальних програм);
- соціально-екологічні (погіршення стану довкілля, якості харчування);
- соціально-побутові (житлові умови, згорання соціальної інфраструктури дитинства та соціальних програм);
- медико-соціальні (якість та доступність медичного обслуговування, спадкові захворювання, стан профілактичної роботи з поширення девіацій);
- соціально-правові (низький рівень правової захищеності дитинства, декларативний характер правових норм).

Іншу групу ризиків складають ті чинники, що пов'язані із ускладненням самореалізації дитинства, серед яких:

- духовно-моральні (руйнування традиційних духовних підвалин, розширення джерел травмуючої

дитячу психіку інформації, розширення сфер морально-небезпечного дозвілля; криміналізація суспільства, нехтування дитинством як цінністю);

– виховно-педагогічні (звуження можливості дітей здобувати повноцінну освіту, зниження контролю з боку батьків, школи, дитячих установ за вихованням дітей, руйнування системи професійної підготовки, споживче ставлення дорослих до дітей, дефекти виховання);

– соціально-психологічні (насильство щодо дітей, конфліктні відносини в сім'ї, напружені відносини з однолітками та вчителями, девіації в сім'ї, криза інституту батьківства тощо).

Необхідність убезпечення дитини від різного роду загроз шляхом запровадження особливого захисту з боку держави зумовлено декількома чинниками, зокрема:

по-перше, найбільшою вразливістю дітей від зовнішніх факторів негативного впливу;

по-друге, тими соціально значущими наслідками, що виникають внаслідок заподіяння шкоди віковій категорії, до якої належать діти [3; 4];

по-третє, особливим правовим статусом дитини як учасника провадження у справах про адміністративні правопорушення;

по-четверте, неповною правосуб'єктністю неповнолітніх, що породжує особливий характер їх взаємодії із суб'єктами владних повноважень та особливий процесуальний порядок правового регулювання їх статусу;

по-п'яте, обмеженою можливістю самостійно забезпечувати захист своїх прав та законних інтересів, що передбачає наявність державних гарантій та правового забезпечення цієї функції;

по-шосте, їх участю як спеціальних суб'єктів у значній кількості міжгалузевих суспільних відносин, що зумовлює необхідність більш чіткого правового регулювання їх статусу;

по-сьоме, наявністю на відміну від дорослої людини особливої адміністративної деліктоздатності дитини, яка поряд із адміністративною правоздатністю та адміністративною дієздатністю є обов'язковим елементом адміністративної правосуб'єктності та передбачає здатність дитини усвідомлювати протиправний характер здійснюваних нею дій та здатність вчинити адміністративне правопорушення, за скоєння якого понести адміністративну відповідальність.

Таким чином, сформований на сьогодні правовий механізм додержання конституційних прав і свобод дитини та реалізації нею права на безпечне для життя і здоров'я середовище має на сьогодні складну, інтегровану майже в усі правничі галузі (міжгалузеву) структуру з притаманними їй характеристиками та ознаками, покликану виконувати функції регулювання суспільних відносин щодо забезпечення мінімальних стандартів благополуччя та безпеки дитини.

Відсутність наразі ефективних правових та інституційно-організаційних гарантій, неможливість реалізації дитиною своїх окремих конституційних прав не дозволяє забезпечувати в результаті комплексне за своєю природою право на безпеку, що прямо загрожує національній безпеці української держави та вказує на пріоритетність застосування адміністративно-правових заходів його забезпечення.

1. Белікова М.І., Крамінська Д.М., Животова В.О. Адміністративна відповідальність неповнолітніх: теоретико-правові основи та особливості. Юридичний науковий електронний журнал. URL: http://lsej.org.ua/7_2020/64.pdf

2. В Україні цього року зареєстровано понад 3 тисячі злочинів щодо дітей – заступниця голови МВС URL: <https://suspilne.media/187374-v-ukraini-cogoric-zareestrovano-ponad-3-tisaci-zlociniv-sodo-ditej-zastupnica-golovi-mvs/>

3. Смирнов А.А. Обеспечение информационно-психологической безопасности детей в Европейском . Информационное право. 2010. № 4. С. 30-34.

4. Гармаш А., Сулова И. Защита детей от жестокого обращения и насилия. ЭЖ-Юрист. 2012. № 29. С. 15.

Маршалов Євгеній Сергійович,
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Борисенко Тетяна Василівна,
викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСНОВНІ ПОВНОВАЖЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРЕВЕНЦІЇ

Організація у системі органів Національної поліції підрозділів ювенальної превенції наразі розглядається як важливий етап формування національної системи ювенальної юстиції, проте має багато проблем і потребує усебічного наукового аналізу.

До вступу у силу Закону України «Про Національну поліцію» спеціальним підрозділом, що реалізував повноваження правоохоронних органів у сфері ювенальної юстиції, була кримінальна міліція у справах дітей (далі – КМСД), яка функціонально належала до кримінального блоку, пізніше – до міліції громадської безпеки. В ході реформування КМСД було переформатовано у відділи (сектори) ювенальної превенції з підпорядкуванням їх управлінням (відділам) превенції. Відповідно до наказу Голови Національної поліції України від 17 липня 2017 року у складі Департаменту превентивної діяльності створено Управління ювенальної превенції, а згодом, у 2018 році набула чинності відомча Інструкція з організації роботи цих підрозділів поліції [1, с. 119].

Аналіз положень Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України свідчить, що цей документ основними повноваженнями підрозділів ювенальної визначає:

1) планування та здійснення профілактичних заходів в дитячому середовищі для запобігання небажаним явищам серед дітей;

2) контроль за дотриманням суб'єктами господарювання вимог законодавства про заборону продажу алкоголю, слабоалкогольних напоїв, тютюнових виробів неповнолітнім, дотримання обмежень щодо перебування дітей на ніч у розважальних закладах та закладах харчування;

3) вживання заходів для запобігання та припинення будь-яких протиправних дій щодо дітей;

4) притягнення до адміністративної відповідальності дітей віком від 16 до 18 років, які вчинили адміністративні правопорушення, а також батьків або осіб, які їх замінюють, які не виконали згідно із законодавством обов'язки щодо забезпечення житлових умов, навчання та утримання неповнолітніх;

5) участь у профілактичних заходах щодо попередження дитячої бездоглядності та правопорушень серед неповнолітніх [2].

Крім того, підрозділами ювенальної превенції надається допомога в межах повноважень щодо ведення обліку дітей відповідно до положень постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення обліку дітей та учнів шкільного віку» від 13.09.2017 № 684.

Підрозділи ювенальної превенції в межах покладених на них повноважень також здійснюють і профілактичну роботу. Зокрема, проводити профілактичні та виховні бесіди безпосередньо з дітьми, їхніми батьками, законними представниками та членами їх сімей метою яких є усунення причин та умов, що призводять до вчинення дітьми адміністративних або кримінальних правопорушень.

Свої функції підрозділи ювенальної превенції здійснюють у тісній взаємодії зі Службою в справах дітей та іншими органами, що опікуються дітьми. Наприклад, в разі необхідності, Служби у справах дітей залучають працівників підрозділів ювенальної превенції до відвідин дітей з труднощами в житті за місцем їх проживання для ознайомлення з умовами в яких такі діти мешкають. В свою чергу підрозділи ювенальної превенції інформують Службу у справах дітей та відповідні органи місцевого самоврядування про батьків та інших законних представників, які не виконують своїх обов'язків щодо виховання дітей, жорстоко поводяться з дітьми чи вчиняють домашнє насильство щодо дітей.

Якщо порівняти завдання підрозділів ювенальної превенції із завданнями, які раніше покладалися на КМСД, то можна пересвідчитись, що основним напрямком діяльності перших наразі визначено саме профілактичну роботу. Так, на підрозділи ювенальної превенції не покладаються завдання, що їх раніше виконувала КМСД. Такі, як наприклад, розкриття кримінальних правопорушень, учинених дітьми; організація та здійснення заходів індивідуальної профілактики з дітьми, що вчинили адміністративні та кримінальні правопорушення, або тих, що були засуджені до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі чи звільненими зі спеціальних виховних установ, тощо [3, с. 83].

Однак, в 2020 році концепція щодо превентивної спрямованість діяльності підрозділів ювенальної

превенції, про що було наголошено в Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України в редакції 2017 року була змінена. Внаслідок внесення змін до Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України поряд з виконання превентивних повноважень на підрозділи ювенальної превенції тепер покладено виконання кримінально-процесуальної функції.

Підсумувавши вищевказане, варто зазначити, що робота щодо забезпечення прав та свобод дитини завжди була одним із пріоритетних напрямків. Оскільки діти відносяться до найбільш незахищеної категорії людей. Саме тому процес реформування підрозділів ювенальної превенції, що діють у структурі Національної поліції України є таким тривалим. Не зважаючи, на те що реформа підрозділів ювенальної превенції ще не закінчена, вже можна констатувати певні позитивні тенденції адміністративно-правового регулювання зазначеного процесу.

Серед таких позитивних тенденцій, можна виокремити, наступні: 1) при визначенні статусу та завдань підрозділів ювенальної превенції враховуються вимоги міжнародних договорів та актів в галузі забезпечення прав дитини та стандартів поліцейської діяльності; 2) розроблено основоположні нормативні засади організації і діяльності підрозділів ювенальної превенції; 3) майже повне переформатування характеру роботи підрозділів ювенальної превенції та перенесення акцентів в їх роботі.

1. Пісоцька К. О. Нормативно-правове забезпечення діяльності підрозділів ювенальної превенції. Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 1 (30), 2020. С.117-121.

2. Інструкція з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: Наказ МВС України від 19.12.2017 № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.

3. Дручек О. М. Ювенальна превенція в системі Національної поліції України: проблеми реформування. Південноукраїнський правничий часопис. 2017. № 2. С. 81-84.

Миرونюк Роман Вікторович
професор кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичного наук, професор

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ВОЛОНТЕРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Введення воєнного стану в Україні ставить нові виклики перед Україною, які за 30-річну історію існування сучасної незалежної України виникають вперше і зумовлюють застосування критичних (не властивих нормальному розвитку держави) норм, реалізація яких може через обмеження певних прав громадян забезпечити належну обороноздатність країни, створити можливості для відсічі збройної агресії та забезпечити конституційні права громадян, зокрема в тому числі на захист їх права власності [1]. Починаючи з 2014 року з моменту порушення територіальної цілісності України шляхом збройного вторгнення росії і до сьогоднішнього значний тягар ліквідації наслідків такої агресії лягає на волонтерські організації, які починаючи від організації збору та надання гуманітарної допомоги постраждалим до допомоги військовим засобами захисту, продуктами харчування, медикаментами забезпечують свій ефективний спротив збройній агресії. Саме за участі волонтерських організацій було подолано поствоєнну кризу 2014 року.

В той же час слід зауважити, що для належного забезпечення діяльності волонтерських організацій вони мають мати чітко визначене законодавче поле діяльності, їх діяльність має здійснюватися на принципах безкорисності, публічності, законності; має виключатись здійснення господарської діяльності під прикриттям волонтерства та мають бути інші запобіжники та гарантії їх діяльності. У зв'язку з цим нижче доцільно здійснити аналіз адміністративно-правового статусу волонтерських організацій в Україні та виокремити особливості його реалізації в умовах воєнного стану.

Зважаючи на ризики шахрайства у цій сфері, волонтерську діяльність не оминуло правове регулювання. Так, 19 листопада 2011 року прийнято Закон України «Про волонтерську діяльність» [2]. Відповідно до ст.1 цього закону, волонтерська діяльність – добровільна соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги (безоплатних робіт та послуг).

Перелік напрямів волонтерської діяльності передбачений частиною 3 статті 1 цього закону та

визначений у Постанові Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2015 року № 556 «Про затвердження Порядку надання волонтерської допомоги за окремими напрямками волонтерської діяльності» [3]. Проте цей перелік не є вичерпним, і тому дозволяються інші види, які не заборонені законом.

Волонтер - фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги (стаття 7 Закону України «Про волонтерську діяльність»). Волонтерами можуть стати громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, які є дієздатними.

Особи віком від 14 до 18 років здійснюють волонтерську діяльність за згодою батьків (усиновлювачів), прийомних батьків, батьків-вихователів або піклувальника.

Особи віком від 14 до 18 років не можуть надавати волонтерську допомогу: Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях; за напрямом сприяння уповноваженому органу з питань пробації у здійсненні нагляду за засудженими та проведенні з ними соціально-виховної роботи; у медичних закладах.

Іноземці та особи без громадянства здійснюють волонтерську діяльність через організації та установи, що залучають до своєї діяльності волонтерів, інформація про які розміщена на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері волонтерської діяльності.

Волонтер може отримати посвідчення волонтера, здійснюючи волонтерську діяльність в організаціях та установах, що залучають до своєї діяльності волонтерів.

Волонтер має право на: належні умови здійснення волонтерської діяльності, зокрема, отримання достовірної, точної та повної інформації про порядок та умови провадження волонтерської діяльності, забезпечення спеціальними засобами захисту, спорядженням та обладнанням; зарахування часу здійснення волонтерської діяльності до навчально-виробничої практики в разі її проходження за напрямом, що відповідає отримуваній спеціальності, за згодою навчального закладу; відшкодування витрат, пов'язаних зі здійсненням волонтерської діяльності; інші права, передбачені договором про провадження волонтерської діяльності та законодавством.

Волонтер зобов'язаний: сумлінно та своєчасно виконувати обов'язки, пов'язані з провадженням волонтерської діяльності; у випадках, визначених законодавством, проходити медичний огляд та надавати довідку про стан здоров'я; у разі необхідності проходити подальшу підготовку (перепідготовку); не допускати дій і вчинків, які можуть негативно вплинути на репутацію волонтера, організації чи установи, на базі якої провадиться волонтерська діяльність; дотримуватися правового режиму інформації з обмеженим доступом; у разі укладення договору про провадження волонтерської діяльності та одностороннього розірвання договору з ініціативи волонтера відшкодувати прямі збитки, завдані ним, якщо це передбачено договором; відшкодувати майнову шкоду, заподіяну внаслідок здійснення ним волонтерської діяльності, відповідно до закону.

Волонтерам для провадження волонтерської діяльності можуть бути відшкодовані витрати на відрядження на території України та за кордон у межах норм відшкодування витрат на відрядження, встановлених для державних службовців і працівників підприємств, установ та організацій, що повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів.

Волонтери надають волонтерську допомогу на базі організації чи установи, що залучає до своєї діяльності волонтерів, на підставі договору про провадження волонтерської діяльності, укладеного з такою організацією чи установою, або без такого договору.

Волонтери можуть надавати волонтерську допомогу індивідуально, при цьому вони зобов'язані повідомляти отримувачів волонтерської допомоги про те, що вони не співпрацюють з організаціями та установами, що залучають до своєї діяльності волонтерів.

За договором про провадження волонтерської діяльності одна сторона (волонтер) зобов'язується за завданням другої сторони (організації чи установи, що залучає до своєї діяльності волонтерів) особисто безоплатно надавати волонтерську допомогу її отримувачам протягом установленого в договорі строку, а зазначена організація чи установа зобов'язується забезпечити волонтеру можливості для здійснення волонтерської діяльності. У договорі може визначатися порядок відшкодування волонтеру витрат, пов'язаних з виконанням договору (частина друга статті 9 Закону України «Про волонтерську діяльність»).

Договір про провадження волонтерської діяльності обов'язково укладається: 1) за бажанням волонтера або його законного представника, якщо волонтер є особою віком від 14 до 18 років; 2) у разі надання волонтерської допомоги для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру, Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади під час дії особливого періоду, правових режимів надзвичайного чи воєнного стану, проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної

безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях.

Волонтерам виплачується одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичних операцій, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, бойових дій та збройних конфліктів. У разі загибелі (смерті) волонтера під час надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичних операцій, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, бойових дій та збройних конфліктів сім'ї загиблого (померлого), його батькам та утриманцям у рівних частинах виплачується одноразова грошова допомога в розмірі 500 прожиткових мінімумів, встановлених законом для працездатних осіб на дату загибелі (смерті).

У разі встановлення інвалідності волонтера внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичних операцій, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, бойових дій та збройних конфліктів, залежно від ступеня втрати працездатності йому виплачується одноразова грошова допомога у визначеному законом розмірі. Розмір одноразової грошової допомоги у разі встановлення інвалідності внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва) визначається виходячи з прожиткового мінімуму, чинного на дату встановлення інвалідності.

Виплата одноразової грошової допомоги здійснюється в порядку та на умовах, визначених Постановою Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2015 року № 604 «Деякі питання виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера внаслідок поранення (контузії, травми або каліцтва), отриманого під час надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, бойових дій та збройного конфлікту».

В підсумку слід зазначити, що основною проблемою в належній реалізації адміністративно-правового статусу волонтерських організацій на мою думку є:

- 1) урегулювання порядку реєстрації волонтерських організацій;
- 2) створення реєстру Мініюсту волонтерських організацій та його оприлюднення;
- 3) урегулювання в Законі норми «про зарахування діяльності офіційно оформленого волонтера – фізичної особи, яка здійснює свою волонтерську діяльність не менше ніж 40 годин протягом неділі до загального трудового стажу, а також виплати заробітної плати з надбавками та преміями за основний місцем роботи і збереження робочого місця цієї особи в період дії режиму військового або надзвичайного стану».

1. Про введення воєнного стану» у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року №64. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>.

2. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квітня 2011 року № 3236-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 42, ст.435.

3. Про затвердження Порядку надання волонтерської допомоги за окремими напрямками волонтерської діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2015 року № 556. Офіційний вісник України. 2015 р., № 64, стор. 302, стаття 2124.

Наточій Анатолій Дмитрович,
старший викладач кафедри ТСП
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НАПРЯМИ РОБОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРОТИДІЇ ВЧИНЕННЮ ВИПАДКІВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

За останні роки питання щодо попередження та протидії домашнього насильства в сім'ї доволі часто згадується в контексті діяльності європейських правозахисних, громадських організацій та правоохоронних структур. Актуальність цього питання зумовлена передусім тим, що насильство є однією з найбільш розповсюджених форм порушення прав та свобод людини, а домашнє насильство – це найпоширеніше й найбільш складне для протидії явище.

Згідно зі статистикою за даними ООН в середньому протягом року кожна шоста жінка страждає від домашнього насильства, що в разі перевищує жертви від пограбувань та інших правопорушень. Як повідомляє заступниця Міністра внутрішніх справ Катерина Павліченко, за минулий 2021 рік до

Національній поліції України надійшло на 51% більше скарг від жертв домашнього насильства, аніж в 2020 році. Поняття «домашнє насильство» подано у п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Так, воно визначено як діяння (дії або бездіяльність) або погрози вчинення діянь фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, між колишнім чи теперішнім подружжям, між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа [1]. Домашнє насильство зустрічається в усіх групах населення, на його вчинення не впливає рівень доходу громадян, кількість чи якість освіти. Його об'єктивною стороною може виражатись не тільки прояви фізичного та сексуального насильства, а й в психологічний тиск. Характерною особливістю домашнього насильства є вчинення його у контексті відносин сім'ї. Це стосується не тільки подружжя, шлюб яких є офіційно зареєстрованим, а й їх близьких родичів, що проживають разом, або осіб, що вважають себе сім'єю та проживають разом [2].

Реагування на факти домашнього насильства здійснюється підрозділами Національної поліції України в межах їх повноважень визначених Законом України «Про Національну поліцію». Усвідомлюючи важливість проблеми протидії та попередження домашнього насильства в Україні активно проводяться заходи, спрямовані на створення та оновлення законодавчої бази, яка з правового погляду зможе забезпечити ефективну діяльність Національної поліції України та інших правоохоронних структур, що здійснюють захист прав громадян в цьому напрямку [3]. З огляду на нормативно-правову базу реагування Національної поліції на реагування вчинення домашнього насильства доцільним є зазначити, що стаття 10 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» відображає вичерпний перелік повноважень правоохоронних структур, щодо запобігання та протидії насильства. Також, усвідомлюючи важливість проблеми, проаналізувавши стан скоєння правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством керівництво Національної поліції, згідно з Наказом від 30.08.2019 року № 871, прийняло рішення про утворення 45 мобільних груп з реагування на факти вчинення домашнього насильства у 27 обласних центрах та містах України. До складу даних груп увійшли співробітники служби превентивної діяльності, ювенальної превенції та патрульної поліції. Важливо, що поліцейські пройшли відповідну психологічну, медичну та правову підготовку і в змозі надати невідкладну допомогу постраждалим від домашнього насильства. Успіхом у роботі мобільних груп можна визначити досягнення системи комплексного захисту, а саме: оперативну реакцію після звернення на лінію 102, конфіденційність, професійних працівників, супровід до безпечного місця, надання потрібної допомоги, вжиття подальших заходів для попередження вчинення насильства.

В цей же час, введення воєнного стану в державі створює умови, в яких людина перебуваючи основний свій вільний час в домашніх умовах, досить часто перебуває в умовах обмеженості та постійного спілкування з одніми й тими ж суб'єктами. Дана обставина призводить до постійних суперечливих ситуацій між подружжями та співмешканцями. Адже, в цей час будь-якій людині потрібно комунікувати з суб'єктами поза межами свого кола зв'язків та почерпувати інформацію з інших джерел. Це призводить до того, що подружжя стикається з інформаційним голодом та починають проводити суперечки, в тому числі зі створенням ознак домашнього насильства. В такий спосіб досить доречним буде проведення психологічної та профілактичної допомоги для таких сімей, що в свою чергу буде призводити до психологічного розвантаження таких сімей. В такий спосіб досить вагомий внесок покладається на поліцейських, які реагуючи на повідомлення про домашнє насильство в умовах воєнного стану, повинні створювати почуття безпеки для жертв домашнього насильства, а також мати навички для надання відповідної психологічної допомоги. Така проблема також обумовлюється присутністю обмеження для пересування осіб у комендантську годину, а також під час оголошення повітряної тривоги та необхідністю перебування в укритті.

Отже, спроби приховати факти вчинення будь-якого насильства членами сім'ї мають серйозні наслідки, які стосуються несвоєчасного реагування з боку відповідних структур. Все це зобов'язує уповноважені підрозділи Національної поліції оперативно та професійно вживати заходів щодо попередження та протидії вчинення насильства. Зазначимо, що у випадках, коли домашнє насильство має місце стосовно дитини, близькі родичі, її законні представники, а також орган опіки та піклування мають можливість звернутись до служби у справах дітей, до суду або органів поліції [4].

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 1 січня 2020 р. № 2229. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

2. Комар А.О., Чорна А.Г. Аспекти вчинення та протидії домашньому насильству в Україні. Збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди відзначення міжнародного дня прав людини. Київ, 2021 рік, с. 308-309.

3. В. Л. Костюк, Н. В. Федоровська, М. В. Пашковська. Запобігання та протидія домашньому насильству підрозділами Національної поліції, Національна академія внутрішніх справ, Навчально-науковий інститут №3, Київ, 2021 рік, с. 4-6.

4. Голуб М.В. Деякі напрями роботи Національної поліції з попередження та протидії випадкам домашнього насильства. Науковий вісник публічного та приватного права. Випуск 1. Харків. 2020 р. с. 130-133.

**Нестерцова-Собакарь
Олександра Володимирівна**
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних, доцент

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ОСОБИ ВІД НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ (СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА) В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Як сторона багатьох міжнародних конвенцій, які прямо або побічно забороняють сексуальне насильство, Україна взяла на себе зобов'язання та відповідальність за протидію таким небезпечним проявам. Будь-які акти сексуального насильства можуть виникати не лише у тих випадках, коли насильство скоюється за дозволом, згодою чи за підтримки держави, але й коли держава не здійснює політики попередження скоєння цих злочинів іншими особами. Відповідно, на Україну покладене зобов'язання не допускати вчинення таких злочинів за будь-яких умов. Більше того на Україну в особі уповноважених органів державної влади, місцевого самоврядування та інституцій громадянського суспільства покладено зобов'язання і щодо реагування на випадки такого насильства, у тому числі в умовах збройного конфлікту. Це означає, що якщо держава не здатна належним чином невідкладно, ефективно, незалежно, неупереджено та ретельно розслідувати та переслідувати злочини сексуального насильства та покарати винних осіб, вона буде нести міжнародну відповідальність. Окрім того, такі розслідування повинні здійснюватись таким чином, щоб враховувати всі гендерні та вікові аспекти, і брати до уваги питання конфіденційності, зокрема через можливі випадки повторної віктимізації в громаді чи навіть в родині потерпілих.

Україна, задля виконання своїх міжнародних зобов'язань, прийняла Національний план дій щодо виконання Резолюції РБ ООН 1325 до 2025 року [1]. Одна зі стратегічних цілей другого Національного плану передбачає забезпечення захисту від насильства за ознакою статі, сексуального насильства, як в умовах збройного конфлікту, так і в мирний час. У цьому матеріалі ми розглянемо можливі варіанти досягнення поставлених цілей, що стосуються питань сексуального насильства під час збройного конфлікту.

Крім цього, необхідність забезпечення попередження насильства за ознакою статі визнається, насамперед, міжнародними документами, які чинні і в Україні: Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року № 217 А (III); Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, 1979 року, ратифікована Президіумом Верховної Ради СРСР 19 грудня 1980 року; Факультативний протокол до Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок, ратифікований Законом України від 5 червня 2003 року № 946-IV; Конвенція про права дитини 1989 року, ратифікована Постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 року № 789-XII; Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами 1949 року, приєднання Української РСР із застереженнями до статті 22 від 15 листопада 1954 року; Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності, ратифікований Законом України від 4 лютого 2004 року № 1433-IV; Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії, ратифікований Законом України від 3 квітня 2003 року № 716-IV; Декларація про викорінення насильства проти жінок, проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 1993 року № 48/104; Декларація про захист жінок та дітей в надзвичайних ситуаціях та в період збройних конфліктів, проголошена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1974 року № 3318.

Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року підтверджує принцип недопущення дискримінації і проголошує, що всі люди народжуються вільними та рівними у своїй гідності та правах і що кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені в ній, без будь-якої різниці, в тому числі щодо статі. Поняття дискримінації за ознакою статі надає й Закон України від 08.09.2005 р. «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», під яким пропонується розуміти ситуацію, за якої особа та/або група осіб за ознаками статі, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами або привілеями в будь-якій формі, встановленій Законом України від 06.09.2012 № 5207-VI «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», крім випадків, коли такі обмеження або привілеї мають правомірну об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними.

Згідно зі статтею 24 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» та статтею 29 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» особи, винні в порушенні вимог законодавства про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, а так само кривдник, який порушив вимоги спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству,

несуть цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність згідно із законом [2].

Першим кроком для приведення українського кримінального законодавства у відповідність до наявних потреб та задля забезпечення виконання міжнародно-правових зобов'язань України має стати підписання Президентом прийнятого Парламентом законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права» № 2689 від 27 грудня 2019 року. Він спрямований на гармонізацію норм національного кримінального права із положеннями міжнародного кримінального та гуманітарного права щодо кримінально-правового переслідування за міжнародні злочини (геноцид, злочин агресії, злочини проти людяності та воєнні злочини), а також забезпечення виконання міжнародних зобов'язань щодо запобігання юридичній та фактичній безкарності за вчинення таких злочинів.

До того ж необхідною є ратифікація Україною Стамбульської конвенції, яка спрямована на ліквідацію гендерно зумовленого насильства як такого та на забезпечення всебічних змін у суспільстві через визнання насильства стосовно жінок порушенням прав людини та однією з форм дискримінації. Ратифікація Конвенції сприятиме попередженню випадків гендерно зумовленого насильства, їх розслідування та покарання винних, а також забезпечення доступу до юридичної, психологічної допомоги, послуг з подолання наслідків психологічної травми для осіб, які зазнали сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, зокрема.

1. Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 “Жінки, мир, безпека” на період до 2025 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1544-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>

2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України № 2866-IV від 08.09.2005 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

Павлова Наталя Валеріївна

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки,
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

Лукомська Аліна Андріївна

курсант Навчально-науково інституту
права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЖІНКИ ТА ВІЙНА: СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК ПРОЯВ ГЕНОЦИДУ

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та введенням на всій її території воєнного стану, особливого ставлення науковців вимагає саме наукове обговорення захисту прав жінок в умовах воєнного стану.

Вітчизняні засоби масової інформації висвітлюють українських жінок, які приймають участь у конфлікті, як відданих волонтерок, рішучих бійців та навіть культових героїнь. Ми погоджуємось з даними твердженнями, адже це є великим кроком на шляху до деконструкції традиційного образу жінки та визнання її активної ролі в умовах воєнного стану. Проте, існує й інша сторона: цілий ряд проблем з якими стикаються жінки під час війни в Україні. Постійне замовчування відповідних проблем руйнує загальне враження, що до українських жінок ставляться з повагою та їх права належним чином захищаються. З кожним днем війни фіксується все більше випадків сексуального насильства жінок з боку російських військових. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини повідомляє, що згвалтування стало ще однією зброєю рашистської армії проти мирного населення на тимчасово окупованих територіях: «На Харківщині російський окупант понад тиждень гвалтував 29-річну жінку, яка доглядала за хворою матір'ю. Жінка неодноразово зазнавала сексуального насильства з його боку. До правоохоронних органів вона додзвонитися не могла, адже окупант розбив її телефон. Через тиждень він заговорив «про кохання» і запропонував відправити її подалі від війни. У відповідь на відмову нелюд просто застрелив на її очах стареньку матір. Жінці вдалося врятуватися і зараз вона проходить реабілітацію» [1]. Ця жахлива історія яскраво демонструє та в котрий раз підтверджує жорстокі звірства російських окупантів на території нашої

Батьківщини.

Вчинення сексуального насильства в умовах воєнного стану є окремою категорією воєнних злочинів. У випадку, якщо акти зазначеного різновиду насильства призводять до знищення певної групи в цілому або частково, а також до створення прямої загрози соціальному та фізичному існуванню відповідної групи та приниження гідності потерпілої, вони можуть становити форму геноциду.

Варто наголосити на тому, що під час безпосередньої розробки Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 9 грудня 1948 р. питанню сексуального насильства стосовно жінок не приділялося уваги та ніяким чином не знаходило своє відображення в її положеннях. На нашу думку цю проблему можна пояснити тим, що під час жаклих подій Голокосту, що становлять відправну точку щодо розробки Конвенції, як жінки, так і чоловіки рівною мірою страждали від проявів насильства. Проте чисельна кількість певних діянь, які перелічені у статті II Конвенції проти геноциду, можуть тлумачитись як такі, що містять прояви сексуального насильства. Таким чином, стаття включає в себе п'ять основних форм злочину геноциду: а) вбивство членів групи; б) заподіяння серйозних тілесних ушкоджень або розумового розладу членам групи; с) умисне створення таких життєвих умов, які розраховані на повне або часткове фізичне знищення групи; d) вжиття заходів, розрахованих на запобігання народженню дітей; е) примусова передача дітей до іншої групи [2].

Попри визнання того, що згвалтування може становити форму геноциду, все ще залишається під питанням, чи може слугувати основною для виокремлення ще одної групи ознака статі, яку на нашу думку доцільно було б додати до основних чотирьох груп, проти яких може бути спрямований геноцид. Адже стаття II Конвенції проти геноциду проголошує лише національні, етнічні, расові та релігійні групи.

В кожному з вищезазначених груп входять й жінки, будучи тим самим частиною групи, що захищається статтею II Конвенції проти геноциду. Проте варто наголосити на тих випадках, коли жінки стають жертвою виключно через їх стать.

Говорячи про дану проблему, не можливо обійти увагою подію, яка є однією з найтемніших сторінок в історії Руанди, - геноцид тутсі. Так, 7 квітня 1994 року озброєні угруповання руандських хуту почали масово винищувати інше корінне населення країни – представників етнічної меншини тутсі. Приводом стало збиття літака Президента Руанди Жювенала Габіарімана, лідера екстремістського руху на чолі з хуту.

Тоді хуту «прибрали» залишки політичної верхівки, серед яких було чимало представників тутсі, та узялися за цивільне населення. За 100 днів геноциду загинуло від 800 тисяч до мільйона людей – 20% усього населення країни [3].

Влада, яка очолила Руанду після геноциду й фактично повернула її до життя, своїм найголовнішим завданням обрала покарання винних. Одразу після геноциду за винуватців узявся Міжнародний трибунал. Таким чином, у справі *Prosecutor v. Akayesu* Міжнародний кримінальний трибунал щодо Руанди постановив, що «сексуальне насильство є невід'ємною частиною процесу знищення, особливо спрямоване на жінок тутсі, та безпосередньо сприяє знищенню групи тутсі в цілому». Було визнано, що сексуальне насильство супроводжувалося конкретним наміром, необхідним для здійснення геноциду. У іншій справі *Prosecutor v. Musema* Міжнародний кримінальний трибунал щодо Руанди дійшов до такого ж висновку, ґрунтуючись на тому, що акти сексуального насильства та згвалтування становили невід'ємну частину плану, розробленого для знищення групи тутсі [4, с. 102-103].

Отже, з вищевикладеного випливає висновок, якщо злочинні діяння мають на меті повне або часткове знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи, то вони переслідуються та караються як злочини проти геноциду. Проаналізовані нами вище рішення Міжнародного кримінального трибуналу щодо Руанди значною мірою підкріплюють нашу думку про те, що умисне переслідування жінок винятково за ознакою їх статі повинно спричинити перегляд усіх чотирьох груп, включених до традиційних категорій жертв злочину геноциду.

1. Уповноважений: згвалтування стало ще однією зброєю рашистської армії проти мирного населення на тимчасово окупованих територіях. *Уповноважений Верховної Ради України з прав людини*. URL: https://ombudsman.gov.ua/news_details/upovnovazhenij-zgvaltuvannya-stalo-shche-odniyeyu-zbroeyu-rashistskoyi-armiyi-proti-mirnogo-naseleennya-na-timchasovo-okupovanih-teritoriyah (дата звернення 20.04.2022 р.).

2. Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього: від 9 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text.

3. 25 років після геноциду в Руанді: історія про покарання й примирення. *Hromadske*. URL: <https://hromadske.ua/posts/25-rokiv-pislya-genocidu-v-ruandi-istoriya-pro-pokarannya-j-primirennya> (дата звернення 12.04.2022 р.).

4. Catharine A. MacKinnon. The ICTR's Legacy on Sexual Violence. *New Eng. J. of Int. Law*. 2008. №14. С. 101–110 (дата звернення 14.04.2022 р.).

Пісоцька Каріна Олександрівна
викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,

ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ЖІНКИ-ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В НАЦІОНАЛЬНІЙ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

В нашій державі всі ми чули про забезпечення гендерної рівності щодо чоловіків та жінок під час виконання свої професійних обов'язків у будь якій сфері діяльності, в тому числі і в органах Національної поліції.

Але не будемо приховувати того факту, що жінки, бажаючи займатися діяльністю, яка соціумом історично віднесена до так званих «чоловічих» професій, підсвідомо змушені до того, що самі ж повинні, ну щось на зразок типу «працювати під прикриттям», та, ні в якому разі, не натякати на свої психофізіологічних особливості як жінки.

Зокрема, в органах Національної поліції України діяльність жінок-поліцейських, в рамках гендерної рівності, мають такі проблемні питання:

- проблеми, які виникають при поєднанні служби і домашніх обов'язків;
- протиріччя між інтересами державної служби та материнством;
- суперечливість впливу психофізіологічних особливостей жінок на якість виконання професійних обов'язків (більш високий рівень емоційності; розвиненість емпатії; рівень виконавчої дисципліни; схильність до професійних стресів; залежність від шкідливих звичок; рівень агресивності);
- наявність проблеми сексуальних домагань на робочому місці та адаптації до умов роботи;
- недосконалість у сфері соціальної та правової захищеності жінок. [1, с. 47].

Так, Наталя Полішко у своєму дисертаційному дослідженні «Правове регулювання праці жінок, які проходять службу в Національній поліції України» зазначає, що соціальний та правовий захист жінок, які проходять службу в поліції різні за своїм змістом та значенням поняття. Під соціальним захистом жінок, які проходять службу в поліції, пропонується розуміти сукупність економічних, правових, матеріально-технічних, організаційних засобів, що забезпечують дотримання основних соціальних прав жінок у відповідності з їхнім соціально-правовим статусом поліцейської, та які спрямовані на створення належних умов для реалізації ними службової діяльності в межах соціального страхування, соціального забезпечення та соціального обслуговування з урахуванням галузевих положень трудового, цивільного, сімейного, житлового та медичного законодавства. [2, с. 59].

Також під правовим захистом жінок, які проходять службу в поліції, слід розуміти систему юридичних норм та систему заходів, які застосовуються компетентними державними чи іншими органами, спрямованих на запобігання та усунення порушень, пов'язаних із відшкодуванням майнової та (або) моральної шкоди, завданої життю, здоров'ю, майну, особистим немайновим, трудовим правам поліцейської під час виконання нею своїх службових обов'язків. Не можна сказати, що надання жінкам мір соціального захисту в Національній поліції, відрізняється чітким регулюванням. Закон України «Про Національну поліцію» не містить будь-яких спеціальних норм про соціальний захист жінок, і до них застосовуються правила, встановлені в КЗпП. Не дивлячись на це, правовідносини щодо соціального захисту жінок поліцейських, що виникають на підставі КЗпП, не можна вважати виключно трудовими. Скоріше, вони носять комплексний характер, так як регулюються нормами трудового права, іншого галузевого законодавства, відомчими нормативно-правовими актами.

Для характеристики правового становища жінки-поліцейського в Національній поліції наведемо для прикладу наступну статистику. На посадах керівників відділів поліції в Україні станом на 1 січня 2019 р. не працювало жодної жінки. За всю історію української міліції на цю посаду було призначено лише одну жінку – Пономаренко Г.О., керівника Суворовського райвідділу міліції в Херсонській області. Вона, працювала на посаді ректора Харківського національного університету внутрішніх справ України і залишається єдиною жінкою в системі, яка має звання генерала. На посадах заступників керівників відділів поліції працюють жінки, але їхня кількість статистично не зафіксована в жодному документі.

Так, Станом на 15.06.2020 року чисельність Національної поліції України становила 151, 6 тис. працівників, з яких 33. 700 – жінки. За даними 2021 року кількість жінок в Національній поліції України зросла на 5, 6 % і становить 35. 500 осіб. [2, с. 73].

Гарантії дотримання трудових прав жінок, які проходять службу в Національній поліції України можуть бути класифіковані на: - загальні, які поширюються на усіх працівників поліції і дозволяють у законний спосіб реалізувати право на працю: гарантії, що виникають під час проходження служби; гарантії побутового характеру; гарантії, що виникають внаслідок настання соціального ризику; - спеціальні, які

створюють додаткові можливості для окремих категорій працівників, зокрема, жінок-поліцейських, і які спрямовані на захист і охорону їхніх трудових прав: заборона залучення до роботи у нічний час та направлення у відрядження жінок, які мають дітей віком до трьох років; заборона направлення у відрядження жінок, які мають дітей віком від трьох до чотирнадцяти років без їх згоди; заборона відмовляти у прийомі на роботу з мотивів наявності дітей віком до трьох років, а одиноким матерям – за наявності дитини до чотирнадцяти років або дитини з інвалідністю тощо.

Отже, процеси становлення правового та соціального захисту жінок поліцейських в Національній поліції України викликають необхідність вивчення дотримання прав жінок, а також розроблення відповідних заходів для більш чіткого уявлення щодо стану захисту жінок поліцейських, зокрема в сфері гендерної рівності, в органах Національної поліції.

1. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні: сучасні досягнення та перспективи : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченій 25-й річниці з дня прийняття Конституції України та 30-й річниці проголошення незалежності України (м. Дніпро, 10-11 червня 2021 р.). - Дніпро : ДДУВС, 2021. - 320 с.

2. Полішко Н.Л. Правове регулювання праці жінок, які проходять службу в Національній поліції України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2021. http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/19872/1/dysert_polishko.pdf

3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від від 08.09.2005 № 2866-IV Урядовий кур'єр: офіційне видання від 19.10.2005 №198

Рудакова Ліна Олегівна,
аспірант кафедри управління охороною
здоров'я та публічного адміністрування
НУОЗ України імені П. Л. Шупика

ХАРАКТЕРИСТИКА КОМЕРЦІЙНОГО ПЕРІОДУ РОЗВИТКУ МЕДИЧНО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я БУРЖУАЗНОЇ ФОРМАЦІЇ (період Нового часу)

Необхідно відзначити що досліджуваний період розвитку медичного соціального страхування працівників сфери охорони здоров'я охоплює наступні часові періоди з XVII ст. до поч. XX ст. Він характеризувався тим, що з розвитком суспільних відносин гільдійно-цехове соціальне медичне страхування працівників сфери охорони здоров'я втратило корпоративний характер, вийшло за межі свого об'єднання. Усі страхові виплати та іншого роду допомоги почали надаватися лише його членам.

Необхідно відзначити, що в Італії в XIV столітті (порівняльний аспект) знайшла своє застосування угода, що ззовні нагадувала договір страхування життя, проте по суті йшлося про страхове парі, яке дві особи укладали з приводу будь-якої події, наприклад, смерть певної особи у визначений строк. З метою припинення такої практики в Англії у 1774 році було прийнято закон, відомий як «Gambling Act», що забороняв укладання договору страхування на життя особи чи іншої події, щодо якої вигодонабувач (бенефіціарій) не мав жодного інтересу [1, с. 13].

Важливу роль у сфері соціального медичного страхування працівників сфери охорони здоров'я відіграли і тонтіни, які зобов'язані своїм походженням і назвою італійцю Тонті (XVII ст.). Із зовнішнього боку тонтіна являла собою особливу форму державної позики, із розподілом передплатників на декілька вікових груп і з виплатою кожній групі щорічно певної суми відсотків. Така сума не підлягала зміні в разі вибування (смерті) окремих передплатників – працівників сфери охорони здоров'я. Таким чином, у разі вибування чергового учасника тонтіни, дохід тих, що залишились у живих, збільшувався. Із внутрішнього боку тонтіна являла собою довічну ренту, яка щорічно збільшувалася [2, с. 9].

Страхові парі, ренти і тонтіни безумовно мали значний вплив на розвиток страхування життя працівників сфери охорони здоров'я, але тільки з початком застосування методів наукової статистики, страхування життя отримало свій подальший розвиток. Значний вплив на розвиток медичного страхування справила поява теорії ймовірності, таблиць смертності та поширення статистики на страхування людей, в тому числі й працівників сфери охорони здоров'я. Відомий філософ та дослідник Едмунд Галілей у 1693 році в Королівському Лондонському науковому товаристві представив першу таблицю смертності, що стало знаковою подією в розвитку методики актуарних розрахунків для страхування життя та дало можливість застосувати закони математики для розрахунку можливості настання тієї чи іншої страхової події [3, с. 76-77].

У зв'язку з цим, у 1762 році було вперше започатковане товариство страхування життя «Еквітебл», яке вбачало лише достеменне страхування життя. Воно ґрунтовно відрізнялося від «парі на життя» та інших уособлених ризикових різновидів функціонування лише тим, що у нього відбувався чіткий розрахунок

ризик, що брала на себе страхова компанія. Зазначене товариство було настільки ефективно у своїй діяльності, що уже у 1830 році їх функціонувало 35 таких великих товариств, які здійснювали страхування життя, в тому числі й соціальне медичне страхування працівників сфери охорони здоров'я.

В цей період починають активно розвиватися нові види страхування, а саме – від нещасних випадків та цивільної відповідальності. На їх основі виникають підвиди, різновиди та форми страхування. Так, у страхуванні від хвороб допускалися спеціальні види страхування – лише від якоїсь однієї чи кількох хвороб, страхування на випадок будь-якої операції або конкретної, наприклад при апендициті. В Англії, після сильної 27 епідемії застудних захворювань, впровадили спеціальне страхування від запалення легень [4, с. 270].

В багатьох містах з'явилися лікарняні страхові каси. У Європі першим акціонерним товариством зі страхування життя стала «Compagnie Royal d'Assurances», створена в 1787 році у Франції. Із Франції акціонерна форма страхування життя поширилася на територію Італії (1826 р.). У Німеччині така форма страхування життя спочатку з'явилася в Гамбурзі (1806 р.). У 1828-1829 рр. було створено Німецький банк для страхування життя (у м. Готі) та Любекський банк страхування життя [2, с. 11].

Розвиток медичного страхування працівників сфери охорони здоров'я на території України та його правове регулювання здійснювалося відповідно до соціально-економічних та правових умов, що існували у відповідний період. Появу страхування в Київській Русі пов'язують з пам'яткою староруського права «Руською Правдою», в якій були прописані своєрідні правила страхування, в тому числі й соціального медичного страхування працівників сфери охорони здоров'я. Особливе значення мають норми, які стосуються матеріального відшкодування збитку общиною у випадку вбивства. Так, у статті 6 «Руської Правди» – «якщо вбивство скоєно ненавмисно, а у сварці чи на бенкеті в присутності людей, то вбивця сплачує виру (грошовий штраф) з допомогою округи». В статті 8 визначалося, що «якщо ж відмовиться від участі у сплаті дикої віри, тому округа не допомагає у сплаті за нього самого і він сам за себе тоді платить» [5, с. 34].

Як стає помітним, що соціальне страхування працівників сфери охорони здоров'я набуває законодавчих основ.

У цих статтях «Руської Правди» можна окреслити багато елементів договору страхування цивільної відповідальності, а також те, що при ненавмисному вбивстві віра є фактично страховою виплатою лише для тих і на користь тих, хто шляхом домовленості вступив у таке неформальне взаємне страхове товариство. Тобто у селянській общині відносини страхування формувались на солідарній основі. Форма укладення договорів була уставною, вони укладались при свідках [6].

Ознаки страхових відносин мали і звичай українського чумацтва (XIII-XV ст.). Під час далеких подорожей не витримували вантажу воли, ламались вози, хворіли й самі чумаки. В цей період члени чумацького гурту не вдавалися до попередньої сплати регулярних внесків на створення й поповнення резервного 28 фонду, оскільки перевозити гроші було безпечніше, коли вони були розосереджені по багатьох індивідуальних гаманцях. Це не заважало виконанню зобов'язань щодо відшкодування збитків [7, с. 18].

На кожному етапі розвитку характеризується узаконенням соціального страхування в цілому, та соціального медичного страхування працівників сфери охорони здоров'я.

Із вищезазначеного, вважаємо за доцільне сформулювати особливості комерційного періоду розвитку медичного соціального страхування працівників сфери охорони здоров'я буржуазної формації (період Нового часу), а саме: розвиток організаційних форм страхування; сформувався поділ страхування на майнове та особисте; впровадження нормативно-правового регулювання норм страхування; поява договору страхування життя, у вигляді «страхового парі» (яке дві особи уклали з приводу будь-якої події, наприклад, смерть певної особи у визначений строк); виникнення «тонтіна» як особливої форми державної позики.

1. Шиминова М. Я. Государственное страхование в СССР: Правовые вопросы / АН СССР, Институт государства и права; Отв. ред. Н.С. Малеин. М: «Наука», 1987. 220 с.

2. Мачуський В. В. Правові основи страхування: Навч. Посіб. К.: КНЕУ, 2003. 302 с.

3. Блашук Т. В. Историчний розвиток джерел правового регулювання особистого страхування. Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України: Збірник наукових статей. Випуск VII. Івано-Франківськ, 2001. С. 74–83.

4. Дяченко С. А. Особисте страхування: минуле і сучасне. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 1999. № 3. С. 269–275.

5. Біленчук Д. П., Біленчук П. Д., Залетов, О. М., Клименко, Н. І. Страхове право України. Підручник для вищих навчальних закладів. За редакцією професора П. Д. Біленчука і президента Ліги страхових організацій України О. Ф. Філонюка. Київ: Атіка, 1999. 368 с.

6. Кравець А. П. Про формування страхової психології у суспільстві. URL: <http://forinsurer.com/public/03/01/10/214> (дата звернення: 15.02.2022).

7. Страхування: підручник / Керівник авт. колективу і наук. ред. С. С. Осадець. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: КНЕУ, 2002. 599 с.

Савайда Олена Іванівна
доцент кафедри теорії права,
конституційного та приватного права
Львівського державного університету
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент,

Гілецька Олена Ігорівна
курсант 2-го курсу, факультету № 3 ІПФПНП
Львівського державного університету
внутрішніх справ

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Питання дотримання прав і свобод людини та громадянина працівниками поліції є досить актуальною тематикою наукових розвідок не тільки в Україні, а й в інших країнах Європи. Стаття 3 Основного Закону нашої держави, що виступає гарантом дотримання прав і свобод людини та громадянина визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в нашій державі найвищою соціальною цінністю [1]. Власне права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, важливим питанням також виступає і утвердження і забезпечення прав і свобод людини що є головним обов'язком держави.

У загальному значенні можна сказати, що права людини - це можливості вибору людиною певної поведінки для забезпечення свого нормального існування та розвитку, які закріплені в нормативно-правових актах держав, міжнародних документах та інших правових документах різних держав. Під цим можна стверджувати, що це в нормована свобода людини, певні її потреби й інтереси, що адресовані суспільству, особі, державі та державним органам, й законодавству зокрема.

Права людини, їх генеза становлять одну з одвічних проблем існування та соціально-культурного розвитку людства. Під поняття «права людини» Майданник О. О акцентує увагу і підкреслює невідчужуваність прав будь-якої людини, сутність якого полягає у визнанні того, що всім членам людського суспільства притаманні свобода і гідність [2, с. 141]. У багатьох наукових джерелах дефініція прав і свобод людини фігурує як поняття розвитку, що акумулює питання динаміки та прогнозування подальшого її вдосконалення [3, с. 11]. Права людини, як і будь-яке інше правове явище, характеризуються якісними та кількісними показниками.

Якісні показники розкриваються насамперед змістом прав людини. Зміст прав людини можна визначити за допомогою умов та засобів, які виступають можливостями, необхідними для задоволення потреб її існування та розвитку.

Кількісні показники прав людини можуть проявлятися в понятті обсягу права людини. Обсяг прав людини, як і будь-яка кількість, визначається за допомогою певних одиниць виміру (наприклад, кількість деяких можливих варіантів поведінки, кількість часу, кількість і розмір благ та механізмів захисту цих прав чи можливостей).

Хоча характер таких одиниць виміру зумовлюється змістом можливостей, відображених відповідними правами, а також особливостями носіїв (суб'єктів) прав і специфікою об'єктів цих прав (тобто тих чи інших благ). Внаслідок обмеження змісту прав людини неодмінно звужується їхній обсяг, але зміни в обсязі прав людини не завжди (не обов'язково) обумовлюють зміни в їх змісті [3, с. 17].

Дотримання прав людини є основним завданням поліцейського, адже це зазначено в Законі України «Про Національну поліцію», а саме стаття 7 пункт 1: «Під час виконання своїх завдань поліція забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і сприяє їх реалізації» [4].

Проголошення української держави як правової - означало, що держава у своїй діяльності спирається на суворе дотримання законності, правових норм, які, у свою чергу, закріплюють природні, невід'ємні, загальні права і свободи особистості і соціально-етнічних, соціально-демографічних груп та спільнот також соціальною основою держави є громадянське суспільство, без визнання якого ані держава, ані права не можуть вважатися легітимними.

Легітимність державних і правових установ - гарантія додержання правопорядку і законності у громадянському суспільстві. Це свідчить про те, що населення свідомо виконує розпорядження органів влади і управління та всіляко допомагає державним установам у здійсненні притаманних їм завдань та обов'язків [5, с.43].

Вимоги щодо забезпечення прав і свобод людини як головного напрямку правоохоронної діяльності містяться в законодавчих актах як і національних, так і в міжнародних. Щодо прикладу хотіли б відзначити

Загальну декларацію прав людини, що була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 року. В ній, а саме у статті 1 декларації ми вже бачимо, що: «всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах», тобто тут йдеться про одне із невід'ємних прав людини - право на життя яке є невід'ємним, оскільки це становлять частину особистості, а тому людина як соціальна істота, яка позбавлена прав, не тільки буде вважатись безправною у певному юридичному розумінні, але й не може бути власне і особистістю.

Підтвердженню цьому є класифікація (або як ще вживають термін покоління прав людини) прав людини відповідно до якої існує перше покоління прав людини, яке є основою індивідуальної свободи.

Перше покоління прав людини кваліфікується як система негативних прав, що зобов'язують державу утримуватися від втручання у сфери, врегульовані цими правами. Власне це, являється принципом юридичної рівності діяльності правоохоронної системи, що передбачає вимогу неухильного дотримання всіма суб'єктами, які реалізують функції та завдання правоохоронних органів, чинних правових норм, чітке виконання покладених на них обов'язків та надання, в разі необхідності, правової допомоги населенню країни, що є тісно пов'язаною з діяльністю правоохоронних органів [6, с. 314-316]. Щодо другого та третього поколінь слід відзначити те, що вони вплинули на масштабному рівні на демократизацію та соціалізацію конституційного та міжнародного права країн. Також ці права ґрунтуються на солідарності людей, до них ми можемо віднести право на мир, безпеку, незалежність, що реалізуються державою.

Правоохоронні органи діють на основі принципів верховенства права та визнання людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканності і безпеки найвищою соціальною цінністю; законності, справедливості, неупередженості та об'єктивності; презумпції невинуватості; гуманізму, який передбачає визнання самоцінності людини, її життя, честі та гідності; юридичної рівності, виявляється в забезпеченні однакових для усіх умов здійснення власної свободи; демократизму, проявляється в реалізації вираження волі народу через правоохоронну систему; передбачає комплексність (системність).

Системність та комплексність принципів передбачає їх не почергове, ізольоване дотримання на всіх етапах правоохоронної діяльності, а одночасне. Принципи правоохоронної системи вимагають обов'язкового та повного втілення їх у практичній діяльності. Грубе та систематичне порушення цих принципів, ігнорування їх вимог знижує ефективність правоохоронної системи знижуючи її спроможність захищати суспільні, політичні, економічні та інші інтереси та права різних груп суспільства [7, с. 104].

Принцип юридичної рівності, який став основою універсальності прав людини, надав їм справді демократичного характеру.

Глобальні світові проблеми призвели до інтернаціоналізації юридичних формулювань та тлумачення прав людини, створення міжнародних (або континентальних) пактів про права людини, законодавчої співпраці країн (в тому числі і у правоохоронній діяльності та системі) в питаннях про права людини, набуття міждержавного (інтеграційного) характеру законодавствами (особливо конституційними) тих держав, що підписали міжнародні пакти про права людини [5, с. 46-47].

Отже, права людини правоохоронними органами, як на позитивно-правовому так і на природно-правовому рівнях мають бути дотриманні. Забезпечення ефективного механізму в процесі дотримання прав людини й покладається саме на правоохоронні органи, що в свою чергу є загальноприйнятою світовою практикою в діяльності правоохоронних органів.

Ефективне виконання Національною поліцією України завдання щодо забезпечення прав і свобод людини певною мірою залежить від механізму належного правового регулювання цієї діяльності за допомогою законів та інших нормативно-правових актів. Серед способів забезпечення захисту прав людини в правоохоронній діяльності, ми б виокремили такий, як законність, тобто певний комплекс (принципів, методів), що характеризує організацію і функціонуванням суспільства і держави (в тому числі й правоохоронних органів) на правових засадах.

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. с. 141. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Майданник О. О. Конституційне право України: навч. Посібник. К.: Алерта, 2011. 380 с.

3. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник / О. В. Зайчук, А. П. Заєць, В. С. Журавський та ін.; за ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – 2-е вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2008. 688 с

4. Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> .

5. Кравченко Ю.Ф. Забезпечення прав та свобод людини – головний напрям правоохоронної діяльності в Україні // Вісник Дніпровського ун-ту внутрішніх справ. 1999. №9. С. 42-47,

6. Забезпечення прав людини у правоохоронній діяльності : навч. посібник. –2-е вид. перероб. і доп. / Кол. авт.; за ред. д.ю.н., доц. В.О. Боняк. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2018. 260 с.

7. Стародубцев А.А. Організаційно-правові питання діяльності інспекцій з особового складу щодо зміцнення законності і дисципліни в органах внутрішніх справ: дис. ... кандидата юрид. наук: спец. 12.00.07 / А.А. Стародубцев. Харків, 1999. 173 с.

Сасенко Марина Іванівна

доцент кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Булдакова Анастасія Євгенівна

курсант навчально-наукового інституту
права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА
ДО ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ МІЖНАРОДНОГО ХАРАКТЕРУ
В КОНТЕКСТІ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ**

Кожен знає, що одне з найжорстокішого й найнебезпечнішого, що може настигнути людство, це війна. Не було в історії такого, щоб війна не несла за собою біль, сльози, страждання. Хоча всі знають про жахливі наслідки, які вона несе, все одно кожного разу людство повертається до неї і руйнує повсякденне життя мирного населення. Чи намагалися якось держави об'єднатися, щоб зупинити це насилля та запобігти його появі в майбутньому, або хоча б скоротити до мінімуму марні втрати та стати разом на захист прав людей, що страждають від неї? Ці питання хвилюють не тільки тих, хто став жертвою війни, а й тих, хто ніколи б не хотів нею стати, тому це буде актуально завжди.

Ідеї прав людини особливо отримали свою значимість після Другої світової війни, і після чергового закріплення важливості прав людини, в 1949 році в Загальній декларації прав людини ООН були прийняті норми гуманітарного права щодо конфліктів, які відбуваються всередині держави. Основоположні гуманітарні принципи були закріплені у багатьох міжнародних документах. Наприклад, Женевські конвенції, що містять норми, ціль яких захист інтересів не тільки військових, а й тих, що вибули зі строю, і некомбатантів. Також, іншим кроком гуманізації воєнних дій є «Право Гааги», що визначає права та обов'язки сторін конфлікту та обмежує їх у виборі засобів і методів нанесення збитків супротивнику.[1]

Крім вищезазначених, особливу увагу захисту прав людини у збройних конфліктах приділяє Комітет ООН з прав людини. Захисту життя в ситуаціях збройних конфліктів сприяє також Європейський суд з прав людини, Міжнародний комітет Червоного Хреста та Міжнародний суд.[2]

Яскравим сучасним прикладом порушення прав людини шляхом впровадження збройного конфлікту є агресія Росії проти України. З його початком, остання, задля захисту прав громадян та державних інтересів й відновлення справедливості, подала низку позовів та звернень на міжнародному рівні домагаючись притягнення країни-агресора до відповідальності.

ЄСПЛ задовільнив клопотання України й зобов'язав Росію утримуватися від нападу на цивільні об'єкти, а пізніше додав обов'язкове забезпечення Росією безперешкодний доступ цивільного населення до безпечних маршрутів евакуації та до предметів першої необхідності. Крім цього, для українців запровадили інструмент під назвою «тимчасовий захист», що означає міжнародний захист в ЄС. Він спрощує традиційно перевантажену процедуру надання притулку, отримання статусу біженця або додаткового захисту і пропонує швидкий шлях до доступу до захисту в усьому ЄС. Хоча він не має на увазі автоматичне отримання статусу біженця, проте отримавши тимчасовий захист можна будь-коли подати заявку на отримання такого статусу. Особи, які користуються таким захистом отримують тимчасовий дозвіл на проживання, доступ до освіти, роботи, соціального забезпечення, медичного обслуговування та інші можливості. [3]

Генасамблея ООН ухвалила резолюцію з вимогами негайного припинення агресії. Україна подала заяву також до Міжнародного суду справедливості ООН відносно порушення РФ Конвенції про запобігання злочину геноциду та з вимогою покарання за це, а також запит щодо зобов'язання Росії негайно припинити військові дії. МС ООН у Гаазі задовільнив вимогу України щодо зупинення військового вторгнення Росії в Україну. Вчиненням воєнних злочинів та злочинів проти людяності на території України зокрема представниками РФ, а не державою, займається Міжнародний кримінальний суд.[4]

Підсумовуючи все вищевказане ми можемо зробити декілька висновків. Оскільки за час існування людства весь світ зміг взяти участь в війнах і відчутти на собі всю їх жорстокість, всі знають, що рано чи пізно між державами розпочнеться такий збройний конфлікт, при якому будуть використані всі можливі методи задля його вирішення. На цей випадок в міжнародному праві виробили норми для сприяння гуманізації війни та обмеження масштабів негативних наслідків і які призначені обмежити вибір методів та

засобів ведення бойових дій, а також позбавити можливості використовувати найжорстокіші й нелюдські з них. Ці норми зазначають, що кожна сторона повинна дотримуватися простого принципу гуманності для того, щоб запобігти стражданню тих, хто мимоволі був втягнений в це, захисту прав людини, незалежно від громадянства, раси, віку та іншого, зменшення людських жертв, а крім цього запобігти шкоди, яка може бути завдана об'єктам, необхідним для виживання. Прийняти ці норми та притримуватися їх означає повагу міжнародного порядку, а їх ігнорування та порушення будуть вважатися міжнародним злочином, що означає притягнення до міжнародної кримінальної відповідальності.

1.Алямкін Р. Міжнародно-правовий режим захисту прав людини під час внутрішніх збройних. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 6. С. 47-51.

2.Сенаторова, Оксана Василівна. Права людини і збройні конфлікти : навчальний посібник. Київ. ФОП Голембовська О.О. 208 с.

3.МЗС інформує: Для громадян України в країнах ЄС діє «Тимчасовий захист». URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mzs-informuye-dlya-gromadyan-ukrayini-v-krayinah-yes-diye-timchasovij-zahist> (дата звернення 09.04.2022)

4.Що відбувається на юридичному фронті у міжнародних судах? URL: <https://helsinki.org.ua/articles/shcho-vidbuvaetsia-na-iurydychnomu-fronti-u-mizhnarodnykh-sudakh/> (дата звернення 09.04.2022)

Собакарь Андрій Олексійович
завідувач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ РЕАГУВАННЯ НА ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ І НЕДОТОРКАНОСТІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Історично склалося так, що свобода, гідність та честь для українського суспільства є особливо значущими цінностями. В історії України можна відшукати безліч прикладів, коли, обираючи між життям та свободою, гідністю чи честю, перевагу без вагань віддавали останнім. Офіційні статистичні дані засвідчують, що у загальній структурі злочинності діяння, передбачені розділом III Особливої частини КК України, займають незначну частку (не більше 0,2%). Разом з тим останніми роками спостерігається тривожна тенденція збільшення чисельності вказаних посягань, особливо в умовах воєнного стану.

В Україні питання боротьби зі злочинами проти статевої свободи та статевої недоторканості, й особливо дітей, є одним із пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів. Уповноважений Президента України з прав дитини Микола Кулеба повідомив, що кожна п'ята дитина в Україні потерпає від сексуального насильства, що свідчить про латентність цього злочину. За результатами досліджень міжнародних організацій з проблем насильства до дітей, проведених в 96 країнах, 1 млрд. неповнолітніх у світу, а це понад половина всіх дітей віком від 2 до 17 років, за рік зазнають емоційного, фізичного або сексуального насильства. Попри високу поширеність, випадки насильства щодо дітей часто приховують, залишаються непоміченими або не потрапляють у звітність. Наприклад, з огляду на результати здійсненого аналізу, кількість випадків сексуального насильства, про які повідомляли діти, у 30 разів більша, а кількість випадків фізичного насильства – у 75 разів більша, ніж цифри, наведені в офіційних звітах [1].

Для забезпечення скоординованого оперативного та ефективного реагування на випадки домашнього насильства, у тому числі й щодо дітей, і для міжвідомчої взаємодії на різних рівнях Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», враховуючи вимоги Конвенції Ради Європи «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами», передбачив досить широке коло суб'єктів, які здійснюють заходи для запобігання і протидії домашньому насильству, поділивши їх на чотири категорії:

- спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- інші органи й установи, на які покладається здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб;
- громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах [2].

На сьогодні органи Національної поліції та прокуратури є першою ланкою реагування на заяви постраждалих осіб, а тому якість їхньої роботи визначає, чи буде розпочато адміністративне провадження

або судове переслідування та чи будуть винні притягнені до відповідальності. Окрім того, через скоординовані дії з іншими інституціями (наприклад, кризовими центрами), ці органи можуть запобігати подальшим актам насильства та гарантувати безпеку постраждалих осіб. Наразі ж низька якість реагування, навпаки, позбавляє постраждалих бажання та рішучості заявляти про злочини, що потенційно збільшує ризик вчинення подальших актів сексуального насильства. Як повідомляється неурядовими організаціями, найчастіше постраждалі особи не звертаються до правоохоронних органів з остраху, що їм не повірять або не сприйматимуть їхні заяви достатньо серйозно, або через недовіру до системи правосуддя.

Питання міжвідомчої взаємодії у випадках домашнього насильства та насильства за ознакою статі (гендерно зумовлене насильство) врегульоване Постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі». Координацію взаємодії всіх суб'єктів, відповідно до цього Порядку, здійснює:

на загальнодержавному рівні – Мінсоцполітики;

на регіональному рівні – Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міська держадміністрація;

на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці – районні, районні у м. Києві й Севастополі держадміністрації та виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад.

Координацію й моніторинг реалізації заходів у сфері запобігання й протидії домашньому насильству й насильству за ознакою статі на місцевому рівні здійснюють уповноважені особи (координатори) в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, на яких покладено функції по забезпеченню рівності прав і можливостей жінок і чоловіків і по запобіганню та протидії насильству за ознакою статі. Перелік суб'єктів, які здійснюють заходи по запобіганню й протидії домашньому насильству, визначений у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а коло суб'єктів, які здійснюють заходи у цій сфері, – у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

На сьогодні вдосконалення інституційних механізмів реагування на правопорушення проти статевої свободи і недоторканості, честі та гідності особи, протидії домашньому насильству й насильству за ознакою статі вбачається за рахунок:

– забезпечення оперативного реагування уповноваженими підрозділами Національної поліції на всі прохання про допомогу та захист, пов'язані із сексуальним насильством;

– приділення великої уваги заявам щодо сексуального насильства навіть під час військових дій;

– проведення уповноваженими підрозділами Національної поліції після отримання заяви всебічної оцінки ризику та відповідним чином реагування, дотримання політики судового переслідування в тих випадках, коли є достатні підстави вважати, що злочин мав місце; здійснення співпраці та координації діяльності з іншими службами, особливо зі службами підтримки постраждалих, із використанням узгоджених протоколів та процедур зв'язку, обміну інформацією. Саме спеціалізовані підрозділи поліції та прокуратури, підготовлені та оснащені для реагування на всі форми гендерно зумовленого насильства, також вважаються ефективними, оскільки вони дозволяють накопичувати досвід та кваліфікацію щодо реагування на випадки такого насильства, їхня робота підвищує число розслідуваних випадків та позитивно впливає на досвід співпраці постраждалих осіб із правоохоронними органами. Однак спеціалізовані підрозділи поліції слід розглядати як механізм, що доповнює, а не замінює належні заходи реагування, що приймаються всіма поліцейськими та прокурорськими підрозділами. Саме тому необхідно забезпечити всеосяжну підготовку всіх співробітників поліції та прокуратури, а також додаткову підготовку та ресурси для спеціалізованих підрозділів;

– забезпечення відповідності діяльності правоохоронних та судових органів міжнародним стандартам та найкращим практикам, що включатиме розробку та введення в дію кодексів поведінки для співробітників поліції та прокуратури щодо реагування на випадки сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом. Вирішення цього питання постало із особливою гостротою у зв'язку із початком повномасштабної військової агресії російської федерації проти України;

– створення з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду спеціалізованих центрів із надання правової допомоги та розгляду справ щодо сексуального насильства щонайменше у найбільших адміністративно-територіальних одиницях держави, що забезпечить більш гендерно-орієнтований та чутливий підхід до розгляду відповідних справ, особливо в контексті війни, а також допоможе прискорити їх розгляд та притягнення винних до відповідальності;

– забезпечення ефективної міжсекторальної координації державних органів у протидії сексуальному насильству, що передбачатиме скоординоване надання медичних послуг, захисту, психосоціальної підтримки та доступу до правосуддя для потерпілих осіб;

– приведення судової системи України у відповідність до міжнародних стандартів, забезпечивши відповідність правових заходів для забезпечення своєчасного та оперативного провадження, правила

доказування, судові процедури та зобов'язання, покладені на прокурорів, стандартам найкращих зарубіжних практик тощо.

1. Нікітіна-Дудікова Г. Ю. Правовий статус дитини, потерпілої від злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості. *Юридична психологія*. 2020. № 2 (27). С. 87-94.

2. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>

Туркот Дмитро Васильович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Рижкова Світлана Анатоліївна
старший викладач кафедри адміністративного
права, процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОФІЛАКТИКА НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Президент Володимир Зеленський підписав Указ № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». Відповідне рішення ухвалено у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони, відповідно до українського законодавства. У зв'язку із запровадженням в Україні воєнного стану тимчасово обмежуються конституційні права і свободи людини та громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України [1].

У період з 4 ранку 24 лютого 2022 року, коли почався військовий напад Російської Федерації на Україну, до опівночі 23 березня 2022 року (за місцевим часом) Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ) зареєструвало 2685 постраждалих серед цивільного населення в країні: 1 035 убитих та 1 650 поранених. До них відносяться: всього 1035 убитих (214 чоловіків, 160 жінок, 14 дівчаток і 28 хлопчиків, а також 48 дітей та 571 дорослий, чия стать поки невідома) всього 1 650 поранених (181 чоловік, 140 жінок, 28 дівчаток і 23 хлопчики, а також 67 дітей та 1 211 дорослих, чия стать поки невідома) Донецька та Луганська області: 1 168 постраждалих (311 убитих та 857 поранених) Контрольована урядом територія: 901 постраждалих (255 убитих та 646 поранених) Територія, підконтрольна самопроголошеним «республікам»: 267 постраждалих (56 убитих та 211 поранених)[2]. Військова агресія РФ завдала непоправної шкоди для народу України. За всі воєнні злочини, за всі моральні, психологічні, фізіологічні, матеріальні, гуманітарні, соціальні, економічні та ін. проблеми, країна агресор - РФ повинна та понесе сувору кримінальну відповідальність за свої дії. На жаль, на фоні таких трагічних подій, залишається й проблематика вчинення насильства щодо дітей взагалі, та в умовах воєнного стану зокрема. Важливим в цьому аспекті є здійснення відповідних профілактичних заходів щодо виявлення фактів жорстокого поводження з дітьми. Встановлення причин та умов, які сприяють вчиненню правопорушень відносно дітей.

Слід зазначити, що актуальним є соціально-педагогічна робота з профілактики насильства щодо дітей в умовах воєнного стану, як різновид соціально-педагогічної діяльності, що здійснюється рядом уповноважених структур, спрямований на попередження, усунення та подолання чинників ризику виникнення насильства щодо дітей; раннє виявлення насильства; організацію системи заходів, спрямованих на надання допомоги дитині, яка постраждала від насильства. Соціально-педагогічна робота з профілактики насильства щодо дітей включає в себе первинну, вторинну та третинну профілактику насильства щодо дітей. Первинна профілактика насильства щодо дітей – це сукупність заходів, спрямованих на попередження розвитку чинників ризику виникнення насильства щодо дітей; формування в суспільстві ненасильницького світогляду, культури толерантності та чуйності (у тому числі – гендерної); неприйняття насильницької моделі виховання дітей та насильницьких стосунків між людьми загалом інструментом первинної профілактики можуть бути превентивні програми різного рівня. Основні завдання первинної профілактики насильства щодо дітей: 1. розроблення та впровадження освітніх та просвітницьких програм з метою змінення соціальних і культурних моделей відповідальної, ненасильницької поведінки чоловіків і жінок (дітей та дорослих); викорінення упереджень, звичаїв та інших практик, базованих на ідеях меншовартості або зверхності, нетолерантності; 2. широке впровадження програм підготовки молоді до сімейного життя; програм для молодого подружжя або тих, хто збирається до шлюбу; формування усвідомленого батьківства; підвищення батьківської компетенції; раннього розвитку дитини тощо; 3. розроблення превентивних

шкільних програм для обов'язкового впровадження їх в позакласне виховання, спрямованих на формування у дітей ненасильницького світогляду; 4. організація та проведення громадських акцій на національному та місцевому рівнях, спрямованих на формування ненасильницького світогляду серед населення, культури толерантності та чуйності (у тому числі – гендерної), культури миру (зокрема акції «16 днів без насильства»); 5. скорочення кількості (аж до повної ліквідації) зон підвищеного ризику (погано освітлені або погано контрольовані зони); розташування зупинок громадського транспорту (автобус, метро, вокзали) в безпечних зонах; поліпшення патрулювання вулиць; 6. створення та запровадження постійно діючих програми підвищення кваліфікації для всіх категорій фахівців (поліцейських, лікарів, вчителів, соціальних педагогів/працівників, психологів, суддів, працівників прокуратури, голів сільських рад, працівників управлінь та відділів в справах сім'ї та молоді тощо), які працюють у сфері захисту дітей та попередження насильства, а також з дітьми, які зазнали насильства, та особами, які вчиняють насильство. Вторинна профілактика насильства щодо дітей – це сукупність заходів, спрямована на раннє виявлення ситуацій підвищеного ризику виникнення насильства щодо дітей; виявлення, усунення та подолання чинників, які сприяють скоєнню насильства щодо дитини конкретними особами. Основні завдання вторинної профілактики насильства щодо дітей: 1. розроблення та впровадження системи раннього виявлення ситуацій підвищеного ризику виникнення насильства щодо дитини; 2. виявлення та нейтралізація чинників, які сприяють скоєнню насильства щодо дитини конкретними особами; 3. підтримка сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, організація їх соціального супроводу; 4. підвищення кваліфікації педагогів, вихователів, інших фахівців, які працюють в установах для дітей (інтернати, у тому числі – спеціалізовані, для дітей з вадами розвитку, будинки дитини, притулки для дітей, центри соціально-психологічної реабілітації дітей, приймальники-розподільники для дітей, тощо), щодо збагачення арсеналу методів виховання дітей, які мають девіантну поведінку, психічні відхилення тощо, що дають позитивний результат та виключають будь-яке насильство над дитиною. Третинна профілактика насильства щодо дітей – це сукупність засобів втручання у тих ситуаціях, коли насильство щодо дитини вже здійснено, та спрямованих на недопущення рецидиву, реабілітацію дитини, яка зазнала насильства, та роботу з агресором. Основні завдання третинної профілактики насильства щодо дітей: 1. кризове втручання та вилучення дитини із ситуації насильства; 2. надання комплексної допомоги дитині, яка зазнала насильства, та її сім'ї; 3. розроблення та забезпечення ефективного функціонування реабілітаційних програм для дітей, які зазнали насильства; 4. розроблення та забезпечення ефективного функціонування програм соціальної реабілітації для осіб, які вчиняють насильство (насамперед – для батьків) з урахуванням їх статі, віку та інших особистісних характеристик[4].

В Україні законодавчо визначена система установ та організацій, на які покладається захист дітей від насильства та здійснення профілактики цього явища.

Отже, на підставі вищезазначеного, попередити та подолати проблему насильства щодо дітей можна лише за умови комплексного міжвідомчого підходу, що передбачає тісну взаємодію спеціалістів різних установ у досягненні спільної мети – захисту прав дитини від російських загарбників, які ступили на нашу землю, яку ми повинні захищати, «орда» повинна загинути від рук ЗСУ.

1. Президент підписав указ про запровадження воєнного стану в Україні, Верховна Рада його затвердила URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-pidpisav-ukaz-pro-zaprovadzhennya-voennogo-stanu-73109>

2. Журавель Т.В. Соціально-педагогічна робота з профілактики насильства щодо дітей / Т. В. Журавель // Соціальна педагогіка : навч. посібник / За заг. ред. О. В. Безпалько; Авт.-кол. О.В.Безпалько, І.Д. Зверева, Т. Г. Веретенко та ін. : – К. : Академ. видав, 2013. – С. 197–209

3. 60% українських дітей до 14 років страждають від насильства в сім'ї URL: https://zaxid.net/60_ukrayinskih_ditey_do_14_rokiv_strazhdayut_vid_nasilstva_v_simyi_n1283817

4. Жебровський Б. М. Омеляненко Н. В. Зупинити насилля над дітьми – справа нашої професійної гідності // Розвиток дитини : сайт. URL: <http://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/34087/> (дата звернення: 21.11.18)

5. Украина: обновленные данные по числу жертв среди мирных жителей на 24 марта 2022 года URL: <https://www.ohchr.org/ru/press-releases/2022/03/ukraine-civilian-casualty-update-24-march-2022>

Цуркаленко Дмитро Петрович
старший викладач кафедри адміністративного
права, процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОТИДІЯ ДИТЯЧОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ:

24.02.2022 на території України був введений воєнний стан, який триває до тепер. За останні два місяці, життя навколо дуже змінилось, багато хто був вимушений переїхати в більш безпечні міста, евакуюватись із власних домівок, міст, пережити сильний стрес та побачити на власті очі жажливі будні війни. В цей дуже непростий та складний час потрібно не забувати про наше підростаюче покоління, а саме дітей віком від 12 до 18 років.

В першу чергу, що таке дитяча злочинність – це вчинення адміністративних правопорушень, кримінальних проступків та кримінальних правопорушень особами, які не досягли повноліття. Під час свого розвитку особи, які не досягли повноліття лише починають своє свідоме життя, в першу чергу прикладом норм моралі та поведінки в соціумі є сім'я. Сім'я займає центральне місце у формуванні особи неповнолітнього. Сім'я – це перший колектив. Вона надає дитині уявлення про життєві цінності, про те, що потрібно знати і як себе поводити. Найчастіше неповнолітні прагнуть наслідувати своїм поведінкам багато в чому ті особистості, що є для них авторитетними. Оскільки батьки найчастіше і є самі авторитетні люди для дитини, то вона свідомо чи підсвідомо переймає культуру їхнього спілкування, світосприймання, рівень моральності і законслухняності. Тому основний вплив на правове виховання дитини робить сім'я.

Злочини вчинені неповнолітніми особами є однією із найбільш актуальних проблем суспільства, ця проблема стоїть не лише перед працівниками правоохоронних органів, а й іншими відповідними службами, а також суспільства загалом, тому, що молоде покоління є природним резервом соціального розвитку. Кримінальні навички, які здобуті особами у дитячому віці, нерідко супроводжують їх протягом тривалого часу, а подекуди й все життя. Таким чином, неповнолітні особи, можуть становити резерв майбутньої злочинності. Дії неповнолітніх правопорушників останнім часом характеризуються все більшою жорстокістю і цинізмом. Підлітки беруть участь у групових злочинах, часто з використанням спеціальних знарядь (холодної зброї, кастетів, бит), зареєстровані випадки вбивств з особливою жорстокістю, нанесення тяжких тілесних ушкоджень, зґвалтувань, хуліганських дій, жорстокого булінгу, а також продажу наркотичних засобів [2, с. 176].

В сучасному світі, під особистістю дитини-правопорушника, суспільство бачить суспільно-небезпечного підлітка із соціально-психологічними та морально-правовими дефектами свідомості, який в умовах конкретної життєвої ситуації вчинив правопорушення або злочин. Більшість злочинів, які вчиняються неповнолітніми є так звані групові злочини, тобто вчинені групою неповнолітніх. Згідно статистичних даних, до 75–80 % майнових злочинів (крадіжок, грабежів, хуліганства, вимагань), а також злочинів пов'язаних проти статевої свободи (зґвалтування, примушування до вступу в статевий зв'язок) можуть вчинятися дітьми у складі групи. Зазвичай групи неповнолітніх нечисленні (2–3 особи), без стійкої організації, нетривалі за часом існування.

Під час вчинення неповнолітніми майнових злочинів, в основному, крадуть телефони. В більшості це пов'язано із економічною ситуацією, у фінансових можливостях сім'ї, яких недостатньо для того, щоб забезпечити дитину, велику роль відіграє соціум (друзі, однокласники, однолітки, трішки старші діти), рекламні ролики, адже останні в першу чергу вказують на майновий стан та рівень «крутості». У зв'язку з чим і виникає потреба неповнолітніх у вчиненні майнових злочинів, щоб задовольнити на певний час свої потреби. Не виключено, що така поведінка виникає через дефіцит у суспільстві правильних моральних цінностей.

Не варто забувати, за останні роки набирає стрімкого зросту вчинення неповнолітніми кримінальних правопорушень пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин. Це характеризується високим півнем заробітком як для неповнолітнього, але останні не замислюються над тим, що в першу чергу вони отруюють себе, що з часом вони спустяться до самих низів соціума, будуть неодноразово притягнуті до кримінальної відповідальності, як найменше два, а то і три рази відбуватимуть покарання в місцях позбавлення волі. Окрім того, їх дії призводять (якщо це збут наркотичних засобів) до отруєння своїх друзів, знайомих та всього людства.

Склад та інші якісні характеристики злочинних груп неповнолітніх залежать від виду вчинюваних злочинів та ситуації. Ситуативні групові злочини (наприклад, зґвалтування, незаконне заволодіння транспортними засобами, грабежі, хуліганство) у 50–70 % випадках вчиняли численніші групи неповнолітніх (до 5–7, а іноді й до 10 і більше осіб) без чіткої організації та без попередньої тривалої

підготовки.

Вказане вище, пов'язано з психофізіологічними і соціально-груповими особливостями дітей. Підліток, особливо соціально неблагополучний, завжди тягнеться до сили, а об'єднання в групи дає бажане відчуття сили. Злочинні групи неповнолітніх відрізняються високою кримінальною активністю й мобільністю. Вони здатні в найкоротші терміни змінювати спрямовані злочини [1, с. 142]. Діти стають на шлях вчинення злочинів з таких причин:

1. неповнолітніх (малолітніх) втягують у злочинну діяльність дорослі особи, які мають кримінальний досвід;
2. через заборонену (протиправну) поведінку діти в ігровій чи протестній формі самостверджуються, чим спотворено реалізують права на самостійність (дорослість);
3. вчинення злочинів – це захисна реакція на соціальну безпорадність, відчуття покинутості, невизначеність і страх перед майбутнім;
4. злочинна поведінка виступає засобом адаптації до складних умов життя, боротьби за виживання у будь-який спосіб [5, с. 205].

Отже, дитяча злочинність - це наслідок соціальних факторів. Причинами, які сприяють скоєнню неповнолітніми злочинів, поряд із соціально-економічними факторами є байдужість батьків до того, чим займаються їхні діти.

Тому саме діти – це майбутнє країни, якими вони є сьогодні, таким буде наше майбутнє завтра, у зв'язку з чим необхідно приділяти більшу увагу, співчуття, приймати активну участь у розвитку своєї дитини.

1. Мозгова В. А. Поняття та особливості злочинності неповнолітніх. Юридичний вісник. 2014. № 2 (31). С. 142–147.
2. Корольчук В. В. Актуальні проблеми запобігання злочинам неповнолітніх. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. 2013. № 1. С. 176–182.
3. Костенко О. М., Юзікова Н. С. Кримінологічні проблеми попередження злочинності неповнолітніх у великому місті: досвід конкретно-соціологічного дослідження : монографія. Харків : Право, 2006. 292 с.
4. Якімова С. В. Особливості кримінологічної характеристики злочинів неповнолітніх. Science. 2015. С. 292–299 URL: [http://science2016.lp.edu.ua/sites/default/files/ Full_text_of_%20papers/vnulpurn_2015_827_50.pdf](http://science2016.lp.edu.ua/sites/default/files/Full_text_of_%20papers/vnulpurn_2015_827_50.pdf) (дата звернення: 20.11.2018).

Черевко В. В.

курсант 3-го курсу, факультету № 1 ІПФПНП
Львівського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Савайда О.І.

доцент кафедри теорії права,
конституційного та приватного права
Львівського державного університету
внутрішніх справ, к.ю.н., доцент

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС

Під час Другої світової війни західні союзники взяли за свої основні цілі чотири свободи - свободу слова, свободу релігії, свободу від страху та свободу від бідності. Статут Організації Об'єднаних Націй, ключ до якого був ключовим у переговорах союзників на Ялтинській конференції в лютому 1945 р., «підтвердив віру в основні права людини, гідність і цінність людської особистості» і мав на меті забезпечити повагу до людини. права та основні свободи для всіх, незалежно від раси, статі, мови чи релігії». [1].

Під час роботи над Статутом Організації Об'єднаних Націй у 1943-1945 роках проблема створення міжнародного механізму захисту прав людини стала глобальною. Це питання підтримали Сполучені Штати, а пізніше основні ідеї були викладені в преамбулі Загальної декларації прав людини 1948 року, зокрема: «зневага та нехтування правами людини призвели до варварських дій, які ображають совість людства»; прагнення людей «створити світ, де люди матимуть свободу слова та переконань і будуть вільні від страху та бідності». «Права людини мають бути захищені законом, щоб гарантувати, що люди не будуть змушені вдаватися як останній засіб до повстання проти тиранії та гноблення». Декларація прав людини 1948 р. виникла в результаті реалізації пропозиції включити до проекту Статуту ООН розділ про права людини.

Однак через складність розділу, який ставив під загрозу прийняття основної частини проекту, було вирішено вилучити його зі Статуту та замінити окремим міжнародно-правовим актом – Загальною декларацією прав людини [2].

24 лютого 2022 року російська федерація здійснила збройний військовий агресивний напад на суверену незалежну державу Україну, в результаті якої постраждало багато мирного населення. Безперечно,

що за таких обставин був оголошений Президентом України воєнний стан, який в певній мірі обмежує основні конституційні та інші права осіб та громадян України.

На законодавчому рівні чітко визначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3 Конституції України) [3].

В умовах воєнного стану, внаслідок зухвалого та агресивного нападу російської федерації та військових дій в окремих районах України, проблема захисту прав і свобод людини постає особливо гостро. У кризовій ситуації збільшуються ризики непропорційного обмеження прав і свобод людини, що потребує особливого контролю з боку держави.

Основними правами, щодо яких відбулися порушення, є: право на життя, захист від катувань та жорстокого поводження; право на справедливий суд, право на правову допомогу (що було зумовлено, зокрема, обмеженим доступом жертв конфлікту до правосуддя); права жінок; право на приватність; право на свободу та особисту недоторканність; свобода пересування; свобода думки, совісті та релігії; свобода мирних зібрань; свобода об'єднань; права власності; право на гідний рівень життя; права дитини; дискримінація за різними ознаками; права внутрішньо переміщених осіб (зокрема щодо доступу до соціальних послуг та державної допомоги, оформлення документів); право на освіту; права людей з інвалідністю; права осіб з психічними розладами; право на участь в управлінні державними справами (зокрема, шляхом участі у голосуванні).

Слід також додати, що внаслідок збройного конфлікту з'являються кілька нових груп населення, які потребують соціального захисту:

- цивільні особи, які перебували в полоні, зазнали насильства та катувань, але не були інвалідами;
- цивільні особи, які перебували в полоні та мали інвалідність;
- цивільні особи, які отримали тілесні ушкодження, пов'язані зі збройним конфліктом, але не отримали інвалідності;
- цивільні особи, які отримали тілесні ушкодження, пов'язані зі збройним конфліктом, та отримали інвалідність внаслідок таких тілесних ушкоджень;
- недієздатні члени сімей цивільного населення, загиблого в полоні або бойових діях. На сьогодні відсутній чіткий механізм надання належного соціального статусу та належної соціальної допомоги цим категоріям цивільного населення, які постраждали внаслідок збройного конфлікту. [4].

Життя людини є найвищою суспільною цінністю. Під час війни відбуваються систематичні порушення права на життя внаслідок:

- військової агресії російської федерації;
- збільшення незаконного обігу зброї;
- непропорційне застосування сили та спеціальних засобів працівниками правоохоронних органів;
- неналежне надання медичної допомоги громадянам України.

Боротьба з катуваннями, жорстоким, нелюдським або таким, що принижує гідність, поводженням чи покаранням. У зв'язку з початком російської збройної агресії основними категоріями осіб, які зазнали катувань, жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження є військовослужбовці в зоні конфлікту на сході України та мирне населення нашої держави.

Варто зазначити, що катування військовослужбовців України носять систематичний та масштабний характер. Військових і правоохоронців, які перебували в полоні, допитували, вимагали неправдивих свідчень і співпрацювали з російською розвідкою (як шляхом психологічного тиску, так і через тортури та погрози фізичного знищення). Враховуючи, що випадки катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання завдають не лише фізичної, а й психічної шкоди, важливо розробити на національному рівні механізм реабілітації жертв таких злочинів.

На нашу думку, у зв'язку з цим держава повинна:

- розробити відповідні гарантії захисту права на життя та запровадити засоби правового захисту та механізми ефективного розслідування порушень прав людини (сектор правоохоронної діяльності, поліції, прокуратури, судів тощо);
- створити дієву систему, спрямовану на протидію злочинним діям проти життя людей, їх попередження, припинення та покарання за такі дії, відшкодування збитків сім'ям загиблих;
- створити умови для дотримання норм міжнародного права щодо захисту життя мирного населення під час війни на території України.

1. Права людини утвердженні війною URL: <https://uain.press/articles/vijna-utverdyla-prava-1127594>

2. Права людини у міжнародному праві : підручник за заг. ред. канд. юрид. наук, доцента А. В. Войціховського; [Бакумов О. С., Варунц Л. Д., Войціховський А. В., Гудзь Т. І. та ін.]; перекл. А. В. Войціховський. Харків : ООО «Планета- Принт», 2021. 404 с

3. Конституція України. Із змінами, від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

4. Безпалова О. Проблемні питання, пов'язані з дотриманням прав людини під час проведення антитерористичної операції/операції об'єднаних сил. Підприємство, господарство і право. 2019. № 12. С. 154-159.

Наукове видання

ЗАХИСТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ І ЖІНОК
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Матеріали
Всеукраїнського науково-практичного семінару

(м. Дніпро, 29 квітня 2022 р.)

Редактори, оригінал-макет, дизайн –
Є. В. Коваленко-Марченкова, А. В. Самотуга

Підп. до друку 27.09.2022. Формат 60x84/8. Друк – цифровий. Папір офісний.
Гарнітура – Times. Ум.-друк. арк. 7,23. Обл.-вид. арк. 7,75. Наклад – 10 прим.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, rvv_vonr@dduvs.in.ua
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 6054 від 28.002.2018